ਸੰਪਾਦਕੀ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਤ ਹੀ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਹੀ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਲਕਸ਼ ਹੈ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਸੁਮੇਲ, ਗੋਬਿੰਦ-ਮਿਲਾਪ, ਅਸਲ ਆਪੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ। ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ ਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਛਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥
ਪੰਨਾ - 846

ਅਰਥਾਤ ਸੰਸਾਰ ਦਾ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦਿਖਦਾ ਹੈ, ਜਲ ਵਿਚ, ਥਲ ਵਿਚ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਸਤਾਰੇ, ਚੰਦ ਸੂਰਜ, ਧਰਤੀਆਂ, ਪਉਣ, ਪਾਣੀ ਸਭ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਦ-ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲ, ਹਵਾਵਾਂ, ਰੁੱਖਾਂ, ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਦ, ਸਭ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ, ਮੇਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਅਰਥਹੀਣ ਹੈ। ਐਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਐਸੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ-ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਮਾਰਗ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਘਰ ਹੈ। ***'ਨਾਨਕ ਕੇ ਘਰੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ।'*** ਸਿੱਖ ਦੀ ਪਰੀਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਇਹੋ ਦਸੀ ਹੈ, ***'ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ॥'*** ਨਾਮ ਨੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ, 24 ਘੰਟੇ ਧਿਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ? ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਧਿਆਉਣਾ ਹੈ? ਨਾਮ ਦਾ ਸੰਜਮ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗਾ।

ਬਾਹਰੀ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਸਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਇਸ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਐਸਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੂਲ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਹੀ ਸੋਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਨਾਮ-ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਨਾਮ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ, ਨਾਮ ਸੁਣਿਆ, ਨਾਮ ਗਾਵਿਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਐਸਾ ਅਨੁਭਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਇਹੋ ਵਿਧੀ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਪੜੁ ਹਰਿ ਲਿਖੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਗਾਉ
ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ॥
ਮਨਿ ਬਚਨਿ ਰਿਦੈ ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਹੋਇ ਸੰਤੁਸਟੁ
ਇਵ ਭਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ॥ ਪੰਨਾ - 669

ਐਸਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਦੀਵ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਮਨਿ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਜਗਦੀਸ॥
ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧੂ ਮੀਤ॥
ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਹੋਵੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿ ਬਨਵਾਰੀ॥ ਰਹਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 669

ਨਾਮ ਦੀ ਐਨੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋਗ-ਮਤ ਦੇ ਚੌਰਾਸੀ ਆਗੂ, ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਵਰਗੇ ਗਿਆਨਵਾਨ, ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਇਹ ਦਾਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ -

ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ ਬੁਧ ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਮੁਨਿ ਜਨ
ਸਭਿ ਚਾਹਹਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇਰੋ ਨਾਉ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਭਾਉ॥
ਪੰਨਾ - 669

ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਕੌਤਕ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਭ ਸੰਸਾਰ 'ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ' ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਦੇਖਹੁ ਅਚਰਜੁ ਭਇਆ॥
ਜਿਹ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਸੁਨਤ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਸੋ ਰਿਦੈ ਗੁਰਿ ਦਇਆ॥ ਰਹਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 612

ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਚਿੰਤਾ-ਫਿਕਰ, ਅੰਦੇਸ਼ੇ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਿਰਦਾ ਕੌਲ ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਰੰਤਰ ਆਤਮਕ-ਅਡੋਲਤਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀਆਂ ਹਨ -

ਜਿਨਾ ਬਾਤ ਕੋ ਬਹੁਤੁ ਅੰਦੇਸਰੋ ਤੇ ਮਿਟੇ ਸਭਿ ਗਇਆ॥
ਸਹਜ ਸੈਨ ਅਰੁ ਸੁਖਮਨ ਨਾਰੀ ਊਧ ਕਮਲ ਬਿਗਸਇਆ॥
ਪੰਨਾ - 612

ਨਾਮ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਇਕ ਬੂੰਦ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਤਮਕ-ਅਡੋਲਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਵੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਏਕ ਬੂੰਦ ਗੁਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੀਨੋ ਤਾ ਅਟਲੁ ਅਮਰੁ ਨ ਮੁਆ॥
ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸਉਪੇ
ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੂਲਿ ਨ ਲਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 612

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 32 ਤੇ)

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ
(ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(**ਨੋਟ –** ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਿਤੀ – 14-11-99 ਨੂੰ ਐਸਕੌਰਟ ਹਸਪਤਾਲ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਬਾਈਪਾਸ ਸਰਜਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਲ 1999 ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਦਾਸੀ ਜਿਹੀ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਤਿਸੰਗ, ਸੰਗਰਾਂਦ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਲਣਾ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਹੀ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਐਨਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਥਕੇਵਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ। ਇਹ ਬਚਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਈਪਾਸ ਸਰਜਰੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਮਿਤੀ 14-11-1999 ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਸਨ।)

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ!

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋ। ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲ ਉਥਲ-ਪੁੱਥਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਐਨਾ ਰੁਝ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਹੈ –

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥

ਪੰਨਾ – 12

ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮਿਲੇ ਕਿਵੇਂ? ਬੜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੈ? ਕੋਈ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਗਿਣਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਰਧ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਸਕੀਏ, ਜਿਹੜਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਰੱਬ ਅਸੀਂ ਭਾਲਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਏਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਦਸਦੇ ਨੇ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋ। ਇਕ ਮਸਲਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਿਆ ਜਾਵੇ? ਕੌਣ ਮਿਲਾਵੇ? ਉਹ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਮਿਲੇਗਾ ਫੇਰ ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਸਾਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੋਏਗਾ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਨਿਬੇੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਲਗਾਤਾਰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਪਰ ਉਹ ਮਿਲਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਫੇਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਦਸਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਵੀ ਦੂਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਹੱਥ ਦੇ ਉਤੇ ਪਈ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਫੇਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਅਜੇ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕੇਂ। ਤੈਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਔਜ਼ਾਰ ਮਿਲੇ ਨੇ ਉਹ ਪੰਜ ਨੇ। ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਨੇ, ਨੱਕ ਹੈ, ਕੰਨ ਨੇ, ਜਿਹਬਾ ਹੈ, ਸਪਰਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕੀਏ। ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ? ਸਾਡੀ ਵਾਰੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਏਗੀ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲ ਲੈ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਏਹੀ ਹੈ –

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ॥ ਪੰਨਾ – 12

ਏਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਤੂੰ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਉਹ ਫਜ਼ੂਲ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਦਿਨ ਦਿਨ ਕਰਕੇ, ਛਿਨ ਛਿਨ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਬੀਤਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇਰਾ। ਗਹਿਰੀਆਂ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਹਰ ਛਿਨ ਦੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਹਾਲਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ – ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਣਾ, ਵਜੂਦ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਫੇਰ ਦੂਸਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਧਦੇ ਜਾਣਾ। ਤੀਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਘਟਦੇ ਜਾਣਾ। ਚੌਥੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਦਿਸਣ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਣਾ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਇਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਪੰਛੀ ਆ ਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਘੁੰਮਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ-

ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਤੂ ਕਉਨ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਓ।।
ਏਤੀ ਨ ਜਾਨਉ ਕੇਤੀਕ ਮੁਦਤਿ ਚਲਤੇ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਇਓ॥
ਪੰਨਾ – 999

ਇਹ ਹੋਇਆ ਕੀ ਫੇਰ? ਸਾਡਾ ਸੁਆਲ ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਹੋਵੇ? ਇਥੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆਇਆ ਸੀ 1978 ਵਿਚ, ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ, ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸਮਾਂ ਕਦੋਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਇਕ ਇਕ ਛਿਨ ਕਰਕੇ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਨਾਲੇ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਛਿਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕਣ ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਸੀ ਉਹ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਤੇ ਫੇਰ ਮਿਲੇ ਕਿਵੇਂ? ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਰਸਤਾ ਦਸਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਚ-ਮੁੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਲਵੇ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ, ਮੰਗੇ ਨਾ ਕੁਝ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। ਜੇ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਮੰਗੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਿਲਾਪ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਜੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਲਓ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਜੋ ਬਚਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਟ ਕਰ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਲਈ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾਈ ਗਈਆਂ। ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਗਾਧਬੋਧ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਸਮਝ ਗਿਆ ਉਹ ਸਮਝਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬਾਣੀ ਬਹੁਤੀ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਇਕੋ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ –

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥
ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ 10

ਮਿੱਤਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਮਿੱਤਰ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸਾਡਾ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਮਿੱਤਰ ਹੈ। ਸੋ ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਣ ਮੀਤਾ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ, ਕਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਚਾਹੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਕਰੀ ਜਾਓ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਗਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ ਕਿ ਹੈਂ! ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਇੰਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੀ ਅਜੇ ਤੱਕ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ ਤੈਨੂੰ 'I am' (ਮੈਂ ਹਾਂ) ਇਹ ਵਾਧੂ ਦਾ ਭਾਰ ਹੈ, ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ॥
ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ॥
ਪੰਨਾ – 999

ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਣ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਮਾਣ ਉਹ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਪੈਸੇ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋਰ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ –

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ॥
ਪੰਨਾ – 1288

ਉਹ ਠੱਗਾਂ ਵਾਲਾ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਣ ਹੈ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਸਿੰਘ ਹਾਂ, ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਐਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਮੀਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਫਲਾਣਾ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕਹਿ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਕੂੜ ਕਬਾੜ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਅੰਦਰ। ਇਸ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ ਹੋਂਦ, ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲਦੀ ਹੈ? ਜਿਹੜੀ ਅਣਹੋਈ 'ਮੈਂ' ਹੈ ਉਹ ਅਸਲੀ 'ਮੈਂ' ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲਦੀ ਹੈ? ਉਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਬੜਾ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ –

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪਿ ਹਉਮੈ ਖੋਈ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 13/2

ਮੰਤਰ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਮਿੱਤਰ ਮੰਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਦੇ ਜਾਪ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹੋ – ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹੋ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਕਰਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਪੌੜੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਡੰਡਾ ਚੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ–

ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ॥ ***ਪੰਨਾ – 274***

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ॥ ***ਪੰਨਾ – 286***

ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ। ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਉਸ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ, 'ਮੈਂ' ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਐਨਾ ਕਰਿਆ, 'ਮੈਂ' ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਿਆ, 'ਮੈਂ' ਐਨਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ। ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਮਾੜਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਮ ਹਰੇਕ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਤੇ ਅਸ਼ੁਭ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸਜਾ ਦਵਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਦਾ ਨੇਮ ਹੈ –

As you sow, so shall you reap.

(ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਬੀਜੋਗੇ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਕਟੋਗੇ।)

ਕਣਕ ਬੀਜੋਗੇ ਕਣਕ ਉਗੇਗੀ, ਛੋਲੇ ਬੀਜੋਗੇ ਤਾਂ ਛੋਲੇ ਉਗਣਗੇ। ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗੂੰਰ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਉਗਦੇ।

ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆ ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ॥
ਹੰਢੈ ਉਂਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ॥ ਪੰਨਾ – 1379

ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਓਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਬੀਜੇਂਗਾ। ਹੁਣ ਕਰਮ ਬੀਜ ਦਿੱਤਾ ਅਸੀਂ। ਉਹ ਕਰਮ ਬੀਜ ਕੇ 'ਮੈਂ' ਨਾਲ ਚਲੀ ਗਈ ਸਾਡੀ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਕਰਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਜੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰਮ ਗਲਤ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ, ਜੇ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਇਕ ਸੋਨੇ

ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੈ, ਇਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੈ। ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਬੇੜੀਆਂ। ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਅਮੀਰ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਨਮ ਦਿਵਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਪਰ ਛੁਟੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ, ਚੱਕਰ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਗਲ ਪਿਆ ਰਿਹਾ।

ਹੁਣ ਨਿਹਕਰਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਏਸਦਾ ਮਿਲਦਾ। ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਨਿਹਕਰਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕਰਮ ਦਾ ਮਾਣ ਐਨਾ ਧਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਆਏ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਲਾਹੋ ਏਸ ਨੂੰ, ਇਸ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਇਹ, ਪਰ ਇੰਤਜਾਮ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਲਾਹਿਆ ਤਾਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਐਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਮੇਰਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ, ਗਿਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਨੇਕ ਕਰਮ ਦੇ ਨਾਲ। ਨੇਕ ਕਰਮ ਨੇ ਵੀ ਓਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ। ਨੇਕ ਕਰਮ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਲਈ ਸਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਮੀਰ ਘਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਪੈਸਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਆਦਮੀ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਫੇਰ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜੇ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਫੇਰ–

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ॥ ਪੰਨਾ – 286

ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਿਹਕਰਮ ਹੋ ਜਾਹ। ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਅਪਣਾਅ ਨਾ। ਉਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕਿ ਇਉਂ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੋ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਤਾਂ ਜੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮੈਥੋਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਦੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਐਨੀ ਗਹਿਰੀ ਬਿਰਤੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਲਿਵ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੋਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇੰਦਰਾ-ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਤਜਰਬਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ ਅਨੁਭਵ ਦਾ, ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਿਧਰ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਹੋਰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਯਤਨ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਨੀਝ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਝਾਕਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਬਹੁਤਾ ਟਿਕਾਅ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਰਖਤ ਦਿਸਦੇ ਨੇ, ਬੰਦੇ ਦਿਸਦੇ ਨੇ, ਜਾਨਵਰ ਦਿਸਦੇ ਨੇ। ਉਤੇ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਝਾਕਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੱਦਲ ਦਿਸਦੇ ਨੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਹੋਰ ਨੇ ਆਦਮੀ ਕੋਲ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਅੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਨੁਭਵ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਨਾਲ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਰਬਾਬ ਸੁਰ ਕਰ; ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਤੇ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ।"

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ? ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਰਬਾਬ ਓਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਕੱਢਦੀ ਹੈ, ਓਹੀ ਸੁਰ ਕਢਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਬੋਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਫੇਰ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪੇ ਸੁਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅੰਦਰੋਂ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਜਿਹੜਾ ਸੁਝ ਜਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।"

ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆਉਣੇ ਨੇ। ਜ਼ਰਾ ਦਾਲ-ਸਬਜ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਣਾਈਂ। ਉਹ ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਧਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਮਕ-ਮਿਰਚ ਪਾਉਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਨਮਕ-ਮਿਰਚ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ ਦਾ ਵਾਹ ਹੈ ਸਾਡਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚੁਟਕੀ-ਚੁਟਕੀ ਪਾਉਂਦੇ-ਪਾਉਂਦੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਬੱਸ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਦਸਦੀ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਤੋਲਿਆ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਿਆ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਅੱਖ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੀਸਰਾ ਤਿਲ, ਤੀਸਰਾ ਨੇਤਰ, ਬਿਅੰਨ ਅੱਖੜੀਆਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਅਜੇ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖੁੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਕਿਸ ਗੱਲ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ–

ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ....॥ ਪੰਨਾ – 612

ਜਿਹੜਾ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਕਲੀ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕੇਵਲ ਮਾਣ ਨੇ, 'ਅਹੰ' ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ, 'ਮੈਂ' ਨੇ। ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਚੇਤਨ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਨਾਦੀ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ ਇਹ। ਕਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਇਹ ਬਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ। ਕਦੇ ਫੇਰ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ –

ਥਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨਾ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ॥
ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ॥

ਪੰਨਾ – 2

ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਹ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰੁਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਪੰਜ ਤੱਤ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਣੇ, ਪੰਜੇ ਤੱਤ ਜੜ੍ਹ ਨੇ। ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਫੇਰ –

ਸਾਚੇ ਤੇ ਪਵਨਾ ਭਇਆ ਪਵਨੈ ਤੇ ਜਲੁ ਹੋਇ॥

ਪੰਨਾ – 19

ਗੈਸਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਹਾਈਡ੍ਰੋਜਨ ਤੇ ਆਕਸੀਜਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲ ਬਣਿਆ।

ਜਲ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਸਾਜਿਆ ....॥

ਪੰਨਾ – 19

ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਕੰਮ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਹ ਸਰੀਰ ਸਾਡਾ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਜੇ ਚੇਤਨ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਖਤਮ ਹੈ। ਪੰਜ ਤੱਤ ਪਏ ਨੇ, ਬਣਤਰ ਓਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਓਵੇਂ ਹੀ ਹੈ – ਅੱਖਾਂ ਵੀ, ਨੱਕ ਵੀ, ਕੰਨ ਵੀ, ਫੇਰ ਇਹ ਜੜ੍ਹ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ? ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਚੇਤਨ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਚੇਤਨ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਦਾ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਪਹਿਲਾ ਹੈ – ਪ੍ਰਕਾਸ਼, awareness (ਚੇਤਨਤਾ)। ਜਿਸ ਵਕਤ ਜਾਗਰਤ ਆ ਗਈ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚ, ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਰਸੀ-ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਹੇਠਾਂ ਕਾਲਾ ਕੱਪੜਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਹਰਕਤ ਆ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਕੱਪੜਾ ਜਾਲ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਂਞ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਉਤੇ ਵੈਸੇ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਵਿਚ ਵਲ੍ਹੇਟ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੜਦਾ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਫੋਕਸ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਕਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ awareness (ਚੇਤਨਤਾ, ਜਾਗਰਤ) ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ 'ਮੈਂ' ਆਉਂਦੀ ਹੈ – 'ਅਹੰ'। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਉਮੈ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਇਹ। ਗੱਲ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਕਿ ਤੇ ਇਹ ਆਈ ਕਿਥੋਂ? ਇਹ ਜਾਵੇ ਕਿਵੇਂ?

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ॥

ਪੰਨਾ – 466

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਫ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਗਾ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰੁਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਹਉਮੈ ਕਿਥਹੁ ਊਪਜੈ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਇਹ ਜਾਇ॥

ਪੰਨਾ – 466

ਆਉਂਦੀ ਕਿਥੋਂ ਹੈ? ਜਾਂਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਇਹ 'ਦੀਰਘ ਰੋਗ' ਹੈ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਦਾਰੂ ਵੀ ਇਸੇ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਵਿਚ ਹੋਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਚਿੱਤ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਚਿੱਤ ਜਦੋਂ awareness (ਜਾਗ੍ਰਤ) ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ 'ਮੈਂ' ਆਉਂਦੀ ਹੈ। 'ਮੈਂ' ਆਉਣ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚੀ ਚੇਤਨਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਇਕਾਈ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਗਿਆ –

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ॥

ਪੰਨਾ – 999

ਉਸ ਨੇ ਹਉਮੈ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਚੱਕਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ।

ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ॥

ਪੰਨਾ – 999

ਤੀਸਰਾ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੱਤ, ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਚੱਲੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਨਾਦੀ ਕਾਲ ਤੱਕ। ਇਸ ਸੁਆਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਈ? ਹੁਣ ਆਈ ਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇੰਜ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਥੋਂ ਆ ਕੇ ਫਸ ਗਿਆ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈ, ਤੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ, ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਝਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ, ਇਸ ਦਾ ਖਾਸ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ। ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ – ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਆਈ। ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਤੇ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤੱਤ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ 'ਮੈਂ' ਕਹਿੰਦਾ

ਹੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ, ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ। ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸੁੱਤਿਆਂ ਜਾਗਦਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਿਹਰ ਦੀ-

ਇਕ ਜਾਗੰਦੇ ਨ ਲਹਨ ਇਕਨਾ ਸੁਤਿਆ ਦੇਹ ਉਠਾਲ॥

ਪੰਨਾ - 1384

ਇਸ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਮਾਣ ਕਾਹਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੋ ਵਜੇ ਉਠਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪੜੋਸੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਥਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਉਹ ਤੇਰੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ, ਸਾਧਨਾ ਜੇ 'ਮੈਂ' ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਤਾਂ ਛੁਟ ਜਾਏਂਗਾ। ਜੇ 'ਮੈਂ' ਨਾਲ ਹੈ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਛੁਟਦਾ। ਫੇਰ ਉਹ ਫਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਛੁਟਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਦੀ, ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਸੱਚਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ। ਸੱਚਾ ਮਿੱਤਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ! ਕੱਚੇ ਮਿੱਤਰ ਵੀ ਹਨ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਕੱਚੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡ ਦੇ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥

ਪੰਨਾ - 1102

ਇਥੇ 'ਸੰਤ' ਅੱਖਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਬੰਦਾ ਹੀ 'ਸੰਤ' ਕਹਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਫਸੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧੋਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਸੰਤ' ਜੇ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਓ, ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਾਂਗੇ ਆਪਾਂ। ਬੰਦਾ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਚਲਦੇ ਨੇ - ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ। ਜੇ ਉਹ ਚੌਥੇ ਪਦ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਫੇਰ ਉਸ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ, ਡਿੱਗ ਜਾਏਗਾ ਉਹ। ਜਦੋਂ ਮੁਆਫਕ ਹਾਲਾਤ ਆਉਣਗੇ - ਉਸ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਉਥੇ ਹੀ ਗਿਰ ਜਾਏਗਾ। ਫੇਰ ਸੰਤ ਤਾਂ ਕਹਾਇਆ ਨਾ ਉਸ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਉਸ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗ ਜਿਹੜੇ ਪੱਕੇ ਨੇ। ਨਰਦਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਾਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਨਰਦ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਕੇ ਮਰਦੀ-ਮਾਰਦੀ ਚਲਦੀ-ਚਲਦੀ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੱਕ ਗਈ, ਪੁੱਗ ਗਈ, ਬਾਕੀ ਕੱਚੀਆਂ ਨੇ। ਖੇਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੱਕੀ ਨਰਦ ਨੂੰ ਕੱਚੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਫੇਰ ਚਲਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਕੇ ਉਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਏਥੇ ਉਥੇ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਆ ਗਿਆ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕੱਚੇ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਮਾਲ ਦਰਜੇ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਨਹੀਂ ਜਗੀ, ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਕੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਲੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਕੱਚੇ ਹਾਂ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼? ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹੀ ਕੱਚਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਲਓ, ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਨਾ ਲਗੋ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੱਚਾ ਹਾਂ। ਐਨੀ ਜੁਰਤ ਕਿਸੇ 'ਚ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਫ-ਸਾਫ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਵੇ। ਨਾ ਆਪ ਧੋਖਾ ਖਾਵੇ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ 'ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜ ......, ਹੁਣ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੋੜ ਕੇ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਤਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ -

.... ***ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥***

ਪੰਨਾ - 1102

ਪੁੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਟੋਲ੍ਹ ਜੇ ਲੱਭ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਲੱਭ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਰਾਹ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ। ਉਥੇ ਕਰੀਏ ਕੀ? ਕਹਿੰਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ 'ਮੈਂ' ਛੱਡੀਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, 'ਮੈਂ' ਜੇ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸੰਤ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਮਾਲਦਾਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ। ਮੈਂ ਦੂਜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਛੱਡਣੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਨੇ। ਮੇਰੇ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਬਚਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਐਵੇਂ ਫੋਕੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚੌਥੇ ਪਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਾਲਾ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਮੇਸ਼ਾ। ਸੋ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਪੱਕਾ ਟੋਲ੍ਹ (ਲੱਭ) ਲੈ। ਫੇਰ ਕੀ ਕਰ? ਕਹਿੰਦੇ 'ਮੈਂ' ਛੱਡ ਦੇ। ਮੈਥੋਂ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਛੱਡੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਯਤਨ ਕਰ ਲਏ, ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਥੱਕ ਗਿਆ। ਵੇਦ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਲਏ, ਸਾਸ਼ਤਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਲਏ, ਕਿਤਾਬ ਕੋਈ ਛੱਡੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਨਾ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੋਰ ਸੰਗਲ ਪਾ ਲਏ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ। ਬਹੁਤਾ ਤੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਿੱਖੀ ਤੇਰੀ ਸੁਰਤ ਹੋ ਗਈ, ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ; ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਾਣੀ। ਇਸ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿਵ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇ-

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ॥ ***ਪੰਨਾ - 278***

ਦਸ ਜਨਮ, ਵੀਹ ਜਨਮ, ਪੰਜਾਹ ਜਨਮ ਘੁੰਮਦੇ ਘੁੰਮਦੇ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ। ਪੂਰੀ ਅਸਟਪਦੀ ਪੜ੍ਹਿਓ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ, ਕਿਤੇ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਭਿਖਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਛੁਟਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ, ਫੇਰ ਵੀ ਗੇੜੇ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਦੇ ਪੁੱਗੇ ਹੋਏ ਮਿਲ ਜਾਣ ਏਸ ਨੂੰ -

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ॥
ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ॥ ***ਪੰਨਾ - 278***

ਹੋਏਗਾ ਕੀ? ਕਹਿੰਦੇ ਤੇਰਾ ਅਨੁਭਵ ਜਾਗ ਪਏਗਾ -

ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ॥ ਪੰਨਾ - 278

ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਏਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸਮਾਂ ਫਟਾਫਟ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਘੰਟੇ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਯਾਦ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਯਾਦ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੋ ਕੁ ਤੁਕਾਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਯਾਦ ਰੱਖੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਨੇ-

ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ....॥ ਪੰਨਾ - 612

ਆਪਣੀ 'ਹਉ' ਦਾ ਮਾਣ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਆਪਣੀ 'ਹੋਂਦ' ਦਾ ਮਾਣ ਛੱਡ ਦਿਓ। - I am nothing. (ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।) ਕੇਵਲ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਾਲ ਨਾ ਕਹਿ, ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨ ਲੈ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ। ਫੇਰ ਦੂਜਾ -

.... ਸਰਣਿ ਪਰੀਜੈ ....॥ ਪੰਨਾ - 612

ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾ। ਫੇਰ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਚੰਗਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮਾੜਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਂ? ਭਲਾ ਮਨਾਇਆ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੇ ਨੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਡੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ -

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥

ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ 10

ਇਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ, ਸਿੰਘ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਏਥੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ -

ਮੈ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੁਹਿ ਨਿਵਾਜਾ।
ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੇ ਕਉ ਸਾਜਾ।
ਜਹਾ ਤਹਾ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ।
ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ (ਚੌਪਈ)

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤਾਂ 'ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼' ਲਿਆਂਦਾ ਏਥੇ ਜਿਹੜਾ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪੂਰਾ ਆਤਮ ਗਿਆਨੀ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਮੈਂ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਅਖਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ - 'ਖਾਲਸਾ'। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮੈਂ ਪੈਦਾ ਕਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਪੂਰਾ ਕਰਿਆ। ਕਿਹੜਾ ਮੈਂ ਗੁਨਾਹ ਕਰਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਐਨੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਆਈਆਂ, ਚੌਦਾਂ ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ, ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਿਧਰੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਵੱਡੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਜੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਿਹਚਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਵਾ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਕਰੀ ਏਥੇ ਭੇਜ ਕੇ ਮੇਰੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਉਹ ਬੁਰਿਆਈ ਫੇਰ ਉਛਲਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਵੱਡੀ ਬਣ ਗਈ। ਚੰਗਿਆਈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਕਦੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ -

ਜਿਸ ਦੈ ਹੋਵੈ ਵਲਿ ਸੁ ਕਦੇ ਨ ਹਾਰਦਾ॥

ਪੰਨਾ - 519

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਕੱਲਾ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਪੈਣ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗਿੱਲਾ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਪਰ ਨਾ, ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ। ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਇਥੇ, ਐਵੇਂ ਗਾ ਕੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥
ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ,
ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ॥

ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ 10

ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਵਾਂ-ਪੀਵਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਰਜਾਈਆਂ ਵੀ ਰੋਗ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਦੇ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਰੱਬ ਯਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਦੇ। ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਅੱਜ ਤੱਕ। ਸ਼ਿਕਵਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ - ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬਿਮਾਰ ਕਰਿਆ ਹੈ?

ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ, ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ, ...॥

ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ 10

ਇਹ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆ ਗਈਆਂ।

.... ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ॥

ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ 10

ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਕਸਾਈ ਦੀ ਬੇਦਰਦੀ ਦਾ ਦੁੱਖ 'ਬਿੰਗ' ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜੇ ਚੰਗੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਮੈਂ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ।

ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰ ਚੰਗਾ, ...॥

ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ 10

ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਗਿੱਲਾ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਠਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਰਿਵੀ (ਠੰਡੀ ਹਵਾ) ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਹੱਥ ਮੁੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸੁਦਾਮੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ - 'ਮਿੱਤਰ ਭਗਤੀ' ਦੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਮਿੱਤਰ ਸਨ, ਸੁਦਾਮਾ ਮਿੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੁਦਾਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ, ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦੇ ਫਟੀ ਹੋਈ ਧੋਤੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੰਡੇ ਹੀ ਕੰਡੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ, ਜਖਮੀ ਹੋਏ ਹੋਏ ਪੈਰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੋਂ, ਤੁਰਦਾ ਵੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਸੀ, ਭੁੱਖ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਸੀ। ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਸਨ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜਾਹ! ਜਾਹ!! ਆਹ ਮੂੰਹ ਤੇਰਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ? ਬਹੁਤ ਮਿੰਨਤਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੀਆਂ। ਇਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਰਸ ਆਇਆ ਕਿ ਚਲੋ ਆਪਾਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸੋਚਦਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ – ਗਿੱਟੀਆਂ ਗਿਣਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਾਂ? ਉਥੇ ਮਿਲਾਏਗਾ ਕਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ? ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਗਰੀਬ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਅੰਦਰ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਜੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਮਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਦਰ ਨਾ ਛੱਡਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਏਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਖਬਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਏਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਬਿਨਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿ ਛੱਡ ਪਰ੍ਹੇ! ਇਹ ਰਾਜਸੀ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ 'ਹਉ' ਹੈ ਓਨਾ ਚਿਰ ਗੁੱਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਸੁਦਾਮਾ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੀਲ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ ਵਾਪਸ – ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਲ ਨੂੰ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਇਕ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਬੰਦਾ ਇਥੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਫਟੀ ਹੋਈ ਧੋਤੀ ਸੀ, ਪੈਰ ਜਖਮੀ ਸਨ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ, ਲੰਗੜਾ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਿੱਤਰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਾਉਂ ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਉਸ ਨੇ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਜੀ! ਸੁਦਾਮਾ।"

ਭਗਵਾਨ ਕਹਿੰਦੇ, "ਸੁਦਾਮਾ?"

ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਰਿਹਾ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤਖਤ ਤੋਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਉਤਰੇ। ਸਾਰੇ ਰੋਕ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਾ ਤਾਂ ਪਾ ਲਓ, ਨਾਲ ਲੈ ਲਓ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਲਣ ਦਿੱਤਾ। ਇਕੋ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ – ਸੁਦਾਮੇ! ਸੁਦਾਮੇ!! ਸੁਦਾਮੇ!!! ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੀਲ ਤੇ ਜਾ ਘੇਰਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਮਿੱਤਰ! ਤੂੰ ਐਡੀ ਦੂਰੋਂ ਆ ਕੇ ਬਿਨਾ ਮਿਲੇ ਹੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ?"

ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ 'ਸੰਦੀਪਨ' ਗੁਰੂ ਕੋਲ। ਘਰ ਲਿਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਬਿਠਾ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੰਡੇ ਕੱਢਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ। ਕੰਡੇ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਰੋਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿੰਨੀ ਤਕਲੀਫ ਝੱਲਣੀ ਪਈ। ਪਰਾਤ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕੋਲ ਕਿ ਚਰਨ ਧੋਣੇ ਨੇ। ਪਰਾਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਉਣ, ਹੰਝੂ ਹੀ ਐਨੇ ਗਿਰੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਹੀ। ਸੋ ਇਹ 'ਮਿੱਤਰ ਭਗਤੀ' ਸੀ। ਉਹ ਮਿੱਤਰ ਸੀ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਵਾ ਕੀਤਾ ਜਿਥੋਂ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕੱਚਾ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੱਕਾ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ –

ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰ ਚੰਗਾ, ਭਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ॥
ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ 10

ਕਿਉਂਕਿ ਮਿੱਤਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ –

.... ***ਕਰੈ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ॥ ਪੰਨਾ – 612***

ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ –

ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ਸਰਣਿ ਪਰੀਜੈ ਕਰੈ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ॥
ਪੰਨਾ – 612

ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕਰੇ ਹੋਏ ਤੇ ਅਸੀਂ ਭਲਾ ਮਨਾਵਾਂਗੇ, 'ਹਿਕਮਤ' ਤੇ 'ਹੁਕਮ' ਅਸੀਂ ਚੁਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਇਆਲੂ ਹੋ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖਾ ਦਏਗਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਤੈਨੂੰ 'ਪੱਕਾ' ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਪੱਕੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ....., 'ਸੁਣ ਮੀਤਾ......॥ 'ਮੀਤਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ। ਮਿੱਤਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਥੇ। ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਅੱਖ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ –

.... ***ਸਭੁ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਠਾ॥***
ਪੰਨਾ – 612

ਇਹ ਹੋਇਆ ਉਦੋਂ, ਜਦੋਂ 'ਮੈਂ' ਮਿਟੀ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ 'ਮੈਂ' ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ। ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਉਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਹੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ –

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੁੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮੰਜ਼ਲ-ਏ-ਮਕਸੂਦ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚਲਦੇ ਹੀ ਨੇ, ਚਲਦੇ ਹੀ ਨੇ। ਇਕ ਉਹ ਰਾਹੀ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਚੱਲ ਤਾਂ ਪਏ ਨੇ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੇ ਘੇਰ ਕੇ 'ਮੈਂ' ਨੇ, ਗਰਜ ਨੇ, ਨਿਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੁਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀਂ ਉਹ। ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ 'ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ' ਪੜ੍ਹ ਲਓ, ਹਰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ –

ਇਆਨੜੀਏ ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ॥
ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਹਰਿ ਰੰਗੋ ਕੀ ਨ ਮਾਣੇਹਿ॥
ਸਹੁ ਨੇੜੈ ਧਨ ਕੰਮਲੀਏ ਬਾਹਰੁ ਕਿਆ ਢੂਢੇਹਿ॥
ਪੰਨਾ – 722

ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਟੋਲ੍ਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮੰਤਕ ਨਾਲ, ਦਲੀਲ ਨਾਲ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਵੇਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਕਥਾ ਸੁਣ ਕੇ, ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ

ਕਿਰਪਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾਮ। ਜਪਦੇ ਤਾਂ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਪਰ ਮੰਤਰ ਜਪਦੇ ਹਾਂ -

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ....॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 13/2

ਬਹੁਤ ਜਪਦੇ ਹਾਂ, ਲਗਾਤਾਰ ਵੀ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਨਾਮ ਦੀ ਅਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੋਝੀ ਪੱਕ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਜਾਗ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ, ਤੀਸਰਾ ਤਿਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਏਥੇ ਹੈ (ਦੋਹੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ) ਤੀਸਰਾ ਤਿਲ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਸੋਝੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਥਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਇਹੀ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਅਸੀਂ ਪੌੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ 'ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ' ਸਾਰੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਿਸਿਆ ਹੀ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਫੇਰ ਅਨੁਭਵ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਓਹੀ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਗੁਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ, ਉਹ ਇਸ ਸਰਗੁਣ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਆਈਆਂ ਨੇ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਅਕਾਸ਼ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹਵਾ, ਹਵਾ ਵਿਚ ਗੈਸਾਂ ਬਣੀਆਂ, ਗੈਸਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਬਣਿਆ, ਪਾਣੀ 'ਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਬਣੀ। ਮਿੱਟੀ 'ਚੋਂ ਘਾਹ ਉਗਿਆ। ਘਾਹ ਕੀ ਹੈ? ਪਾਣੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਿੱਟੀ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਜਾਓ, ਪਾਣੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਜਾਓ ਗੈਸਾਂ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪਿਛੇ ਜਾਓ ਤਾਂ ਹਵਾ ਹੈ। ਜੇ ਹੋਰ ਪਿਛੇ ਜਾਓ ਤਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ। ਅਕਾਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਠੇ ਰਾਹ ਚੱਲ ਕੇ back to source (ਵਾਪਸ ਮੁਢ ਵੱਲ) ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੋਤ ਜਗਦੀ। ਦੂਜੀ ਜੋਤ imaginary (ਖਿਆਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਜਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਧਰ ਲਵੇ। ਮੋਮਬੱਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋਹੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਜੋਤ ਜਗ ਜਾਏਗੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ ਜੇ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਦੇਖਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹਨ। ਉਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋਰ ਹੈ, ਉਹ ਚਾਨਣਾ ਹੋਰ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਰ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਗਿਆਨ ਦਾ -

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ॥
ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ॥
ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ॥
ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ॥
ਮਨ ਤਨੁ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਇਕ ਰੰਗਿ॥
ਸਦਾ ਬਸਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਸੰਗਿ॥ ਪੰਨਾ - 278

ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ?

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ॥ ਪੰਨਾ - 278

ਮੈਂ ਮਿਟ ਗਈ, ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਵਿਛੋੜਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੈ। ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੋੜ ਦੇਵੇ। ਆਹ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਅਸੀਂ ਲਾਏ ਨੇ, ਇਹ ਇਕ ਯਤਨ ਕਰਿਆ ਹੈ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਡਾਲ ਦਾ ਅਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਬੱਦਲ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮੇਘਾ ਅਕਾਸ਼' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਬਰਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮਠਾ ਅਕਾਸ਼' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ 'ਘਟਾ ਅਕਾਸ਼' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਹਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਅਕਾਸ਼ ਤਾਂ ਵੰਡਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਅੰਦਰ ਇਕ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਦੀ, ਮਾਇਆ ਦੀ। ਉਹ 'ਮੈਂ' ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ -

ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ਸਰਣਿ ਪਰੀਜੈ ਕਰੈ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ॥

ਪੰਨਾ - 612

ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣ ਮਿੱਤਰ! ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੀ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇਂ ਤਾਂ -

.... ਇਉ ਦਰਸਨੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਾਈਐ॥

ਪੰਨਾ - 612

ਇੰਜ ਤੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਸਾਡਾ ਸਫਰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬੜੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਬੜੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਬੜਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ? ਕਿਨਾਰੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੱਕਾ ਮਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕੋਈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿੱਤਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਮੱਥੇ ਟੇਕੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿੱਤਰ ਬਣਨਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨ ਨੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਨਹੀਂ ਵਸਦੇ, ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ -

ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਸਭੁ ਕੋ ਵੇਖਦਾ ਜੇਤਾ ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰੁ॥
ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 594

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ ਜਾਗਦੀ, ਸਾਖੀ-ਪੁਣਾ ਅੰਦਰ ਜਾਗਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ, ਅੱਧ ਸੁਤੇ ਜਿਹੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਝੂਠਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ-

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥

ਪੰਨਾ - 546

ਕਈ ਕਰੋੜ ਜੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਪਰ

ਉਹ ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੱਗਾਂ ਦੇ ਫਲ, ਪੁੰਨ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ 'ਮੈਂ' ਟੁਟ ਜਾਵੇ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ –

ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ॥
ਪੰਨਾ – 466

ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਆਪਣੇ ਤੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਇਕੋ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਪਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕੰਮ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ, ਖੇਚਲ ਝੱਲਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਘਾਲਣਾ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੰਨ ਬਣ ਰਹੇ ਨੇ। ਜੇ ਪੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਤਾਂ ਬੇਹਿਸਾਬ ਬਣ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਉ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ –

ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ॥
ਤਿਸੁ ਬੈਸਨੋ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਧਰਮ॥
ਕਾਹੂ ਫਲ ਕੀ ਇਛਾ ਨਹੀ ਬਾਛੈ॥ ਪੰਨਾ – 274

ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਫਲ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੇ ਖਰਚਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਰਚ ਲਓ, ਖਰਚ ਕੇ ਵੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਸੋ ਨਿਹਕਾਮੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਹਕਾਮਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ –

.... ਕਰੇ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ॥ ਪੰਨਾ – 612

ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਖੇੜਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿੱਤਰ ਲਾਂਭੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵੀ ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਵੀ ਮਿੱਤਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ –

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਈ॥
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥
ਪੰਨਾ – 442

ਸੋ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ। ਮੈਂ ਵੀ ਕਰਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਰੋ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੰਘ ਗਈ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਨੂੰ, ਔਖੀ ਹੈ ਗੱਲ, ਸੁਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜਨਮਾਂ–ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਕਿਨਾਰੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਥਪੇੜ ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਕੱਚਾ ਬੰਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਹੀ ਥੱਲੇ ਗਿਰਦਾ ਹੈ –

ਊਚਾ ਚੜੈ ਸੁ ਪਵੈ ਪਇਆਲਾ॥
ਧਰਨਿ ਪੜੈ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਨ ਕਾਲਾ॥ ਪੰਨਾ – 374

ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗਿਰੇਗਾ। ਹੰਕਾਰਿਆ ਸੋ ਮਾਰਿਆ। ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! **ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਾਨੂੰ ਕਰਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਕਰਮ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ, ਉਨਾ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਾਨੂੰ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਅਸੀਂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਦਮ ਨੇ – ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ।** ਜੇ ਸੰਤ ਪੂਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰਾ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਇਥੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ P.T. ਮਾਸਟਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ P.T. ਦਾ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਰੰਗਰੂਟ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਨੱਚ ਕੇ ਟੱਪ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਾਸੇ ਦੀ ਵੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਜਾਨਣਾ ਸੀ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ 'ਮੈਂ' ਨਿਕਲ ਗਈ, ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰੀਰ ਚਾਹੇ ਰਹੇ ਨਾ ਰਹੇ ਉਸ ਨੇ ਅਸਲੀ ਤੱਤ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਲਿਆ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਰਮ ਯੋਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਮਯੋਗ ਫੇਰ ਉਚਾ ਹੈ –

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ॥
ਪੰਨਾ – 62

ਸੋ ਕਰਮਯੋਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਓਹੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ –

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ – 306

ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਡੀ ਖੇਚਲ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਸਾਖੀ ਹੈ ਇਹ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਤਿ ਹੈ, ਅਸਤਿ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਦ–ਵਿਵਾਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ। ਜੇ ਓਸ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਤਿ ਜਾਣ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕਠਨ ਤਪੱਸਿਆ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਸ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਾਸੇ ਦੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਅਰਜਣ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੋ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਗੁਰਸਿਖੋ! ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਉਸਤਾਦ ਵਾਂਗ ਆਪ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਅਭਿਆਸ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗੀ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਵਿਗੜ ਜਾਏਗਾ।"

ਸੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪੂਰੇ ਨੇ। ਉਹ ਆਪ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਜਨਮ ਕਿੰਨੇ ਲਗਦੇ ਨੇ? ਇਸਦੇ ਬਾਰੇ ਗਿਣਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਹੈ ਕਿ ਦਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਰੱਬ ਮਿਲੇਗਾ ਜਾਂ ਪੰਜਾਹ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮਿਲੇਗਾ ਜਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਜਨਮ ਵਿਚ ਸੋ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਸੌ ਡੰਡੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਥੱਲੇ ਵਾਲੇ ਡੰਡੇ ਤੇ ਫੇਰ ਆ ਗਏ। ਜਨਮ ਤਾਂ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਲੰਘਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਥੱਲੇ ਤਿਲ੍ਹਕ ਗਏ, ਗਿਰ ਗਏ। ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਲੈ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਉਸ ਪਤਿਤ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ, ਕਰਦੇ ਗਏ, ਕਰਦੇ ਗਏ, ਫੇਰ ਗਿਰ ਗਏ। ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿ ਕਦੇ ਦਸ ਕਦਮਾਂ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੀਹ ਕਦਮਾਂ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਓਸ ਰੱਸਾ ਕਸ਼ੀ ਦੇ ਮੈਚ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਦੇ ਇਕ ਟੀਮ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਦੇ ਦੂਜੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ। ਨਿਰਣਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਜੋਰ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਟੀਮ ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਰੱਸੇ ਨੂੰ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਖੇਲ੍ਹ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ -

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ - 278

ਕਦੇ ਹੀ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਸ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਫੇਰ ਸਾਡਾ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਕੋਈ ਰਾਹ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ -

.... ਕਰੇ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ॥ ਪੰਨਾ - 612

ਇਕ 'ਜੀਉ ਪਿੰਡ' ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ 'ਮੈਂ' ਹੈ, ਸਰੀਰ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਅਕਲ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਦੌਲਤ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਰਾਹ ਲੱਭ ਜਾਏਗਾ, ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਪੜਦਾ ਹਟ ਜਾਏਗਾ। ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਕੂੜ ਕਬਾੜ ਸਾਰਾ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਚਾਹੇ ਸੋਨਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਪੱਥਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇ ਨੇ; ਇਕ ਨੇ ਇਕ ਮਣ ਪੱਥਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਇਕ ਮਣ ਸੋਨਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹਨੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਸੋਨੇ ਵਾਲਾ ਛੇਤੀ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ਜਾਂ ਪੱਥਰ ਵਾਲਾ। ਸਿਆਣੇ ਹੋਰ ਦਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਮਣ ਰੂੰ ਹੈ, ਇਕ ਮਣ ਦਾ ਪੱਥਰ ਹੈ। ਦੱਸੋ ਪਹਾੜ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਚੜ੍ਹੇਗਾ। ਸਿਆਣਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਕੋਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਜ਼ਨ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ। ਜਿਹੜਾ ਅਣਜਾਣ ਹੈ ਉਹ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਰੂੰ ਵਾਲਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਗਾ। ਰੂੰ ਵਾਲਾ ਕਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਗਾ? ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਵਜ਼ਨ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੇ।

ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਕਿ ਕਰਮ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ ਕਿ -

ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ॥ ਪੰਨਾ - 274

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਫਲ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ॥ ਪੰਨਾ - 286

ਸੋ 'ਮੈਂ' ਕਿਵੇਂ ਛੱਡਣੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਟੇਪਾਂ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਕਿਵੇਂ ਛੱਡਣੀ ਹੈ। ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਹੁਣੇ ਹੀ ਛਪੀ ਹੈ - 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ', ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੱਤ ਅੱਠ ਸੌ ਪੰਨੇ ਦੀ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕੇ ਨੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਅੱਲ੍ਹੜ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਿਲਣਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ। ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅੱਠ ਸੌ ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮਤਾ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੇ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਚਲੋ। ਰਸਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੇ, ਇਹ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਟੇਪਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਇਕ target ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹ ਏਧਰ ਓਧਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਇਕ ਬਾਹੀ ਲੈ ਲਈ ਕਿ ਭੰਨਣੀ ਇਥੋਂ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨੇ gate (ਦਰਵਾਜੇ) ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਟੇਪਾਂ ਰਸਤਾ ਦਸਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕਦੇ ਮੈਂ ਹਉਂ ਨਹੀਂ ਧਾਰੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਥੋਂ ਕਰਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਸੂਖਮ ਤੱਤ ਨੂੰ ਫੜ ਲਵਾਂ ਤੇ ਫੜ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਆਂ। ਹੁਣ ਵੀ ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੁਣਦੀਸਾਰ ਇਹ ਆਇਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਰਹੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਕਿਵੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰੀਏ? ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੀਏ?

ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੋ, ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੋ। ਜੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੋ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਸਾਧੂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੋ। ਹੋਰ ਸੁਖਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗੋ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਜੀਊਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਵੇਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਵੇਂ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ? ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ? ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਿਰਿਆ ਸੋਧ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਭ ਜਾਏਗਾ। ਤੁਸੀਂ

ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਵਧ ਜਾਏਗਾ, ਸਵਿਕਾਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧ ਜਾਏਗੀ। ਜੇ ਇਨਕਾਰ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਧਦਾ। ਸੋ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੋ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਰੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਤੁਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਓਰਾ (aura) ਇਥੇ ਕਾਇਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਓਰੇ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ। ਸੋ ਇਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਖਿੱਚ ਲਓ। ਕਰਨਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਮੈਨੇਜਰ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੈਨੇਜਰੀ ਛੱਡ ਦਿਆਂ, ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡ ਦਿਆਂ। ਕਰਨਾ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇੰਤਜਾਮ ਸਾਰਾ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਿਜ ਧਰਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇਣਾ। ਡਿਊਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ – 'ਸਤਿ' ਦਾ ਮਾਰਗ ਲੈ ਕੇ। ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖਾਲਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੰਤਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਨਾ ਭਟਕੋ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਉਛਲੋ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਚਲੋ। ਇਹ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਗਾਡੀ ਰਾਹ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ। ਏਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲੀ ਚਲੋ। ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੈਰ ਰੱਖੋ ਪਰ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਨਾ ਰੱਖੋ, ਮਨ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦਏਗੀ ਬਾਹਰ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਮਨ ਦਾ ਨਿਰੀਖਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਫਤਹਿ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਾਂਗੇ, ਪੈਰ ਪੈਰ ਵਧਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ –

ਕਿਸੇ ਕਾ ਘਾਲਿਆ ਇਕ ਤਿਲੁ ਨਾ ਗਵਾਈ॥

ਜਿੰਨੀ ਤਰੱਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਕਰ ਲਈ, ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏਗਾ। ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ, ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਸੀ ਪਰ ਪੁਲਸੀਆਂ ਵਰਗਾ ਸੁਭਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਇਥੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇਣ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਛੁਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣਾ, ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਨਾਲ ਬਿਨਸ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਨਵਾਂ ਸਰੀਰ ਮਿਲੇਗਾ, ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਫੇਰ। ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਮਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਕੱਪੜਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਕੱਪੜਾ ਛੱਡਿਆ, ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਦਵਾਈਆਂ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਸਭ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਚੱਲ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕੱਪੜਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ। ਦੇਣਾ ਉਸ ਨੇ ਹੈ–

ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪੜਾ ਨਦਰੀ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ॥

ਪੰਨਾ – 5

ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਦਾ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ, ਕਿਤੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਵੀ ਕੱਪੜਾ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ, ਕਿਤੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ, ਕਿਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਕੱਪੜਾ ਉਸ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਨੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨੇ ਜੜ੍ਹ-ਭਗਤ ਦੀ। ਇਕ ਜਨਮ ਉਸ ਨੇ ਹਿਰਨ ਦਾ ਕੱਟਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਹਿਰਨ ਦਾ ਤਾਂ ਜਨਮ ਕੱਟ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਣ ਗਈ। ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਣਨ ਨਾਲ ਹਿਰਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਰੀਰ ਮਿਲਿਆ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਉਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਸੀ। ਉਹ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਕਰਮ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਕਦੇ ਵੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣੇ ਨੇ। ਚਾਹੇ ਕਰੋੜ ਜਨਮ ਕਰ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਕਰ ਲਓ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਕਰਮ ਚੱਲੀ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰੇ ਨੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਅੰਦਰਲੇ ਗਿਆਨ ਦੀ, ਜਿਥੇ ਆਦਮੀ ਕਰਮ ਤੋਂ ਉਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਫੇਰ–

.... ਕਰੇ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ॥ ਪੰਨਾ – 612

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੋ। ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੋ, ਸਤਿਸੰਗ ਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਛੱਡੋ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਸਤਿਸੰਗ ਜਰੂਰ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੋਂ ਰਾਹ ਲਭਣਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਮੈਲ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਲਜੁਗ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਰੋਸ਼ਨੀ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੈ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਇਥੋਂ ਚਿੱਟੀ wave (ਤਰੰਗ) ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਕਰਕੇ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਛੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਰਾਹ ਲੱਭ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਬਣਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਚਲੋ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ, ਉਥੇ ਰਾਹ ਲੱਭੇਗਾ। ਦਰਅਸਲ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਸੰਪਰਕ, ਇਹ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰਾਹ ਦਸਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਸੱਤ ਅੱਠ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਕਿੱਡਾ ਸੌਖਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿੱਡੀ ਹੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ ਦਿਓ, ਕਿੰਨੀਓ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਓ। ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ। ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਐਨਾ ਕੁ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਮੈਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟਿਓ। ਮੈਂ ਆਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾ ਆਵਾਂ। ਇਹ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 32 ਤੇ)

ਸੁੰਦਰੀ

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

੩. ਕਾਂਡ

ਸੂਰਜ ਦੇਉਤਾ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਦੇ ਦਲ ਬੇਮੁਹਾਰੀ ਫੌਜ ਵਾਂਗ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੌਣ ਦੀ ਚਾਲ ਵੀ ਅਸਚਰਜ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਭੜਥੂ ਪਾਉਂਦੀ, ਘੱਟਾ ਉਡਾਉਂਦੀ, ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਵੱਗਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਚੁਪਾਤੀ ਹੋ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਰੁਮਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੁਗਲ ਲੋਗ ਸ਼ਰਈ ਤੰਬੇ ਪਹਿਨੀ ਹਰਲ ਹਰਲ ਕਰਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿਮਾਣੇ ਹੱਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੁਸਤ ਤੇ ਉਦਾਸ ਬੈਠੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਅਚਰਜ ਹਾਲ ਹੈ। ਟੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਕੱਠੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਬਹਿੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਸੀਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੱਟਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਕੁਝ ਕੁ ਫੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਸਨੱਧਬੱਧ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਔਹ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਕੀ ਆਇਆ? ਇਹ ਇਕ ਪਾਲਕੀ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਵਗਾਰੀ ਫੜੇ ਹੋਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੇ ਧਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੇ ਮੁੱਲਾਂ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ ਜੋ ਅਜ ਦੇ ਦਿਨ ਲਈ ਉਚੇਚੇ ਸੱਦੇ ਗਏ ਹਨ। ਮਸੀਤ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਮੁੱਲਾਂ ਜੀ ਉਤਰੇ ਤੇ ਅੰਦਰ ਵੜੇ। ਸਭ ਨੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸੱਤ ਘੋੜੇ ਭਜਾਉਂਦੇ ਆਏ, ਮਗਰੋਂ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਪਹੁੰਚੀ। ਭਲਾ ਹੁਣ ਕੌਣ ਆਏ? ਇਕ ਪਾਲਕੀ ਬੰਦ ਹੈ, ਨਾਲ ਇਕ ਪੁਰਖ ਹੱਥਕੜੀ ਵੱਜੀ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੇੜ ਮੈਲੀ ਕੱਛ ਹੈ, ਗਲ ਚਿੱਕੜ ਵਰਗਾ ਕੁੜਤਾ, ਸਿਰ ਉਤੇ ਨਿੱਕੀ ਪੱਗ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਕੇਸ ਖਿਲਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਚਿਹਰਾ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਬਾਣ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਸੀਤ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੁਰਕੇ ਵਾਲੀ ਉਤਰੀ, ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਮਸੀਤ ਵੜੇ, ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਿਠਾਏ ਗਏ। ਮਸੀਤ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਸਭ ਲੋਕ ਚੁੱਪ ਵੱਟੀ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਸਾਹਿਬ ਇਉਂ ਬੋਲੇ:

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ! ਕੀ ਤੂੰ ਦੀਨ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈਂ?

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ - ਮੈਂ ਮੌਤ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਬੂਲਦਾ ਹਾਂ।

ਮੁੱਲਾਂ (ਨਵਾਬ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ) - ਇਹ ਵੱਡਾ ਮੂਜ਼ੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਜਬਰਨ...।

ਨਵਾਬ - ਹਾਂ, ਪਿਛਲੀ ਗੱਲ ਅੱਛੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਹ-ਰੂ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।...

ਮੁੱਲਾਂ - ਹੱਜਾਮ (ਨਾਈ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ?

ਨਾਈ - ਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰ।

ਮੁੱਲਾਂ - ਇਧਰ ਆਓ ਔਰ ਇਸ ਕੇ ਬਾਲ ਕਾਟੋ।

ਨਾਈ - ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ।

ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਨਾਈ ਗੁਥਲੀ ਖੋਲ੍ਹ ਬੈਠਾ। ਭਾਵੇਂ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਹੱਥ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹਿੱਲਣਾ ਹੀ ਸੁਕੜੀ ਨਾਈ ਲਈ ਬਥੇਰਾ ਸੀ। ਇਹ ਹਾਲ ਵੇਖ ਚਾਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਅਰ ਨਾਈ ਹੋਰੀਂ ਫੇਰ ਆਏ ਪਰ ਐਤਕੀਂ ਬੁਰਕੇ ਵਾਲੀ ਨੇ; ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਬੁਰਕਾ ਲਾਹ ਕੇ ਔਹ ਮਾਰਿਆ, ਅਰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉਠ ਕੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾਈ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਪਟਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਵਿਚਾਰਾ ਖੇਹ ਨੂੰ ਵਾਂਹ ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਪਰੇ ਜਾ ਪਿਆ ਅਰ ਕੰਨਿਆਂ ਮਸਤ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਙ ਹੋ ਖੜੋਤੀ। ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪੁਰ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਲਹੂ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ, ਖਲਕਤ ਦੇਖ ਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਈ ਤੇ ਨਵਾਬ, ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰੂਪ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਇਉਂ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਵੱਜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਤੁਰਤ ਦੋ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖ ਮਾਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹਾਦਰ ਸੁਰੱਸਤੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਅਰ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਹੱਥ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਕੱਸ ਦਿਤੀਆਂ।

ਨਵਾਬ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੁੱਲਾਂ ਤੇ ਖਲਕਤ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ। ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਕਾਫਰਾਂ ਪੁਰ ਦਯਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪਲੋ ਪਲੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਬੇਗਮ ਬਣੇਗੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਤਾਂ ਕਾਫਰ ਹੀ ਹੈ ਨਾ।

ਇੰਨੇ ਵਿਚ ਨਾਈ ਹੁਰੀਂ ਵੀ ਉਠੇ। ਫੇਰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੁਰੱਸਤੀ ਦੀ ਅਚਰਜ ਦਸ਼ਾ ਸੀ, ਉਹ ਡਾਢੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਨਿੰਮਰਤਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰੇ ਭਰਾ ਦੀ ਡਰਾਉਣੀ ਦਸ਼ਾ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ, ਨਾਲੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਹਾਏ! ਮੈਂ ਨਿਕਰਮਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਜਿਹੇ ਸੂਰਬੀਰ ਭਰਾ ਨਾਲ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇੰਨੇ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਘੱਟੇ ਦਾ ਗਬਾਰ ਦਿਸਿਆ, ਖੜ ਖੜ ਦੀ ਡਾਢੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਕਿਸੇ ਜਾਤਾ ਹਨੇਰੀ, ਕਿਸੇ ਜਾਤਾ ਕੋਈ ਘਰ ਢੱਠਾ, ਕਿਸੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕਰੜਾ ਭੂਚਾਲ ਆ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਹਾਕਮ ਸਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਅੱਖਾਂ ਉਧਰ ਗੱਡੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਉਸ ਘੱਟੇ ਦਾ ਰਸਾਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਅਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਕੱਟ ਵੱਢ ਛਿੜ ਪਈ ਤੇ ਇਕ ਦਸਤੇ ਦੇ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਡੀਆਂ ਲਾ ਮਸੀਤ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਫਤੇ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾ 'ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ' ਕਰਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਅਰ ਦੂਜੀ ਪਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਬਲੀ ਹੱਥ

ਨੇ ਬੱਝਾ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਚੁੱਕ ਕੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਤੇ ਘੋੜੇ ਮੋੜ ਕੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਚੀਰ ਕੇ ਨਿਕਲੇ। ਬਾਕੀ ਦਾ ਜਥਾ, ਜੋ ਨਾਲ ਸੀ, ਵਾੜ ਵਾਂਙੂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇ 'ਹਰਨ' ਦਾ ਆਵਾਜ਼ਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਾਰ ਜਿੱਕੁਰ ਬਿਜਲੀ ਕਿਸੇ ਲਹਿਲਹਾਉਂਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਖਿਉ ਕੇ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇੱਕੁਰ ਇਹ ਚਾਣ ਚੱਕ ਆਣ ਪਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਮਸੀਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਥਾਣੀ ਪੂਰਬੀ ਬੂਹੇ ਵਲੋਂ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ ਦਬਾਦਬ ਘੋੜੇ ਸੁਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਆਗੂ ਨੇ 'ਥੰਮ੍ਹ' ਦਾ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਅਰ ਇਕ ਪਲ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਦਸਤਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਰਵਾਜੇ ਪੁਰ ਪਹਿਰੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ, ਜੋ ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝੇ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਹਾਕਮ ਫੌਜ ਸਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਸਿੱਖ ਸਿਞਾਣ ਕੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਲੁਕ ਗਏ ਸਨ, ਕੁਮਕ ਸੱਦ ਕੇ ਰੋਕ ਦਾ ਸਮਿਆਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸ੍. ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚੋਣਵੇਂ ਬੰਦੂਕਚੀ ਅਗੇ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤੋਪਚੀ ਦੇਖੇ - ਫੇਰ ਇਸ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਕਰ ਕੇ ਸਰ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਤੋਪਚੀ ਘੁੱਗੀਆਂ ਵਾਂਙ ਹੇਠਾਂ ਆ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਗਦਿਆਂ ਹੀ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸ ਸਿੱਖ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਬੁਛਾੜ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਜਿੰਨੇ ਮਨੁੱਖ ਸਨ, ਵਿੰਨ੍ਹ ਸਿੱਟੇ ਅਰ ਫੇਰ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਜਾ ਪਏ ਤੇ ਬਦਾਮ ਦੇ ਛਿੱਲੜ ਵਾਂਗ ਉਸਨੂੰ ਭੰਨ ਸਿੱਟਿਆ। ਬਾਹਰ ਇਕ ਫੌਜ ਦਾ ਦਸਤਾ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਅਜੇਹੀ ਸੈਨਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਤਲਵਾਰਾਂ ਧੂਹ ਕੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਵਾਹੁੰਦੀ ਸਰਪਟ ਘੋੜੇ ਸਿੱਟਦੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਹੋਈ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਗਈ।

ਕਾਂਡ ੪.

ਜਦ ਪੰਜ ਸੱਤ ਕੋਹ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤਦ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਮੈਦਾਨ ਹਰੇ ਹਰੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਫੌਜ ਨੇ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਘੋੜੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਘਾਹ-ਪੱਠਾ ਪਾਇਆ। ਕੁਝ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਗਏ। ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਕਪੜਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਬੈਠੇ। ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਰੱਸਤੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਅਰ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਂਦੇ (ਲਿਆਂਦੇ) ਗਏ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਸੀ, ਹਰੇਕ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਅਰ ਸੁਰੱਸਤੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਫਤ੍ਹੇ ਗਜਾਉਂਦਾ। ਛੇਕੜ ਜਦ ਸਭ ਮਿਲ ਚੁਕੇ ਅਰ ਅਨੇਕਾਂ ਵੇਰ 'ਗੁਰਬਰ ਅਕਾਲ' ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੁੰਜਾਯ ਚੁਕੇ ਤਦ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਰੱਸਤੀ ਸਰਦਾਰ ਪਾਸ ਆ ਬੈਠੇ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਰ ਬੀਤੀ ਸੁਣਾਈ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਕੈਦ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇ ਸੁਰੱਸਤੀ ਨੂੰ ਝੱਲਣੇ ਪਏ। ਕਿੱਕੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਕਿੱਕੂੰ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਫੇਰ ਅਨੇਕਾਂ ਲਾਲਚ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ, ਪਰ ਛੇਕੜ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਭਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੈਣ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਨੀਯਤ ਜੋ ਨਵਾਬ ਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਕਸ਼ਟ ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਰਾ ਸੀ।

ਜਦ ਉਹ ਕਹਿ ਚੁਕਾ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪਤਾ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਅਸਾਂ ਜੰਗਲੋ ਜੰਗਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚੁਪ ਚਪਾਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕੀਏ, ਪਰ ਰਸਤਾ ਖੁੰਝ ਗਏ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਰ ਲੱਗੀ। ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਸਾਡੀ ਆਸ ਦਾ ਲੱਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਖਰਾ ਕਠਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਸੀ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਥਾਂ ਨਿਕਲੇ ਜਿਥੋਂ ਪਤਾ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਇਥੋਂ ਨਿਰਾ ਪੰਜ ਛੀ ਕੋਹ ਹੈ। ਖਬਰੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਲਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਠੀਕ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਆ ਪਹੁੰਚੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇ ਜੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਾਂ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਏਥੇ ਚੋਖੀ ਸੀ, ਫੇਰ ਜਿੱਤਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਚਨ ਢੇਰ ਚਿਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਵਲ ਜੋ ਸਿੱਖ ਦਾਣਾ ਖਾਣਾ ਲੈਣ ਗਏ ਸਨ, ਮੁੜ ਆਏ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਇੱਥੇ ਘਟ ਹਨ, ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਭੀ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਮੁੱਲ ਭੀ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਤਦ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਤੇ ਗਰੀਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ - ਪੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆਓ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੋ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਇਹ ਪੈਂਚ ਹਨ, ਜੋ ਫੜ ਆਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ - ਕਿਉਂ ਚੌਧਰੀਓ! ਖਾਣਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ?

ਪੈਂਚ - ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ।

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ - ਐਸ ਵੇਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਖਾਲਸਾ ਹੈ।

ਪੈਂਚ - ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ? ਬੱਦਲ ਛਾਇਆ ਵਾਂਗ ਹੁਣੇ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣੇ ਗੁੰਮ। ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ ਖਬਰੇ ਕਿਥੇ ਹੋਵੋਗੇ।

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ - ਦਸ ਵੀਹ ਜਣੇ ਜਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਲੈ ਆਓ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਤੀਵੀਂ ਬਾਲ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਛੇੜਨਾ।

ਸਰਦਾਰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨੀਆਂ ਬੁਰਕੇ ਪਹਿਨੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਰੋਂਦੀਆਂ ਆ ਖਲੋਤੀਆਂ ਅਰ ਨਾਲ ਇਕ 14 ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਲਿਆਈਆਂ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਕਿ ਆਪ ਸਾਡੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੋ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਕੁਝ ਵਧੀਕੀ ਹੀ ਕਰੋ, ਜੋ ਕੁਝ ਮੰਗਦੇ ਹੋ ਅਸੀਂ ਦੇ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ - ਬੱਸ ਰੋਟੀਆਂ ਚਾਹੀਏ।

ਤੀਵੀਆਂ - ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆਂ ਥੋਂ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਰੋਟੀਆਂ ਦੇ ਪਕਵਾ ਕੇ ਘੱਲ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹੋਗੇ?

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ - ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਅੰਨ ਦਾ ਮੁੱਲ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰਜਾ

ਨੂੰ ਲੁੱਟਣਾ ਯਾ ਮਾਰਨਾ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣਾ, ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਲੁੱਟ ਲੈ ਜਾਣੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹਾਂ, ਪਰਜਾ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜਾਓ ਛੇਤੀ ਕਰੋ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਜੇ ਹੈ। ਮੁੱਲ ਲਓ, ਅੰਨ ਦਿਓ। ਮਰਦ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਖੀ ਵੱਸਣ। ਤੀਵੀਆਂ ਤੁਰਤ ਪਿੰਡ ਗਈਆਂ ਅਰ ਸਾਰੀਆਂ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਥੀ ਕੱਢ, ਆਟਾ ਦਾਲ ਕੋਲੋਂ ਦੇ ਕੇ ਪਕਾਉਣ ਡਾਹ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਤੰਦੂਰ ਤਪ ਗਏ, ਕਈ ਲੋਹਾਂ ਧਰੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਕਈ ਦੇਗਚੇ ਦਾਲਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਰੋਟੀਆਂ ਪੱਕਦਿਆਂ ਤੱਕ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਕ ਦੋ ਖੇਤ ਗਾਜਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਏ। ਜਦ ਦਾਲਾਂ ਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਆਈਆਂ, ਤਾਂ ਰੱਜ ਕੇ ਛਕੀਆਂ। ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਕੇ ਪੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਆਟੇ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਜੋਂ ਤੇ ਗਾਜਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕੂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਫੁਰਤੀ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਸੀ। ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਪਏ ਅਰ 'ਚੜ੍ਹਾਈ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਫੌਜ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੀ ਪੌਣ ਵਾਂਗੂ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਤੁਰ ਪਈ ਅਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਥੀਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਗਈ।

ਜਾਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਢਲਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਇਕ ਦਸਤਾ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਅਰ ਪੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਸਦਵਾ ਕੇ ਫੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸਿਉਂ ਕੋਈ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਲੰਘੀ ਹੈ?

ਪੈਂਚ – ਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰ! ਇਥੇ ਉਤਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਪਾਨੀ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ, ਗਈ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ – ਰੋਟੀ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ?

ਪੈਂਚ – ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ।

ਸਰਦਾਰ – ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਵੀ?

ਪੈਂਚ – ਨਹੀਂ ਜੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਦੇ ਕਾਫਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਵੇਖ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਗਲ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਰੋਹ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਮੰਗਵਾਇਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਨਾ ਗਿੱਛ, ਨਾ ਦੋਸ਼ ਸਬੂਤ ਕੀਤਾ, ਐਵੇਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਹ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਤੇ ਉਤਰ ਪਏ। ਰੋਟੀ ਆਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਫਸਾ ਦਿੱਤਾ ਬੇਦੋਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ। ਇਸ ਬੇਤਰਸੀ ਦੀ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਨੋ ਹੀ ਮਰ ਗਏ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਭਰਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਨਿਕਾਹ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਉਸ ਧਰਮੀ ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਮੇਰੇ ਭਰਤਾ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿਓ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕੌਣ ਮੰਨਦਾ ਸੀ? ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਡਾਢੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਵਧ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਅੱਖ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਘਸੁੰਨ ਜੜਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਫਿਸ ਗਈ ਅਰ ਬੇਸੁਧ ਲੇਟ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਇਕ ਪਠਾਣ ਨੇ ਬੇਵਸਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਸੂਤ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਮਾਰੀ ਜੋ ਉਸ ਧਰਮੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸਿਰ ਅੱਡ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਜੀ।

ਕਾਂਡ ੫.

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਸਮਾਚਾਰ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ। ਭੀੜੀ ਜੂਹ ਵਿਖੇ ਫੇਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਮੰਗਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਣ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਹੇਠ ਧਰਮੀ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀ ਗਹਿਮਾ ਗਹਿਮੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਲਕੜਾਂ ਢੂੰਡ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਫਲਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਆਪਣੇ ਆਨੰਦ ਭਵਨ ਵਿਚ ਨਿਚਿੰਤ ਮੌਜਾਂ ਲੁਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਾਪੇ ਕਿਥੇ ਹਨ ਤੇ ਘਰ ਬਾਰ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸਮਾਅ ਰਹੀ ਹੈ ਅਰ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੇ ਡਰਾਉਣੇ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਭੈ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਗੱਜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਰਾਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛੱਕ ਕੇ ਸੌਣ ਦੇ ਆਹਰ ਪਾਹਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਕ ਚਾਦਰੇ ਪੁਰ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ – ਫੇਰ ਬੀਬੀ ਜੀ! ਕੀ ਸੰਕਲਪ ਹੈ?

ਸੁਰੱਸਤੀ – ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੀ ਆਗਯਾ ਹੋਵੇ।

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ – ਸਾਡੀ ਆਗਯਾ ਕੀ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦੇਵੀਏ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਮੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆਈਏ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਵੱਸੋ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਥੇ ਪੁਚਾਅ ਦੇਵੀਏ ਤਾਂ ਪੁਚਾਅ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਗਲ ਨੇ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੋੜਨਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਪੇ ਮੁੜ ਉਸਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ, ਹੋ ਜਾਸੀ। ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਾਡਾ ਭਰਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਪੂਰਾ ਸਿੰਘ ਹੈ ਤੇ ਵੱਡਾ ਜੋਧਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਭੈਣ ਹੋ, ਸਭ ਖਾਲਸਾ ਆਪ ਨੂੰ ਭੈਣ ਵਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਸੁਰੱਸਤੀ – ਮਹਾਰਾਜ! ਭ੍ਰਾਤਾ ਜੀ! ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਉਪਰਾਮ ਹੈ, ਅਰ ਭਰਤਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਤਿਆਗ ਗਏ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਲੋਂ ਉਹ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਓਸ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਮਰਾ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਫਲੀ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਆਗਯਾ ਬਖਸ਼ੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰਹਾਂ। ਜਦ ਸੁਖ ਦੇ ਦਿਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ, ਜਦ ਜੁੱਧ ਚੜ੍ਹੋ ਤਦ ਵੀ ਮੈਂ ਨਾਲ ਰਹਾਂ ਅਰ ਘਾਇਲ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਮਲ੍ਹਮ ਪੱਟੀ ਕੀਤਾ ਕਰਾਂ। ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਧਰਮ ਪਿਛੇ ਜਾਨ ਤਲੀ ਪਰ ਧਰੀ ਫਿਰੇ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਧਰਮ ਅਰਪਨ ਨਾ ਕਰਾਂ। ਇਹ ਦਾਨ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਂ, ਨਾਮ ਜਪਾਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ। ਜੇ

ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਧਰਮ ਦੇ ਅਰਪਨ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਮੇਰੇ ਵਰਗੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਕੌਣ ਹੈ?

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਭਰ ਆਇਆ ਅਰ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਥੱਰਰਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਫੇਰ ਸੋਚ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਬੜਾ ਖੁਰਦਰਾ ਹੈ, ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਦਲਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ ਨਿਭਸੋ?

ਸੁਰੱਸਤੀ – ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਝੱਲਾਂਗੀ ਅਰ ਜਨਮ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਫਲ ਕਰਾਂਗੀ।

ਸਰਦਾਰ ਫੇਰ ਕੁਛ ਸੋਚ ਕੇ ਬੋਲਿਆ – ਤੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ, ਦੇਵੀ ਹੈਂ, ਧੰਨ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਇੱਡਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਭੈਣ! ਤੇਰੀ ਭਾਉਣੀ ਕਰਤਾਰ ਪੂਰੀ ਕਰੇ, ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਤੈਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਿੱਕੁਰ ਚਾਹੇਂ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰ ਲੈ, ਮਰਦ ਬਣ ਜਾਏਂ ਤਾਂ ਨਿਭ ਸਕੇਂਗੀ।

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ – ਭੈਣ! ਸ਼ਾਬਾਸ਼, ਤੇਰੇ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਸੱਚਮੁਚ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਹੌਸਲਾਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ; ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦਾ ਹੱਥ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਵੇ।

ਸੁਰੱਸਤੀ – ਵੀਰ ਜੀ! ਇਹ ਦੇਹੀ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹੈ, ਅੰਤ ਬਿਨਸਣੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਜੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬਿਨਸੇ ਤਦ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਕੀ ਲਾਹਾ ਹੈ? ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੱਸ ਕੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕਟਾਏ। ਜਦ ਵੀਰ ਜੀ! ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦਿਨ ਲਈ ਸਾਂਭ ਸਾਂਭ ਰੱਖੀਏ? ਮਾਂ ਪਿਉ ਸਾਕਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖ ਆਈ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਕੂੜੇ ਹਨ। **ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਬਲਦੀ ਚਿਖਾ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਆਂਦਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਸਧਾਰਨ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਸੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅਣਖ (ਗੈਰਤ) ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਐਡੀ ਦਇਆ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਜਦ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਧਰਮ ਅਜਿਹੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵਸਤੂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਜੋ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਤੇ ਸੱਚਾ ਅਰ ਅਟੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਾਂ? ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਸਾ ਹੋਊ ਕਿ ਤੀਵੀਂ ਜਿਕੁਰ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਨਿਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਕਰ ਹੀ ਮਨ ਕਰਕੇ ਈ ਨਿਰਬਲ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਸੰਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਨਵਿਰਤ ਕਰੋ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮਨ ਮੋਮ ਵਰਗਾ ਨਰਮ ਤੇ ਪੱਥਰ ਵਰਗਾ ਕਰੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਣ ਜਦ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤਦ ਉਹ ਐਸੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਖਦੀ ਪਰ ਨਿਰਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਕੇ ਆਖਦੀ ਹਾਂ।**

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਅਵੇਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਗਏ।

ਸਵੇਰੇ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ ਸਿੰਘ ਉਠਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਰੁੱਤ ਬੀ ਬਸੰਤ ਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿੰਮਾ ਨੇ ਉਹ ਰਸ ਬੱਧਾ ਕਿ ਬੈਕੁੰਠ ਭਾਸਣ ਲੱਗਾ। ਸਵੇਰ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਰ ਸੰਗਤ ਆ ਜੁੜੀ। ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀ ਸੁਰੱਸਤੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਧਰਮ ਅਰਥ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ ਅਰ ਘਰ ਬਾਹਰ, ਸੁਲਹ ਜੰਗ ਹਰ ਥਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਭੈਣ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਜਾਣੇ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੈਣਾਂ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰੇ। ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ ਅਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ 'ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ' ਰਖਿਆ ਜੋ 'ਸੁੰਦਰੀ' ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋਇਆ।

ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਹੱਦ ਕਿਥੇ ਸੀ? ਅਜ ਉਹ ਦਿਨ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਇਕ ਭੈਣ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਅਜ ਧਰਮ ਦੀ ਜਗਵੇਦੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਦਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਏਗੀ। ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਪੁਰਖ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਕੋਮਲ ਪ੍ਰੇਮ-ਮਈ ਤੇ ਦਇਆਵਾਨ ਛਾਇਆ ਨਹੀਂ ਉਡ ਚੁਕਾ ਸੀ? ਕਿਹੜਾ ਸੀ ਜੋ ਮਾਤਾ, ਭੈਣ ਜਾਂ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਛੜ ਨਹੀਂ ਚੁਕਾ ਸੀ ਅਰ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ (ਖੁਰਦਰਾ) ਫੌਜੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਆ! ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ! **ਉਸ ਪੰਥ ਹਿਤ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਇਸ ਧਰਮੀ ਕੰਨਿਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੇ ਉਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅਸਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਭ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜਾਂ ਭੈਣ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਉਸ ਵੇਲੇ ਠੀਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਮਨ ਸੁਤੇ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਖਿਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।**

ਹੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੱਜਣੋ! **ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਤਾਂ ਦੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੰਝੂ ਡੇਗ ਦਿਉ! ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਮਾਂ ਸੀ? ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸਤਿਜੁਗ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਟਿਆਰ ਕਾਕੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੇ, ਹਾਂ, ਹਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਤੇ ਸੱਕੀ ਭੈਣ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਸਭ ਨੇ ਭੈਣ, ਸੱਕੀ ਭੈਣ ਜਾਣ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ।**

(ਕਈ ਪਛਮੀ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠਕ, ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵੇਲੇ ਸ਼ੱਕ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਰਖਣ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 64 ਤੇ)

ਜੇਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀਆਂ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦੀ ਖੋਜ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪਿਆਸ, ਸਿੰਘ ਸੱਜਣ ਦੀ ਲੰਮੀ ਜਗਿਆਸਾ ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਜਗਿਆਸਾ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਅਸੂਲ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਘਰ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਕ ਰਸਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਕਿੰਤੂ ਅਮਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਮਰ ਦਾਤ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਾਂਗੋ ਪਾਂਗ ਝਲਕਾਰੇ ਆਤਮ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਮਰ ਪਦਾਰਥ ਮਨ, ਬਚ, ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਜਗਿਆਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਗੁਰਮਤਿ ਕਸੌਟੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੁ' ਦੀ ਪਉੜੀ ਵਾਲਾ ਜੁੜ ਆਵੇ ਤਾਂ ਤੱਤਕਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਸਾਰ ਹੀ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲਾ ਵਰਤ ਜਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੀ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸਿੱਕ ਵਿਚ ਦੋ ਚਾਰ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਆਤਮਕ ਚਮਤਕਾਰ ਅਕਸ ਮਾਤਰ ਦੇਖ ਚੁੱਕਾ ਸੀ (ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੱਸ ਹੀ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵਾਂਗਾ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਹੋਰ ਭੀ ਗੂੜ੍ਹਾ ਨਿਸਚਾ ਬੱਝ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਖਿਨ ਖਿਨ ਇਹੋ ਹੀ ਲਗਨ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੁਭਾਗ ਸਮਾਂ ਕਦੋਂ ਆਵੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਗੰਢ ਨਾਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਭੀ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਆਹ ਮੁਕਲਾਵਾ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪੂਰਨ ਭਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੰਨਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਜਦੋਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਸਰੰਜਾਮ ਬਣੇ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਟਾ (ਛਾਂਦਾ) ਭੁੰਚੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਹੀ ਇਕ ਸੱਜਣ ਵਲੋਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮੰਤਰ ਫੂਕਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਅਣਹੋਇਆ ਹਿਲਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਮੈਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰੇ ਇਕਸ ਸੱਜਣ (ਸਿੰਘ) ਵਲੋਂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਹਾਂ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਛਕਾਇਆ, ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਇਕ ਦਮ ਪਲਟਾ ਖਾ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਨਵੀਨ ਜਨਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਇਕ ਦਮ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਗੰਮੀ ਝਰਨ੍ਹਾਟ ਆਤਮ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਛਿੜੀ ਅਤੇ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਝਲਕਾਰੇ ਪਏ। ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਯਮ, ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਰਹਿਤ ਬਿਬੇਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ ਗਈ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਰਗ ਰੇਸ਼ੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਧੁਰ ਅੰਤਰ ਖਾਨੇ ਦੀ ਤਖਤੀ ਪੁਰ ਉਕਰੀ ਗਈ। ਤਦੋਂ ਪਸਚਾਤ ਮੈਨੂੰ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ (ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਮੇਰੇ ਕੰਠਾਗਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ) ਦਾ ਅਨੰਦ ਕੁਛ ਵਿਲੱਖਣ ਹੀ ਆਉਣ ਲਗ ਪਿਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਬਿਬੇਕ ਬੈਰਾਗ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਵਧਣ ਲੱਗਾ। ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੇਵਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਸੀ। ਨੜੀ ਨੌਕਰੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ, 'ਧ੍ਰਿਗ ਵਿਡਾਣੀ ਚਾਕਰੀ' ਸਮਝ ਕੇ ਛੱਡ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਮ ਸਰੂਪ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਥੱਕ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਨਵੀਨ ਤਬਦੀਲੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਾਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਨਿਰਾਲਾ ਸਰੂਪ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੀ ਨਾਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਮੇਰੇ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਖ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਇਕ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਅਨੇਕ ਨਾਮ ਦੇਖਾਂ। ਮੈਂ ਲੱਗਾ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਹੈ। ਪਰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਇਹ ਭੋਲੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਧਰਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪੇ ਦੱਸਣਗੇ। ਗੁਰਦੇਵ ਬਾਝੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਾਮ ਦੱਸਣ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਸੇ ਧੁਨ ਵਿਚ ਲਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਰ ਹੀ ਆਸਰਾ ਪਰਣਾ ਰਖਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੇਰਾ ਬੈਰਾਗ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਤੀਬਰ ਤੋਂ ਤੀਬਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਟਣ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਮੇਰੀ ਖਾਸ ਖੁਰਾਕ ਸੀ, ਜੋ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਅਧਾਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਾਮ ਦੀ ਸਿੱਕ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਜਾਏ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਅਥਾਹ! ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਜਾਏ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਐਬਟਾਬਾਦ ਭੇਜਣ ਦੇ ਮਸੌਦੇ ਆਣ ਪੇਸ਼ ਪਏ। ਮੈਂ ਮੰਨਾਂ ਨਾ, ਮੈਨੂੰ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰਿਉਂ ਘੇਰ ਘਾਰ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੁੱਚ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਹਿੱਲਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਭਾਈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਰ ਗ੍ਰਾਮੀ ਲੰਬੜਦਾਰ ਪਿੰਡ ਮਹਿਮਾਂ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋ ਕੇ ਬੜੇ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਕਿ ਕੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਉਲਟਾਅ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨੱਸ ਭੱਜ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲੈ ਦਿਓ। ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਹੁਕਮ ਲਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਨਿਕਲਿਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੇਰੇ ਯਾਦ ਹੈ। ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੋਧ ਕਰ ਲੈਣੀ। ਯਥਾ –

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫

ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਪਾਇਓ ਤਨਿ ਸਾਸਾ ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ॥
ਪਸੂ ਪਰੇਤ ਮੁਗਧ ਭਏ ਸ੍ਰੋਤੇ ਹਰਿਨਾਮਾ ਮੁਖਿ ਗਾਇਆ॥੧॥

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਖੁ ਵਡਾਈ॥
ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ॥ ਰਹਾਉ॥
ਦੂਖ ਸੋਗ ਕਾ ਢਾਹਿਓ ਡੇਰਾ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਬਿਸਰਾਮਾ॥
ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਮਿਲੇ ਅਚਿੰਤਾ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ॥੨॥
ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ਮੁਖ ਊਜਲ ਮਿਟਿ ਗਏ ਆਵਣ ਜਾਣੈ॥
ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ॥੩॥
ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਭ੍ਰਮੁ ਭਾਗਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾਕੇ ਪੂਰ ਕਰੰਮਾ
ਜਾ ਕਾ ਗੁਰ ਚਰਨੀ ਮਨੁ ਲਾਗਾ॥੪॥੧੦॥੨੧॥

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਗੰਮੀ ਆਸ ਦੀ ਤਾਰ ਫਿਰ ਗਈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਜਾਊਂ, ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਹਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ 'ਜਹ ਬੈਸਾਲਹਿ ਤਹ ਬੈਸਾ' ਸੁਣੀ, 'ਜਹ ਭੇਜਹਿ ਤਹ ਜਾਵਾ' ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਅੰਦਰ ਜਿਧਰ ਸੰਗਤ ਤੋਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਤਿ ਮੰਨ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਸਜਾਉਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਤੋਰ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਛੜਨ ਦਾ ਸੱਲ੍ਹ ਅਜਿਹਾ ਵੱਜਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਗਿਆ - ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ। ਸ੍ਰੀ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਉਤਰਦੇ ਹੀ ਹੋਏ। ਪਵਿੱਤਰ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸੋਧੇ। ਸਨਮੁਖ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ। ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੀ। ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਾ ਕੇ ਵਾਕ ਲਿਆ। ਉਹ ਵਾਕ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ। ਬੜਾ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਾਤਾ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਟਾਂਗੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਐਬਟਾਬਾਦ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰੇ। ਜਦੋਂ ਐਬਟਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਿਰਤੀ ਉਥੇ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਗਈ। ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਡੱਬੇ ਵਾਂਗੂੰ ਐਬਟਾਬਾਦ ਵੱਸੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕਾਉ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉ ਦੇ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਹੀ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਪਹਾੜ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਇਕ ਨਿਕੜਾ ਜਿਹਾ ਬੁੰਗਾ ਲੈ ਦਿਤਾ (ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ) ਜਿਸ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦੋ ਗੁਰਦਆਰੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਓੜਕ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪਣੀ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਚੱਤੇ ਪਹਿਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਧੁਨੀ ਬੱਝੀ ਰਹਿਣੀ। ਉਧਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵਾਕ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਹਿਜੀ ਸਿੰਘ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਆਏ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਮਾਲਨਿ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੇ ਧੂੜੀ ਮਸਤਕ ਤੇ ਲਾਵਨ, ਬਾਰੰਬਾਰ ਪਾਠ ਕਰਨ, ਬਾਰ ਨਾ ਪਵੇ। ਨੌਂ ਵਜੇ ਤੀਕ ਇਕ ਆਵੇ ਇਕ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਏਹੋ ਹਾਲ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਓਪਰਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਲਣੋਂ ਸੰਗਾਂ ਤੇ ਸੰਕੋਚ ਕਰਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਣ, ਚਾਹੇ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਐਤਵਾਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਆਥਣ ਨੂੰ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਬੜੀ ਰਾਤ ਤਾਈਂ ਕਥਾ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਕੀਰਤਨ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਨਾ ਰਲੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ, ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ, ਤੀਸਰੇ ਉਥੋਂ ਸੀਨਰੀ (ਨਜ਼ਾਰੇ) ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਆਬੋ ਹਵਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮੇਰਾ ਬੈਰਾਗ ਫੁੱਟ ਫੁੱਟ ਕੇ ਵਗਣ ਲਗ ਪਿਆ ਤੇ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰੇ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਛਾਲੇ ਆਵਣ ਕਿ ਬਿਹਬਲ ਤੇ ਬੇ-ਹੋਸ਼ ਕਰ ਜਾਵਣ। ਐਵੇਂ ਬੱਧਾ ਰੁੱਧਾ ਦੜੇ ਦਫਤਰ ਦਾ ਬੁੱਤਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਆਇਆ ਕਰਾਂ। ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਦਫਤਰੋਂ ਛੁੱਟਾਂ ਤੇ ਝੱਟ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਨਿਵਾਂ; ਮਸਤਾਨੇ ਜਿਹੇ ਭੂਰੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਜੋੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਥਾਉਂ ਆ ਬੈਠਾਂ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭੀ ਨਾ ਰੜਕ ਸਕਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਿਧ ਬੇ ਮਲੂਮੇ ਰਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖਾਵੇ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸੁਖਾਸਣ ਹੋਣ ਤੀਕ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਕਰਾਂ। ਸੰਗਤ ਚਲੀ ਜਾਏ, ਤਦ ਭੀ ਘੁਸਮੁਸੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹਾਂ। ਜਦ ਤਾਈਂ ਮੈਨੂੰ ਭਾਈ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਆ ਕੇ ਹਲੂਣ ਕੇ ਨਾ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਤੇ ਉਠਣ ਦੀ ਅਕਾਂਖਿਆ ਹੀ ਨਾ ਫੁਰੇ। ਛਕਣ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਐਵੇਂ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰ ਛੱਡਣੀ। ਗੱਲਬਾਤ ਉੱਕਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰਨੀ। ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਗੜੁੱਪ ਦੋ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਆਉਣਾ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਦਰਾ ਵਿਚ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਝੱਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਜਾ ਫਿਰਨਾ। ਉਸ ਕੁਦਰਤੀ ਏਕਾਂਤ ਦੇ ਸੁਹਾਣੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਬੈਰਾਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੀ ਫੰਗ ਲਗ ਜਾਵਣ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ, ਹੋਰ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਕੋਈ ਨਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਹੋ ਗਈ, ਅੱਖਾਂ ਪੱਥਰ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਜੀ ਭਿਆਣਾ ਹੋ ਰਹਾਂ। ਨਿਤਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਵਜੇ ਰਾਤ ਦੇ ਉਠ ਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਾਲੇ ਕੂਪ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਬਰਫ ਪੈਣ ਲਗ ਗਈ ਤਾਂ ਆਥਣੇ ਹੀ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੀ ਬਾਲਟੀ ਜਲ ਦੀ ਭਰ ਕੇ ਬੁੰਗੇ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਰਖਾ ਲੈਣੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਲ ਲਿਆਉਣਾ ਸੁੰਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਬਾਲਟੀ ਵਾਲੇ ਜਲ ਨੇ ਭੀ ਬਰਫ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਅੰਦਰ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਖੂਬ ਅਨੰਦ ਖਿੜਨਾ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤਾਈਂ ਸਭ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਬੜੀ ਬੈਰਾਗੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਰਨਾ, ਪਰ ਨਾਮ ਦੀ ਟੋਟ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਜਾਵੇ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਜਾਏ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਸਿੱਕਾਂ ਉਮੰਗਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਤੋਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਣ। ਮਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਤਿਵੇਂ ਸਭ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੇਖੇ ਲਾ ਛੱਡਣੀ। ਕੇਵਲ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਬਾਹ ਜੋਗਾ ਗੱਫਾ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਗੁਰੂ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਬਸਤਰ ਜੋ ਘਰੋਂ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਬਿਸਤਰਾ ਇਹ ਸੀ - ਇਕ ਕੰਬਲ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਉਤੇ, ਭੂਮ ਆਸਣ ਹੀ ਸੱਜਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਨਮੁਖ ਸੀ। ਭੈ ਤੇ ਅਦਬ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕਬੂਲ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਗੁਰਪੁਰਬ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਕ ਪੰਥਕ ਪੇਪਰ (ਅਖਬਾਰ) ਤੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਟਰੈਕਟ ਪਹੁੰਚੇ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾਨ ਮੰਗਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਨਿਵਾਜਣਾ ਚਾਹਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹੁੱਬ ਉਠੀ। ਮੈਂ ਓੜਕ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲਿਆ। ਆਪਨੀ ਏਕਾਂਤ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰਹਿਰਾਸ, ਆਰਤੀ, ਸੋਹਿਲਾ ਤੋਂ ਪਸਚਾਤ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਲੱਗਾ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ। ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਭਾਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦਾ ਥਹੁ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਅਗੰਮੀ ਤਾਕਤ ਦਸ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਆ-ਮੁਹਾਰੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਮੈਨੂੰ ਫੁਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਆ-ਮੁਹਾਰਾ ਜਲ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਹੀ ਸੁਆਦ ਆਵੇ। ਹਟਣ ਨੂੰ ਜੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਜਦ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਛ ਔੜਨੋ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੇਵਲ 'ਹੇ ਗੁਰੂ! ਹੇ ਗੁਰੂ!! ਨਾਮ ਬਖਸ਼, ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾ ਦੇ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਾ ਦੇ।' ਇਤਨੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਓੜਕ ਨੂੰ 'ਹੇ ਗੁਰੂ! ਹੇ ਗੁਰੂ!! ਇਤਨੀ ਲਲਨਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। 'ਹੇ ਗੁਰੂ! ਹੇ ਗੁਰੂ!! ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਆਪਨੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧ ਨਾ ਰਹੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਖੜ੍ਹਾ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਕੇਵਲ ਇਤਨੀ ਸੋਝੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਅਗੰਮੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਠ ਤਕੜਾ ਹੋ! ਤੇਰੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰਦੇਵ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ ਹੀ ਨਾਮ ਦੇਵਣਗੇ। ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੀ ਦੁਤੁਕੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੜਨ ਸਾਰ ਤੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਵੇਗੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਤੇਰਾ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਨੇ ਅੰਦਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੰਮਾਲੀਂ!

ਫੇਰ ਇਕ ਹੁੱਝ ਜਿਹੀ ਵੱਜੀ। ਮੈਂ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਖਾਂ, ਤਾਂ ਪਿਆ ਉਠਿਆ ਹਾਂ, ਪਰ ਬਿਰਤੀ ਮੇਰੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਵਧਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਆ-ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਬਾਰਾ ਮਾਹ ਮਾਂਝ ਦੀ ਬੈਰਾਗ ਦੀ ਧੁਨੀ ਛਿੜ ਗਈ -

ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪
ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੇਲਹੁ ਰਾਮ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਭ੍ਰਮੇ ਥਕਿ ਆਏ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਾਮ॥
ਧੇਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨਾ ਆਵੈ ਕਾਮ॥
ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ॥
ਹਰਿ ਨਾਹ ਨ ਮਿਲੀਐ ਸਾਜਨੈ ਕਤ ਪਾਈਐ ਬਿਸਰਾਮ॥
ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਹਰਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪ੍ਰਗਟਈ ਭਠਿ ਨਗਰ ਸੇ ਗ੍ਰਾਮ॥
ਸ੍ਰਬ ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣੁ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ॥
ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਕੰਤ ਵਿਹੂਣੀਆਂ ਮੀਤ ਸਜਣ ਸਭਿ ਜਾਮ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀਆਂ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ॥
ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਜਿਸ ਕਾ ਨਿਹਚਲ ਧਾਮ॥੧॥

ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਤੇ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਜਿਗਰੀ ਅਨੰਦ ਹੁਲਾਸ ਅਤੇ ਬਿਰਹਾ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਬੇਵਧਵਾਂ ਹੁਲਾਰਾ ਆਇਆ। ਮੇਰਾ ਨੀਰ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚੱਲੇ ਅਤੇ ਠੱਲ੍ਹੇ ਹੀ ਨਾ। ਬੈਰਾਗ ਦਾ ਕੜ ਪਾਟ ਗਿਆ। ਮਧੁਰ ਧੁਨੀ ਦਾ ਬੈਰਾਗ-ਮਈ ਕੀਰਤਨ ਛਿੜ ਗਿਆ। ਬਾਹਰੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਪਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਭੀ ਆ ਕੇ ਨਾਲ ਜੁਟ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਖਾਸੀ ਪਰਖ ਸੀ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਨੈ ਅਲਾਪ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬੈਰਾਗ ਲੀਨਤਾ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰ ਗਈ। ਮਾਨੋ ਮੈਂ ਉਕਤ ਦੁਤਕੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਭਾਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਜਾਪੇ ਕਿ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਾਲੀ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾਸ ਅੱਜ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਮਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੀ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ ਦੇ ਦਾਨੀ ਨੇ ਇਹ ਬਿਨੈ ਸੰਥਿਆ ਕੇਵਲ ਮੇਰੇ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਰਚੀ ਸੀ। 'ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ" ਤੇ 'ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭਿ' ਇਹ ਦੋਈ ਮੇਰੀਆਂ ਅੰਤਰੀਵੀ ਸਿੱਕਾਂ ਸਨ ਜੋ ਹੁਣ ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਮੇਰਾ ਰੋਮ ਰੋਮ ਇਹੋ ਪੁਕਾਰੇ। ਰਗੋ ਰੇਸ਼ਾ ਇਹ ਧੁਨੀ ਉਚਾਰੇ। ਮੈਥੋਂ ਇਸ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਛੱਡਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਤਾਂ ਬੱਝ ਹੀ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਗੈਬੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮੈਨੂੰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਗੈਬੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮੇਰੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਤਮੇ ਅੰਦਰ ਡੂੰਘਾ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਪਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਆਸ ਭਰੋਸਾ ਬਝਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮੇਰੀ ਉਪਰਲੀ ਬਿਨੈ-ਕੀਰਤ-ਪੁਕਾਰ ਹੋਰ ਭੀ ਸੁਆਦਲੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਆਪਨੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਬੁੱਤ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਥੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਭਾਈ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਛਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਰੀ ਤੇ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਬਿਰਤੀ ਅਫੁਰ ਸੰਸਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਉਪਰੋਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਨੇ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸ਼ਰਧਾ, ਸਿਦਕ ਤੇ ਧਰਵਾਸਾ ਵਰਤਾਇਆ ਕਿ ਅਕਥਨੀਯ ਹੈ। ਸਿਦਕ ਹੁਲਾਸ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਘਟ ਡੱਲ੍ਹ ਡੱਲ੍ਹ ਕਰੇ। ਚਾਉ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਫੁਲਿਆ ਮੇਵੇ ਸਮਾਵੇ ਨਾਹੀ। ਮੈਨੂੰ ਮਸਾਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਆਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਸ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਹੋਇ ਕੇ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਾਲਣ ਦੀ ਠਾਣ ਲਈ। ਮੈਂ ਖਾਸਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਨੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਆਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪਊਏ ਪਾਈ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਲ ਧਾਈ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰਮੰਤਰ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟਾਉਣ ਦੀ ਰਮਜ਼ੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਿਓਂ ਅੰਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਹ ਬਿਨੈ ਜੋਦੜੀ ਸਫੁਰ ਹੋਈ ਕਿ ਗੁਰਮੰਤਰ ਤਾਂ ਹੁਕਮਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਗੁਰਵਾਕ ਅੰਦਰ ਰਮਜ਼ ਮਾਤਰ ਭੀ ਜੋ ਇਸ਼ਾਰਾ ਗੁਰਮੰਤਰ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰਮੰਤਰ ਸਿਮਰਨ ਨਮਿੱਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਿਰਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਗੋਚਰ ਜਿਤਨੇ ਨਾਮ ਭੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਆਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਰਮਜ਼ ਮਾਤਰ ਭੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਯੋਗ ਗੁਰਮੰਤਰ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਤੀ ਸਮੂੰਹ ਨਾਮ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਆਏ ਹਨ, ਉਹ ਕ੍ਰਿਤਮ ਨਾਮ ਸਮਝੇ ਜਾਣਗੇ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 64 ਤੇ)

ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ, ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਨੋਟ : ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣਾ ਇਕ ਬੜੀ ਔਖੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ***'ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੀ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਜਾਨੈ॥'*** ***ਪੰਨਾ – 273*** ਇਸ ਨਾਚੀਜ਼ ਦਾਸ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਬਚਪਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਬੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪਤਰਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ (ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ) ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਕਸਰ ਘਰ ਵਿਚ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਚਲਦਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਆਖਰ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਸਕੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਜਾਚਨਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸਾਰੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਇਕ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪ ਹੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬਲ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਤਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ ਮਾਣਸੁ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਰਾਮ॥ ਪੰਨਾ – 784

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਘੁੱਗ ਵਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਪਰਵਾਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ (ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਗੰਨੇ ਪੀੜਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਪੱਟੇ (conveyor) ਉਤੇ ਗੰਨੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨਵੇਂ ਲੈਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਲ ਦਾ ਚੱਕਰ ਹੈ। ਪਵਿੱਤਰ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ॥
ਸਗਲਿਆ ਭਉ ਲਿਖਿਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਏਕੁ॥ ਪੰਨਾ – 464

ਸਭਨਾ ਨੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਤੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਟਕ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੋ ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਆਪ ਹੀ ਪਸਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹਨ, ਕੋਈ ਵੀ ਆਕਾਰ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਸਿਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਕਾਰ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਦਰਖਤ ਤੇ ਪੱਤੇ ਲੈ ਲਵੋ ਫਲ ਲੈ ਲਵੋ ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਦਾ ਆਕਾਰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ।

ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪੁ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ॥
ਪੰਨਾ – 537

ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਓਤ ਪੋਤ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਮੋਹ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ ਕਦੀ ਕਦੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਕਦੀ ਕਦੀ ਕੋਈ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਭੇਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇੰਤਜਾਮ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥
ਪੰਨਾ – 204

ਐਸੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਰੂਹ, ਐਸਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ ਉਸ ਮਨੁਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੀ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਵਿਚ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਜੇ ਕੋਈ ਇੰਜ ਕਹਿਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਐਸੀ ਸੂਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇਗਾ, ਇਹ ਨਾ-ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕੋਈ 'ਗੁਰਮੁਖ' ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਵੈ ਏਕਸ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਏ॥
ਪੰਨਾ – 920

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਸ ਤੇ ਦਇਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਈ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਵੇ, ਇਹ ਪਦਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ, ਜੋਰ ਨਾਲ ਸੁਰਤੀ ਇਕ ਵਿਚ ਲੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਤੇ ਪਿੰਡੀ ਦੇ ਭੇਦ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਲਿਵ ਜੁੜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਜੋਰੁ ਨ ਸੁਰਤੀ ਗਿਆਨਿ ਵੀਚਾਰਿ॥ ਪੰਨਾ – 4

ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਖਬਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਣ ਤੇ ਠੰਢੀ ਆਹ ਨਾ ਭਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਤੇ ਬੇਗਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜਾਗਤ ਜੋਤ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਦੇਖਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਹੀ ਵੰਡਦੇ ਰਹੇ, ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਿਆ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਪਰਦਾਇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਰਮਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇ।

ਸੋ ਐਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਓਝਲ (ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਾ) ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਚਨਚੇਤ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਧੇਅ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉਥੱਲ-ਪੁੱਥਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜਨ ਦਾ ਡਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਬਨ੍ਹਾਉਣੀ ਔਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਧਰਮੀ ਜੀਵਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਤੇ ਕੀਰਤਨਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਮਾਣੂ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਨਫਰਤ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੂਸ਼ਤ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੱਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਧਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਵਾਪਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਵਚਨ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਵਾਂਗਾ ਪਰ ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਾਂਗਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ

ਕਦੇ ਨਿਆਸਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਵੀ ਨਿਰਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਚੋਲੇ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਸੰਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਅਪੱਣਤ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਢਾਰਸ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਉਚੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਥੱਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਬਿਲਕੁਲ ਢੁਕਦਾ ਹੈ –

ਕਬੀਰ ਜਾ ਤੂੰ ਆਇਆ ਜਗਤ ਮੈ ਜੱਗ ਹੱਸੇ ਤੂੰ ਰੋਇ॥
ਐਸੀ ਕਰਣੀ ਕਰ ਚਲੋ ਪਿਆਰੇ ਤੂੰ ਹਸੇ ਜਗ ਰੋਇ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹਿਰਦਾ ਉਛਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਲੇਜਾ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮਨਮੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਲੱਭੀਏ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਹ ਵੈਰਾਗਮਈ ਦਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੈ –

ਹਉ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ
ਮੈ ਨੀਰੁ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚਲੈ ਜੀਉ॥ ਪੰਨਾ – 94

ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ, ਵੈਰਾਗੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਜਾਗਰਤ ਸੂਝ ਪਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਜਾਗੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਕਦੀ ਵੀ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਆਤਮ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਜਿਊਂਦਿਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਮੋਇਆਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਾਥ ਨਿਭਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥
ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ॥
ਪੰਨਾ – 1102

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਹੀ ਜਨਮ ਸਵਾਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀਆਂ 21 ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ –

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਮੁਖ ਊਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ॥ ਪੰਨਾ – 283

ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਦੀ ਕਦੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਉਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਿਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਇਲਾਮਤਾਂ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਰਤੱਖ ਭਾਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੁਲੇ ਭਟਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਨਰੋਏ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਜੀਊਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਏਗੀ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ –

ਹੋਨਹਾਰ ਬਿਰਵਾਨ ਕੇ ਚਿਕਨੇ ਚਿਕਨੇ ਪਾਤ॥

ਹੋਣਹਾਰ ਤੇ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੀ ਰੂਹ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨਹੋਣੇ ਤੇ ਨਿਰਾਲੇ ਕੌਤਕ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਰਤੱਖ ਭਾਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਚਮੁਚ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੋ ਜਨਮ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਬੀਬੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਇੰਦ ਕੌਰ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਰੱਕਤ ਸਾਧੂ ਸਨ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਕੇਵਲ ਤੇੜ ਕੱਪੜਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਰੰਗ ਲਾਲ ਸੁਰਖ ਤੇ ਸਰੀਰ ਭਾਰੀ ਤੇ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਸੀ। ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਇਹ ਲੰਮੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਇਕ ਚੌਂਤਰੇ ਉਤੇ ਅੱਗ ਦੇ ਧੂਣੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਠ ਪਹਿਰਾਂ ਬਾਅਦ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਛਕਦੇ ਛਕਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਕ ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਬੀਬੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਗਤੀ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸਫਾਈ ਆਦਿ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਪਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਨਤਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡਿਓਂ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਜੁੜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਤਪ ਤੇਜ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਖਾਣ ਪੀਣ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਝੰਜਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਗ੍ਰਹਿਣੀ ਆਪਣੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟੀਕਣ ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਬੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਦੀ ਤਾਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਆਪ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਣ

ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਦੇਖੋ, ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ?" ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਅੱਗੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਵਿਰਕਤ ਸਾਧੂ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਬੀਬੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰੋਂ ਹੈ (ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ) ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਵੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਯੋਗ ਹੈ, ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਇਸ ਕਰਮ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵੋ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ, ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਰਹੋ; ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਰਿਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਹੈ।" ਆਪਜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰਨਾਮ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਜੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਚਾਰ ਖਣਾ ਦਾ ਕੋਠਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਈ ਰੂੜੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਖੂਹ ਉਤੇ ਦੋ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਰਹਿ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਤਿੰਨ ਵੇਰਾਂ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਨਿਕੇ ਜਿਹੇ ਸੀ, ਖੇਡਦੇ ਖੇਡਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਇਹ ਬਾਲਕ ਬਹੁਤ ਤਪੱਸਵੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਕਦੀ ਵੀ ਮੂੰਹ ਨਾ ਫਿਟਕਾਰਿਓ। ਇਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦਮ ਰੇਖਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਪੱਸਵੀ ਸੰਤ ਬਣੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪਰਤਾਪ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਡੀਲ ਡੌਲ ਤੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀ ਪਰ ਕੱਦ ਉਚਾ ਤੇ ਚੇਹਰਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਰੀਰ ਭਰਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਜਿਡੇ ਲਗਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜਿਧਰੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਸੀ, ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀ ਰੁਕ ਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਣਾ ਕਿ ਕਾਕਾ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਛੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ, ਤੱਕਣੀ, ਉਠਣੀ ਬੈਠਣੀ ਨਿਰਾਲੀ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਿੱਧਸਰ-ਸਹੌੜੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਉਂਗਲ ਪਕੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿਹੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਸੰਗਤ ਵੀ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘੇ, ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਐਨੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰੱਚ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਚੇਤਾ ਆਵੇ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਗੂੰਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਰਜ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਗਹਿਰੀਆਂ ਤੇ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜੌਹਰੀ ਕੀਮਤੀ ਹੀਰੇ ਵੱਲ ਇਕ ਟੱਕ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭੈਣ ਜੀ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਚਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨਾਲ (ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਆਖਰੀ ਮਿਲਣੀ)

ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਚੋਲਾ ਛੱਡਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬੇਬੇ ਜੀ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਝਿੜਕ ਮਾਰੋਗੇ ਜਾਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋਵੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਮਾਮੀ ਦੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਬੇਬੇ ਵੀਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਜਮਾਂਦਰੂ ਸੰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੂੜੀਦਾਰ ਚਿਟਾ ਪਜਾਮਾ, ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬੋਸਕੀ ਦੀ ਕਮੀਜ਼, ਇਕ ਬਨੈਨ ਤੇ ਕਾਲੇ ਚਮੜੇ ਦੇ ਬੂਟ ਸਨ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਲਕੋ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦੇ ਬੂਟ ਪਹਿਨ ਲਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਣਾ, ਹੱਸ ਕੇ ਗੱਲ ਟਾਲ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਵੀਰ ਕੀ ਕੌਤਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੇਬੇ ਜੀ ਜਦੋਂ ਨਵੇਂ ਖੂਹ ਵੱਲ ਕਪਾਹ ਚੁਗਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਿੱਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਖੂਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਤੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਜਬਰਦਸਤੀ ਖਿਚ ਕੇ ਤੋਰ ਲਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਬੇ ਜੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਧਰ ਟੋਭੇ ਤੇ ਬੇਰੀਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਉਧਰ ਟੋਭੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਪਰ ਕੱਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਖੂਹ ਦੇ ਲਾਗੇ ਕਪੜਾ ਵਿਛਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਛੋਟਾ ਕਾਕਾ ਗੁਰਨਾਮ ਉਥੇ ਸੁਆ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਹ ਵੀ (ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ) ਨਾਲ ਮੂਧਾ ਪੈ ਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਭੈਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੀਬੀ! ਉਹ ਦੇਖ ਮੈਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਭਗਵੇਂ ਕਪੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੇਖ ਬੇਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਭੈਣ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹਰਨਾਮ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗਰਮੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਵਾ ਦੇਵਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੂਹ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ ਮਾਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਮਾਮੀ ਰਾਮ ਕੌਰ ਦੇ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਥੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ, ਬੇਬੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਊਂਗਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਪ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਟਾ ਇਸ ਨੂੰ ਗਰਮ ਦੁਧ ਪਿਆਵੋ। ਆਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਲੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ।

ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸੌਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਭੁੰਜੇ ਲੇਟ ਗਏ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਝੱਟ ਹੇਠਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ਹੁਣ ਫੇਰ ਆਵਾਂਗਾ ਤੇ ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਏ। ਡਾਕਟਰ ਹਕੀਮ ਲਿਆਂਦੇ ਪਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ 'ਹੀਰਾ' ਮਾਤਾ ਦੀ ਕੁਖ ਸੁੰਞੀ ਕਰ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਗੁਰਨਾਮ ਵਿਸਾਖ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਵੇਗੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਬਝੇਗੀ। ਦੋ ਪੁਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਦਮਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਮਾਮੀ ਕੋਲ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਆਵਾਂਗਾ। ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗੂ ਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੇ ਆਇਆ ਹੈ? ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਅੱਗੇ ਵਰਗਾ ਗੋਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਕਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚਿਟੇ ਦਾਗ ਹੋਣਗੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਗਿਲਟੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਸਿਰ ਤੇ ਭਗਵੇਂ ਰੰਗ ਦਾ ਪਟਕਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਭਗਵੇਂ ਰੰਗ ਦਾ ਝੋਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਝੋਲੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਰੁਪਈਆ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਜੋ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਰੁਮਾਲੇ ਦੀ ਪੱਟੀ ਦੇ ਲੜ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ। ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਦੱਸੀ ਕਿ ਬਾਈ ਜੀ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਖ ਆਸਨ ਸੀ, ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸਚਮੁਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਟੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਧਰ ਆਪ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲੇਟ ਗਏ ਤੇ ਨਾਲੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬੇਬੇ ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਤੇ ਦਾਈ ਉਤਮੀ ਨੇ ਘਲੋਟੀ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਾ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਦਸ ਵਜੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਠੀਕ ਦੱਸ ਵੱਜੇ ਮੇਰੇ ਸੰਤ ਵੀਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਮਿਤੀ 17 ਜੂਨ, ਸੰਨ 1918 ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਭਾਗ ਲੱਗ ਗਏ, ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਨਗਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨੇ ਵਧਾਈਆਂ

ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗਰੀਬ ਗੁਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੈਣ ਜੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ 'ਬੇਬੇ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਦੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤ ਢਿਲੇ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜਨਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਐ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਾ ਸੰਤ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਚਨ ਅਟੱਲ ਹਨ, ਹੁਣ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਚੋਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਢਾਈ ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਕਪੜੇ ਜੋ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਦੂਕ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਤਾਂ ਇਹ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁਕ ਚੁਕ ਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੂਆ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਾਬੀ ਜੀ! ਕਾਕਾ (ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ) ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਕੱਪੜੇ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਲੁਕੋ ਕੇ ਰੱਖੇ ਸਨ, ਇਹ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁਕ ਚੁਕ ਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੂਆ ਜੀ ਨੇ, ਕੱਪੜੇ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਆਪ ਨੇ ਕੱਪੜੇ ਚੁਕੇ ਤੇ ਪਛਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ 'ਘੱਘਾ' (ਝੱਗਾ) ਭਾਵ ਕਮੀਜ਼ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਲਕੜ ਦਾ ਗੱਡਾ ਖਿਡੌਣਾ ਸੀ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾਅ ਕੇ ਦਾਣਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕੋਠੀ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕੋ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਠੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਗਏ ਤੇ ਆਪਣਾ ਗੱਡਾ ਵੀ ਕੱਢ ਲਿਆਏ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਸੁਰਤ ਵੀ ਕਾਇਮ ਸੀ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੀ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ 100 ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਕੋਮਲ ਤੇ ਨਿਰਛਲ ਹਿਰਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮਨ ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਫੱਟੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਜਿੰਨੀ ਭਗਤੀ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਵਾਲਾ ਪਰਵਾਰ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੋਂ ਨਾਮ ਛੱਡਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰਸਿਖ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਧ, ਸਾਫ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮੀ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ 'ਜਥੇਦਾਰ' ਦਾ ਮਾਣ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਧੇ-ਸਾਦੇ, ਨਰਮ ਤੇ ਮਿਠੜੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਸਨ ਜੋ ਸੇਵਾ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਸੰਤ ਸੇਵੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ, ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਨਿਰਮਾਣ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਬਨ੍ਹਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੁਸਹਿਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਇਹ ਦਸਤਾਰ-ਬੰਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ 70 ਸਿੰਘ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 70 ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚੋਂ ਫੇਰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਚੁਣੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਬਾਬਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮਾਤਾ ਬੇਬੇ ਇੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਬੀਬੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਲੰਗਰ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਚਾਹ ਦੇ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ ਪਕਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਘੱਟ ਹੀ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਧਰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਕੇ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜੇ ਸਿੰਘ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਬੋਲ ਪਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੋ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਦਸਤਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸਤਾਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਈ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਵੋ। ਦੋ ਸਿੰਘ

ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਗਏ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਸਤ ਬਚਨ! ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੁਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਓ। ਉਧਰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ, ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਦਸਤਾਰ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! 'ਹੀਰਿਆ'! ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਅਮਾਨਤ ਸਾਂਭ ਲੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆ!" ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਐਨਾ ਵੈਰਾਗ ਆਇਆ, ਉਚੀ ਉਚੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਖੋ! ਮੈਂ ਇਸ ਪਦਵੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰਮੁਖਾ! ਤੇਰੇ ਸੀਸ ਤੋਂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੇਵਾ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਹੀ ਨਿਭਾਉਣਗੇ, ਤੇਰੇ ਸੀਸ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੇਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰਹੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਗਏ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਲਿਜਾਂਦੇ ਰਹੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਸੀ। ਘਰ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਕਰਵਾਉਣੀ। ਜਦੋਂ ਸਮਾਗਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਘਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਤਾ ਇੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੈਸਾ ਜਾਂ ਪਰਾਈ ਵਸਤੂ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀ ਬਰਕਤ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਭਾਗ ਉਡਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਨਿਆਣੇ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤੋਂ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਲੱਭ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਕਿ ਕਿਥੋਂ ਲੱਭਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਪੁਛਾਂਦਾ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਰਤਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਟ ਕੁਟ ਕੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਪ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਘਰ ਵਿਚ ਆਪ ਬਣਾ ਕੇ ਛਕਦੇ ਤੇ ਸੁਚਾ ਤੇ ਸੱਚਾ ਵਿਹਾਰ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਰੁਖਾ ਮਿਸਾ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਇੰਨੇ ਅਸੂਲ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਗੰਨਾ ਜਾਂ ਛੱਲੀ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨੀ। ਕਣਕ ਵੱਢਣ ਲੱਗੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਦੀ ਕੋਈ ਬੱਲੀ ਵੀ ਸਾਡੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਰਲ ਜਾਵੇ। ਘਰ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਸਾਗ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨਾ, ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਰੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਨ ਪਰ ਇਕ ਇਕ ਤੁਕ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਰਹਿਰਾਸ ਤੇ ਸੋਹਿਲਾ ਕੰਠ ਕਰ ਲਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੈਣ ਜੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਮਗਰ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਕੰਠ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਨਾਲ ਘਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਵੱਛ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੁਧ ਰਿੜਕਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਤ੍ਰਿਜਣਾਂ ਵਿਚ ਕਤਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਖੂਹ ਚਲਾਂਦੇ, ਹਲ ਚਲਾਂਦੇ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਸਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਸੁਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਧਰਮੀ ਤੇ ਸੰਤੋਖੀ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਨਿਪੁੰਨ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਦਾਉਦਪੁਰ, ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਖੰਨੇ ਦੇ ਨਜਦੀਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਬਹੁਤ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜੇ ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲੈਣੀ ਤੇ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਘੱਟ ਮੁਲ ਦੱਸਣਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤੂੰ ਘੱਟ ਪੈਸਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰੇਂਗਾ? ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਟੱਬਰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਲੇਂਗਾ? ਦਇਆ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦਾਨੀ ਸੁਭਾਅ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਪੂਰਨ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਦਾਨੀ, ਦਇਆਵਾਨ, ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ, ਉਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਬੀਜੀ (ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਦਾ ਲਿਬਾਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਠਣ ਬੈਠਣ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਰ ਸੀ ਅਤੇ ਤਿਆਗੀ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਲਾਹੌਰ ਸਰਵਿਸ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮੰਗ ਲਵੇ, ਉਹੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਪਿੰਡ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕੀ ਖੜ੍ਹ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਪੱਠੇ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪੰਡ ਵੇਖਣੀ ਹੈ। ਲੋਕੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਇਕ ਗਿੱਠ ਉਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਚੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਵੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ! ਮੈਂ ਸੁਣਿਐਂ ਤੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਚਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਵੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਵੀ

ਹੱਥ ਰੱਖ ਦੇ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਵੀਰ ਜੀ! ਬੇਬੇ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀਂ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਬਾਅਦ ਖੁਲ੍ਹੇਗੀ, ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਉਸ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਬੀਜੀ (ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਪਰ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਵੇ, ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿਓ। ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕ ਸੂਟ ਬੂਟ ਪਾਈ ਚੰਗੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਾਲਾ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਕੋਈ 35-40 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸ ਨੇ ਆ ਬੂਹਾ ਖੜਕਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਐ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਪਰ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਟ ਖਟਾਇਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਹਾਲੇ ਉਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੜ੍ਹਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਸ਼ਟਾ ਇਥੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਹ, ਇਹ ਹੱਥ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਲਗਾਵੀਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਕਰਤੂਤਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਉਹ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਨੇਤਰ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਲਏ। ਆਪ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਕ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹਾ ਸਿਖ ਤੇਰੀ ਕਰਤੂਤ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖ ਰਹੇ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਗਿਆ ਜਿਥੋਂ ਸਿਧੇ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਟਿਕਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ?

ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ॥
ਪੰਨਾ - 642

ਸੋ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰਬੱਗ ਤੇ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਬਾਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਬੀਜੀ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੋਹਗੜ੍ਹੀਏ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ ਫਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਲੋਹਗੜ੍ਹੀਆ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਅਜੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਲੋਹਗੜ੍ਹੀਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਚੁਬਾਰੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਹੋਈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੜੀ ਦੇਰ ਲਾ ਦਿਤੀ ਆਉਣ ਵਿਚ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਤਾਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਥੇ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਲਾਲਾਮੂਸਾ (ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ) ਸੀ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕੋਈ 30-40 ਕੋਹ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਝਟ ਆ ਗਿਆ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਐਸੇ ਹੀ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਤੇ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਸਨ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਕੇ ਝੱਟ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਰਗੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਅਤੇ ਨਾਮ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਅਣਜਾਣੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਕਿਸੇ ਵਿਧੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਸੀ, ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਮੋਖ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਨਾਲ ਨਿਰਬਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਨਿਰਬਾਹ ਵਾਸਤੇ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਤੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਘਟਨਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਿੰਡ ਧਮੋਟ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੌਲ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲਈ ਧਮੋਟ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਉਪਰੰਤ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੋਏ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਗੰਮੀ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਹਸਤੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਮਹਾਤਮਾ ਸਨ ਜੋ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਵੇ। ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ ਕੇ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਗਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ! ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਇਕ ਭੁਝੰਗੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਇਕ ਕੰਨਿਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਭਵਿੱਖਤ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਐਨੀ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਭੂਤ ਤੇ ਭਵਿਖਤ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਕੇ ਖਲੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ, ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਤੇ

ਘਾਲਣਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਸਾ ਸਿਧਿ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਹੈ ਅਚਿੰਤੁ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਦਾਤਿ॥
ਪੰਨਾ – 650

ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ ਕਿੰਨਾ ਭੰਡਾਰਾ ਛੁਪਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੁਭਾਗ ਜੋੜੀ ਦੇ ਧੁਰੋਂ ਸੰਜੋਗ ਦੇ ਬਚਨ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸੀ। ਇਹ ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ ਤੇ ਸੱਤ ਹੋਏ। ਸੋ ਇਸੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਜੀਵਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਜੀਵਨ ਭਗਤੀ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੰਦਾ ਇਕੱਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਬਹਿ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕ ਟੋਕ ਤੋਂ ਇਕ ਟੱਕ ਤੇ ਇਕ ਰਸ ਹੋ ਕੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਫੁਰਨੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਸ਼ਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਕਰਮ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਰਮ ਰਾਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਭੁਲੀਆਂ ਭਟਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦਿਆਂ ਪੋਸਦਿਆਂ, ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਣੀ ਤੇ ਸਹਿਣੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁਗਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਰਬਲ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਚੇਟਕ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਆਪ ਜਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਬਿਤਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਰੋਪੜ ਜਿਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਇਕ ਜਨਮ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਜੋ ਚੌਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਣ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਡਿਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬੱਚਾ ਜਿਹੜਾ ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਕਾਰ ਪੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿਖੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਡੇਗਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਗਰ 40 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੀ ਉਮਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਈਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਬਦਲਨਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਜੇ ਬੁਰੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਐਸਾ ਸੋਚਣ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੀਟ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸੇਵਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਜਰਦਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਭੈੜੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਨਿੰਦਿਆ ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਆਦਤਾਂ ਵੀ ਛੁਟ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਫੇਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਪ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਿਖੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਸੀ ਕਿ ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਵੇਰਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਪ ਅਕਸਰ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਧਲੇਤੇ, ਜੋ ਕਿ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਚਲੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦਾ ਭੈਣ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਉਥੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਖੇਡਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕਾਂਤ ਥਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮਾਲਾ ਆਪਣੇ ਖੀਸੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੇਡਣ ਗਏ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਏ। ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁਛ ਗਿਛ ਕੀਤੀ, ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੈਣ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਕਿਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਦੱਸ ਪਾਈ ਕਿ ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਥੇ ਕਿਸਾਨ ਗੰਨੇ ਪੀੜਨ ਵਾਲਾ ਕੋਹਲੂ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁੜ-ਸ਼ਕਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਰਸ ਕਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੱਠੀ ਜਾਂ ਬਹਿਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਡੂੰਘੀ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭੈਣ ਜੀ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੇ

ਵੀਰਾ! ਤੂੰ ਕਿਥੇ ਕਨੁਸਰੇ ਵਿਚ ਵੜਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ? ਇਥੇ ਤਾਂ ਸੱਪ ਆਦਿ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ, ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਲੜ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਤੈਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਨੂੰ? ਆਪ ਬਹੁਤ ਨਿਡਰ ਸਨ, ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ? ਬੀਬੀ! ਇਕਾਂਤ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਧਰੂ ਭਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਦੀ ਵੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਪ ਵਗੈਰਾ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ –

ਰਾਮ ਜਪਉ ਜੀਅ ਐਸੇ ਐਸੇ॥
ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਜੈਸੇ॥ *ਪੰਨਾ – 337*

ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਪਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਫਲਦਾਇਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਬਚਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਕਸਰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸਾਫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਿਰਦਾ ਕੋਮਲ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਗ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦਾ ਰੁਖ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਸਫਰ ਛੇਤੀ ਤਹਿ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਲਪਨ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭੈਣ, ਭਰਾਵਾਂ, ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਖਿਡੌਣਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ –

ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਬਾਲਪਨ ਬੀਤੇ ਬੀਸ ਬਰਸ ਕਛੁ ਤਪੁ ਨਾ ਕੀਓ॥
ਪੰਨਾ – 479

ਜਦੋਂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਚੁਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਉਤੇ ਕਾਮ ਦਾ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਵਿਖ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਖਚਤ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਰੋਗ ਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਉਹ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਜੋ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਸੀ। ਨਾਮ ਇਸ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਜਪਣਾ ਸੀ? ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਕੀਮਤੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਗੁਆ ਕੇ, ਜਨਮ ਜੂਏ ਵਿਚ ਹਾਰ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਫੇਰ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ –

ਕਰਣੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ ਪਰਿਓ ਲੋਭ ਕੈ ਫੰਧ॥
ਨਾਨਕ ਸਮਿਓ ਰਮਿ ਗਇਓ ਅਬ ਕਿਉ ਰੋਵਤ ਅੰਧ॥
ਪੰਨਾ – 1428

ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਅਵਸਥਾ ਬਚਪਨ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੁਢੇਪਾ ਤਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਰਾ ਰੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ –

ਜਬ ਲਗੁ ਜਰਾ ਰੋਗੁ ਨਹੀ ਆਇਆ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਬਿਕਲ ਭਈ ਨਹੀ ਬਾਨੀ॥
ਭਜਿ ਲੇਹਿ ਰੇ ਮਨ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ॥
ਅਬ ਨ ਭਜਸਿ ਭਜਸਿ ਕਬ ਭਾਈ॥
ਆਵੈ ਅੰਤੁ ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ॥ *ਪੰਨਾ – 1159*

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ॥ *ਪੰਨਾ – 1159*

ਤੀਬਰ ਲਗਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਵਾਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਲਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ। ਐਸੀ ਲਗਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਜੋਰ ਲਾ ਲਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਾਂ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਾਂ। ਨਾਮ ਤਾਂ ਹੀ ਜਪੇਗਾ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ –

ਆਪਣਾ ਲਾਇਆ ਪਿਰਮੁ ਨ ਲਗਈ ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਏਹੁ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ॥
ਪੰਨਾ – 1378

ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਪਰਵਾਨ ਹੋਈਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਵੀ ਲੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਘਾਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਆਪਾ ਗਵਾਉਣ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਿਟਾ ਕੇ ਕੇਵਲ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਮੁਖ ਬਿੰਦੂ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਇਥੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਪਦਾਰਥ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਵਿਰਲਾ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਣਕ ਸਾਰੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਸਾਰੇ ਟੋਭਿਆਂ ਤੇ ਸਰੋਵਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਚੰਦਨ ਦਾ ਬਿਰਖ ਸਾਰੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਵਾਲੇ ਹਰ

ਨਗਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ। ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਮੈ ਮਾਨਕ ਨਹੀਂ ਗਜ ਗਜ ਮੋਤੀ ਨਾਹਿ॥
ਚੰਦਨਿ ਤਰੁ ਬਨ ਬਨ ਨਹੀਂ ਸੰਤ ਨ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਮਾਹਿ॥

ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕੋਟਨ ਮਹਿ ਨਾਨਕ ਕੋਊ ਨਾਰਾਇਣੁ ਜਿਹ ਚੀਤਿ॥

ਪੰਨਾ-1427

ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਚਾਂਈ ਚਾਂਈ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁੜ ਜਾਂ ਸ਼ੱਕਰ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਹਾੜੇ ਪੱਕੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਮਾਪੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਸਿਖਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਫੱਟੀਆਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕੱਚੀ ਕਾਨੇ ਦੀ ਕਲਮ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਪੈਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਲੋਕ ਡੰਕ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਭ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਦਵਾਤ ਵਿਚ ਡੁਬੋ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਰਦੂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਸਿਖ ਲਈ। ਧਾਰਮਕ ਕਿੱਸੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਪ ਰੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਬਚਨ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਸੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ ਤੇ ਕਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬਾਈ ਵਾਰਾਂ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਸਰਲ ਹੋ ਗਈ ਜਦ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਥਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਥਿਆ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਥਿਆ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਗ੍ਰੰਥੀ ਜੀ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਤੋਂ, ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਸੰਥਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਕੋਲੋਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਗਲਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਜੁੜਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਹੁਣ ਵਾਂਗੂੰ ਪਦ ਛੇਦ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਦ ਛੇਦ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੌਖਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿਉ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਾਕਾ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇਂਗਾ? ਆਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਥਿਆ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਹਾਲੇ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਆਪ ਨੇ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੌਕਾ ਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਵੇਖੋ, ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਲਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇਂਗਾ, ਤੂੰ ਸੰਥਿਆ ਤਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਧਾਰਮਕ ਕਿੱਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਤੈਥੋਂ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਹਾਅ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਜੁੜਵੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪੱਦ ਛੇਦ ਵੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਕੀਤਾ।

ਗ੍ਰੰਥੀ ਜੀ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਇਸ ਸੂਝ ਤੇ ਤੀਖਣ ਬੁਧੀ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਆਹ ਮੁੰਡਾ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਸ਼ੁਧ ਅਤੇ ਸਹੀ ਉਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਰਹਾਅ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਸ ਫੇਰ ਕੀ ਸੀ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮੌਜ ਬਣ ਗਈ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪਰਤਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਆਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਰੌਲ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਭੇਜਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਾਹਿਬ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਮ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਰੌਲ ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਅਤੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਲਈ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਦੇਖੋ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਣ ਤੇ ਰਸਦਾਇਕ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਅੱਖਰ ਸਮਝ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਣਨੇ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਠ ਦੀ ਰੌਲ ਲਗਾਉਣੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਆਪ ਦਾ routine ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਆਪ ਦਾ ਸਕੂਲ ਵਾਲਾ ਬਸਤਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਇਹ ਕਦੀ ਕਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕੰਠ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਇਹ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਬੀਬੀ ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਭੈਣ ਭਰਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਜੋਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਈ ਭਾਈ ਜੋਟੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਰਸ ਬੱਝਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮਾਲਾ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਘਰ ਦੇ ਮੋਘੇ ਉਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸੀਖਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਮਾਲਾ ਲਟਕਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਠਣਾ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਲਾ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਛਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁਤ ਤਾਂ ਸੰਤ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਚਮਕਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜਟਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਖੂਹ ਤੇ ਆ ਕੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਖੇਡਦੇ ਖੂਹ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਗਰ ਨੱਸ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਫੜ ਲਵੋ, ਫੜ ਲਵੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਕਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆ, ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਬੇਟਾ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਰੋਗੇ ਪਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰੋਗੇ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜ ਬੀਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ) ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਸੂਰਮਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਇਹ ਬੜਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਿਛਲਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਗਏ ਸੀ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਤਕ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰ ਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਸਿਖੀ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹ ਹੋਣਗੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਝੰਡਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਉਚਾ ਕਰਨਗੇ।

ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਭਾਅ ਸੀ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਭੈਣ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਕੋਲ ਧਲੇਤੇ ਗਏ ਹੋਏ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਦਸੌਂਧਾ ਸਿੰਘ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਭੈਣ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬੀਬੀ ਤੁਸੀਂ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ। ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਐਸੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਚੜ੍ਹੀ ਕਿ ਪੜ੍ਹਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਬੇਸੁਧ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸੁਰਤੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰਤ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਉਠੇ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ।

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਆਪਸ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਜਥੇ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਸਭ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦੂਜੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਵੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਤੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਸੀ।

'ਚਲਦਾ'

(ਪੰਨਾ 2 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਐਸਾ ਦੁਰਲਭ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਨਾਮ ਸਾਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਜਗਿਆਸਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਏਸੇ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਇਸ ਇਸ਼ੂ ਵਿਚ ਛਾਪੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਾਹਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਲੇਖ 'ਹਉਮੈ ਦੀਰਘੁ ਰੋਗ ਹੈ' ਹੀ ਟਿਕ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਲਈਏ ਤੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲੈ ਆਈਏ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅਮੋਲ ਵਸਤੂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਹਨ ਜੋ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਮਾਲੋ ਮਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਇਹ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ -

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ॥ ***ਪੰਨਾ - 5***

ਆਪ ਜੁੜੋ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜੋ, ਆਪ ਜਪੋ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਪਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਬਖਸ਼ੋ। ਆਪ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹੋ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰੋ ਜੀ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਹੈ।

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਪੰਨਾ 13 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਰੀਰ ਅਜੇ ਐਨਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਿਆ ਸੀ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ, ਬੀਬੀ ਨੇ ਜਗਾਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ, ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਨਾ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਉਥੇ। **ਸਰੀਰ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਅੰਦਰੋਂ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹਾਂ, ਅੰਦਰੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਕੱਪੜਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਪਾਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਚੁਭਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਾਥ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਕਬੂਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ, ਬੰਦੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਣਾ ਕਿਸੇ ਨੇ। ਬੰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਨਾ ਬੋਲ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।**

ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਬੀਬੀ ਜੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ, ਰਾਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਏਸ ਰਸਤੇ ਚਲਦੇ ਜਾਓ। ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਡੀ ਕਲਿਆਣ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਜੋਤ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-34)

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਦੁਨੀਆਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ,
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ -2, 2.
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ -2, 2.
ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ,.......... -2.

ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ॥ ਪੰਨਾ - 918

ਨਿਆਰੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਚਾਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਹਿਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਿਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੰਬੰਧ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਏ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਜਿਹੜੇ ਨੇ -

ਚਾਲਾ ਨਿਰਾਲੀ ਭਗਤਾਹ ਕੇਰੀ ਬਿਖਮ ਮਾਰਗਿ ਚਲਣਾ॥
ਪੰਨਾ - 918

ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਪੈਰ-ਪੈਰ ਤੇ ਤਿਲ੍ਹਕਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਜੇ ਤਿਲ੍ਹਕ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ।

ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ....॥
ਪੰਨਾ - 918

ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਪੰਜੇ ਚੋਰ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸੰਬੰਧ ਤੋੜ ਕੇ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਈਰਖਾ, ਚੁਗਲੀ, ਸੰਸਾਰ ਆਦਿ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਛਡਦਾ ਹੈ ਅਤੇ -

.... ਬਹੁਤੁ ਨਾਹੀ ਬੋਲਣਾ॥ ਪੰਨਾ - 918

ਬੇਅੰਤ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਮਤਲਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ..........॥
ਪੰਨਾ - 918

ਇਹ ਚਾਲੀ ਖੰਡੇ ਤੋਂ ਤਿੱਖੀ ਹੈ, ਵਾਲ ਤੋਂ ਬਰੀਕ ਹੈ।

.... ਏਤੁ ਮਾਰਗਿ ਜਾਣਾ॥ ਪੰਨਾ - 918

ਇਸ ਦੇ ਉਤੇ ਦੀ ਤੁਰਨਾ ਹੈ -

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜਿਨੀ ਆਪੁ ਤਜਿਆ....॥ ਪੰਨਾ - 918

ਜਿਸ ਨੇ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਸਮਾਅ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

.... ਹਰਿ ਵਾਸਨਾ ਸਮਾਣੀ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਚਾਲ ਭਗਤਾ ਜੁਗਹੁ ਜੁਗੁ ਨਿਰਾਲੀ॥
ਪੰਨਾ - 918

ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ - ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਓ, ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਓ, ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਓ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤਰ - ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰ ਗੁਰੂ ਸਨ ਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਦੋਂ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤਰ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਇਹ 'ਰਾਜ ਰਿਸ਼ੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ 'ਬ੍ਰਹਮਰਿਸ਼ੀ' ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਉਸ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਮਾਰ ਜਾਣਾ। 100 ਪੁੱਤਰ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਆਓ! ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ।"

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, "ਇਹੀ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾ ਕਹੀ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਵੇਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵੇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਜ ਰਿਸ਼ੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ।"

ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋਇਆ, ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਹ ਦੋਸ਼ ਨਿਕਲੇ ਨਾ, ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਮਾਰੇ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਤੇ ਸਾਰੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਨੇ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, "ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਖੀਰ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ।" ਉਹ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਚੰਗਾ! ਅਸੀਂ ਆਵਾਂਗੇ ਤੇ ਛਕ ਲਵਾਂਗੇ।"

ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸਾਲ ਓਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਖੀਰ ਛਕੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਾਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਅੱਡ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 3/18

ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਅਸਲੀਅਤ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਗਲੀ ਅਸੀਂ ਚੰਗੀਆ -2, 2.
ਆਚਾਰੀ ਬੁਰੀਆਹ -2, 2.

ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ ਬਾਹਰਿ ਚਿਟਵੀਆਹ॥
ਗੀਸਾ ਕਰਿਹ ਤਿਨਾੜੀਆ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਦਰੁ ਖੜੀਆਹ॥
ਨਾਲਿ ਖਸਮੈ ਰਤੀਆ ਮਾਣਹਿ ਸੁਖਿ ਰਲੀਆਹ॥
ਹੋਦੈ ਤਾਣਿ ਨਿਤਾਣੀਆ ਰਹਹਿ ਨਿਮਾਨਣੀਆਹ॥
ਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਜੇ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਹ॥
ਪੰਨਾ - 85

ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਂ ਰੀਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਿਛੇ ਗਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਨਿੰਦਿਆ ਸਾਥੋਂ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਾ ਲਓ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੋਟਾ, ਮੰਦਾ ਕਹਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜੀ ਕਹਾ ਲਉ। ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਗੀਸਾ ਕਰਿਹ ਤਿਨਾੜੀਆ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਦਰਿ ਖੜੀਆਹ॥
ਪੰਨਾ - 85

ਜਿਹੜੇ ਦਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸੇਵਦੇ ਨੇ, ਹਰ ਵਕਤ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਆਪਣਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਅਵਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪੈਸਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੈਸਾ ਦਿਓ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਐਨੀ ਤਨਖਾਹ ਦਿਓ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ 100 ਰੁਪਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ, 2000 ਰੁਪਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਲਵਾਂਗੇ, ਫੇਰ ਰੀਸ ਉਸ ਦੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਬਥੇਰੀ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਗੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹੈਨ ਘਨੇਰੇ,
ਚਾਕਰ ਕੋਈ ਕੋਈ ਹੈ -2, 2.
ਚਾਕਰ ਕੋਈ ਕੋਈ ਹੈ -4, 2.
ਗੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹੈਨ ਘਨੇਰੇ,............. -2.

ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ ਖਸਮ ਨ ਪਾਏ ਸਾਦੁ॥
ਪੰਨਾ - 474

ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰਸਿਖ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਪੂਰੇ ਸੇਵਕ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ -

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ॥
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 3/18

ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ - ਸਾਬਰ ਹੋਣਾ, ਸਿਦਕੀ ਹੋਣਾ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ।

ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 3/18

ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਮੱਦ ਸੀ। ਆਪ ਅਰਮਾਨੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਵਪਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਵਿਚ, ਤੇ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਈਰਾਨ ਜਾ ਕੇ ਵੇਚ ਦੇਣੀਆਂ। ਈਰਾਨ ਤੋਂ ਅਰਮਾਨੀਆਂ ਲੈ ਜਾਣੀਆਂ ਤੇ ਯਹੂਦੀ ਮੱਤ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਅਸਰ ਸੀ ਪਰ ਦਰਅਸਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਥੇ ਜਦੋਂ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਹ ਠੱਟਾ ਪਿੰਡ ਸਿੰਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਇਥੇ ਜਦੋਂ ਆਏ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲਗਨ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੰਡਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ- ਸੂਫੀ ਵੀ, ਹਿੰਦੂ ਸੰਤ ਵੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਆਪ ਛੱਡਣ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਦੂਰ ਤੱਕ। ਜਦੋਂ ਵਿਦਾ ਕਰਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਤੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਓ ਸੁਹਾਗਣ ਸਹੀਓ,
ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਰਾਵਿਆ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ -2, 2.
ਰਾਵਿਆ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ -2, 2.
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਓ ਸੁਹਾਗਣ ਸਹੀਓ,.......... -2.

ਸਵਾਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਅੱਲਾ-ਤਾਲਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸੋ।

ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸਰੋ ਕਹੀਅਉ ਪ੍ਰਿਅ ਕਹੀਅਉ॥
ਬਿਸਮੁ ਭਈ ਮੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੁਨਤੇ ਕਹਹੁ ਸੁਹਾਗਨਿ ਸਹੀਅਉ॥
ਕੋ ਕਹਤੋ ਸਭ ਬਾਹਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕੋ ਕਹਤੋ ਸਭ ਮਹੀਅਉ॥
ਪੰਨਾ - 700

ਕਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬਰਨੁ ਨ ਦੀਸੈ ਚਿਹਨੁ ਨ ਲਖੀਐ ਸੁਹਾਗਨਿ ਸਾਤਿ ਬੁਝਹੀਅਉ॥
ਪੰਨਾ - 700

ਤੇ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਚਕ੍ਰ-ਚਿਹਨ, ਬਰਨ ਉਸਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ ਲੇਪੁ ਨਹੀ ਅਲਪਹੀਅਉ॥
ਪੰਨਾ - 700

ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕੁ ਕਹਤ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਲੋਗਾ ਸੰਤ ਰਸਨ ਕੋ ਬਸਹੀਅਉ॥
ਪੰਨਾ - 700

ਸੋ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕੋਈ ਯਥਾ ਯੋਗ ਉਤਰ ਦੇਣਾ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਣੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਤਾਂ ਆਏਗਾ ਹੀ ਕਦੇ ਨ ਕਦੇ।

ਸੋ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਭੀਖਾ ਜੀ ਆ ਗਏ, ਕਈਆਂ ਦਾ ਨਾਉ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਕੋਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੀ-ਤਤ-ਬੇਤਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਰਮੱਦ! ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, "ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਦੇਖ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਢੂੰਡ -

ਸਭ ਕਿਛੁ ਘਰ ਮਹਿ ਬਾਹਰਿ ਨਾਹੀ॥
ਬਾਹਰਿ ਟੋਲੈ ਸੋ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਹੀ॥ ***ਪੰਨਾ - 102***

ਬਾਹਰ ਢੂੰਡਣ ਵਾਲਾ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਰੁਕਾਵਟ ਬੜੀ ਜਬਰਦਸਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਮੈਂ' ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ॥
ਪੰਨਾ - 624

ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਨੇੜੇ ਹੀ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ 'ਮੈ' ਦੀ ਕੰਧ ਬਣਾ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਸਿੰਘ ਹਾਂ; ਇਸ ਦਾ ਐਨ੍ਹ ਪੱਕਾ ਅਧਿਆਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਐਵੇਂ ਹੀ ਇਕ ਕੰਧ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ -

ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ॥
ਪੰਨਾ - 624

ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ ਪੜਦਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੇ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਆਪ ਗਵਾਈਐ ਤਾਂ ਸਹੁ ਪਾਈਐ -2, 2.

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸਰਮੱਦ! ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥ ***ਪੰਨਾ - 1263***

ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ 'ਮੈਂ' ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਕ ਖਾਹਮਖਾਹ ਦਾ ਪੜਦਾ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੀ ਹਸਤੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰਮ ਚੇਤਨ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਚੇਤੰਨਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਇਹ 'ਮੈਂ' ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਮੈਂ' ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ -

ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ ਤਾ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ਅਉਰੁ ਕੈਸੀ ਚਤੁਰਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 722

ਫੇਰ ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ -

ਸਹੁ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਸੋ ਦਿਨੁ ਲੇਖੈ ਕਾਮਣਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 722

ਹੈ ਤਾਂ ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਲੇਕਿਨ ਝੂਠੀ 'ਮੈਂ' ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਢਕ ਲਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਜੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਤੇ ਬੂਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਝੂਠੀ 'ਮੈਂ' ਦੇ ਅਸਰ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਢਕ ਲਿਆ -

ਹਉਮੈ ਕਰੀ ਤਾ ਤੂ ਨਾਹੀ ਤੂ ਹੋਵਹਿ ਹਉ ਨਾਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 1092

ਜਦੋਂ ਮੈਂ 'ਮੈਂ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਉਥੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ -

ਬੂਝਹੁ ਗਿਆਨੀ ਬੂਝਣਾ ਏਹ ਅਕਥ ਕਥਾ ਮਨ ਮਾਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 1093

ਬੁੱਝੋ, ਕਹਿੰਦੇ, ਬੁੱਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ -

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ॥
ਪੰਨਾ - 657
ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਇ ਓਦਧਿ ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ॥
ਪੰਨਾ - 657

ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸਰਮੱਦ! ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।"

ਕਈ ਭੇਖ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਾਲੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਗਲ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੇਖ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਭੇਖ ਨੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਇਆ ਕਰਦੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਭੇਖ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਭੈ ਕੀਆ ਦੇਹ ਸਲਾਈਆਂ ਨੈਣੀ,
ਭਾਵ ਕਾ ਕਰ ਸੀਗਾਰੋ -2, 2.
ਭਾਵ ਕਾ ਕਰ ਸੀਗਾਰੋ ਜੀ -4, 2.
ਭੈ ਕੀਆ ਦੇਹ ਸਲਾਈਆਂ ਨੈਣੀ,.... -2.

ਕਹਿੰਦੇ, "ਸਰਮੱਦ! ਭੈ ਦੀਆਂ ਸਲਾਈਆਂ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੁਰਮਾ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਅਦਬ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਤੂੰ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾ। ਭੈ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਚੋਰ ਡਾਕੂ, ਅੱਗ, ਸੱਪ, ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਦਾ ਭੈ ਹੈ। ਇਕ ਅਦਬ (ਸਤਿਕਾਰ) ਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਦਬ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਸਤਾਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਅਦਬ ਦਾ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਮਾਂ ਪਾ ਲੈ ਤੇ ਭਾਵ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ, ਹਰ ਵਕਤ ਖਿੱਚ ਵਿਚ ਰਹਿ। ਹਰ ਵਕਤ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਰਹੇ।"

ਇਆਨੜੀਏ ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ॥
ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਹਰਿ ਰੰਗੋ ਕੀ ਨ ਮਾਣੇਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 722

ਉਹ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਦਰ, ਪਰ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦਾ?

ਸਹੁ ਨੇੜੈ ਧਨ ਕੰਮਲੀਏ ਬਾਹਰੁ ਕਿਆ ਢੂਢੇਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 722

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਕਰੋਗੇ ਉਹ ਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ।

ਸਾਚੁ ਕਹੌਂ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮੁ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਓ॥

(ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸ੍ਵਯੇ)

ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਹ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਹੋਏਗੀ ਉਸ ਦੀ ਤੇ ਓਧਰੋਂ ਵੀ ਖਿੱਚ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।"

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਐਸਾ ਪਿਆਰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ, ਬੜਾ ਪੈਸਾ ਸੀ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਆ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸ ਕੋਲ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਔਰੰਗਜੇਬ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਰੰਗ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਧ-ਬੁਧ ਭੁਲ ਗਿਆ, ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣੇ ਭੁਲ ਗਿਆ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਨਾ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਨੰਗਾ ਰਹਿਣਾ ਇਸ ਨੇ; ਤੇ ਔਰੰਗਜੇਬ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਕਿ ਇਕ ਫਕੀਰ ਇਥੇ ਨੰਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੱਪੜਾ ਪਾਇਆ ਕਰੇ ਪਰ ਉਹ ਪਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਔਰੰਗਜੇਬ ਨੇ ਵੱਡੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਕਵੀ' ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਹ! ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲੈ।"

ਉਹ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਸਰਮੱਦ! ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲੈ। ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦਾ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਕਾਹਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਵਾਂ, ਕਾਜ਼ੀ ਵੀ ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੋ ਗਿਐ।"

ਸੋ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਖਾਧਾ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ੈਤਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵੱਡਾਂ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਔਰੰਗਜੇਬ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਫੇਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੌਲੀ ਨਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਔਰੰਗਜੇਬ ਇਕ ਦਿਨ ਜਾਮਾ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਨਾਲ ਕਾਜ਼ੀ ਕਾਜ਼ੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਦੇਖੋ ਜੀ! ਸਾਹਮਣੇ ਨੰਗਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ।"

ਔਰੰਗਜੇਬ ਨੇ ਇਕ ਦੋ ਗਜ਼ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਉਸ ਤੇ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ - ਹਾਥੀ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ! ਆਹ ਕੱਪੜਾ ਪਹਿਨ ਲੈ, ਨੰਗਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।"

ਇਸ ਨੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਆਇਆ, ਇਹ ਫੇਰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਨੰਗਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ।

ਔਰੰਗਜੇਬ ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤੇ ਤੇੜ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਿਆ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਔਰੰਗਜੇਬ! ਤੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਰੋਪੇ ਸੀਸ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੀਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਲੱਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹੀਦੇ, ਬੇ-ਅਦਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ।"

ਉਸ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਨਮਾਜ਼ ਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉਥੇ ਹਾਥੀ ਖੜ੍ਹਾਅ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੱਲ ਕਰੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਇਥੋਂ ਨਮਾਜੀ ਲੰਘਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਹ ਇਥੇ ਬ੍ਰਹਿਨਾ (ਨੰਗਾ) ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੇ।" ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ।

ਸੋ ਔਰੰਗਜੇਬ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ! ਤੂੰ ਕੰਬਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਪਿਆ ਹੈ? ਤੂੰ ਨੰਗਾ ਕਿਉਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ? ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ? ਸਾਰੇ ਨਮਾਜ਼ੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਇਥੇ।"

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਤੂੰ ਦੇ ਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੰਬਲ ਲੈਣ ਦੀ।"

ਜਿਸ ਵਕਤ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੈ ਕਿ ਕੰਬਲ ਦੇ ਥੱਲੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਓ ਦਾ ਸਿਰ ਪਿਆ ਹੈ, ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪਏ ਨੇ, ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਸਿਰ ਪਏ ਨੇ, ਜਿੰਨੇ ਕਤਲ ਕਰੇ ਸੀ ਸਭ ਦੇ ਸਿਰ ਪਏ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਦੇਹ ਕੰਬਲ, ਦਿੰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਰੱਖ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ? ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਢਕਾਂ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਤਨ ਢਕਾਂ।" ਸੋ ਐਸਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਖਤਰੀਆਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਪੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਕਰਨ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਹ ਪੀਰ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, "ਪੀਰ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਹੈ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਜੀ! ਐਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿੰਦਾ, "ਕਾਨੇ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆ।"

ਉਹ ਕਾਨੇ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਤੇ ਪੀਰ ਨੇ ਪਲੰਘ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਦਾ - ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ - ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਬੁਣ ਕੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲੈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਹ ਕਿ ਔਰੰਗਜੇਬ ਦਾ ਤਖਤ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਵਿਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਰੌਲਾ ਪੈ

ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਮੱਦ ਨੇ ਔਰੰਗਜੇਬ ਦਾ ਤਖਤ ਵਿਕਾਉਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਮੀਰ ਜੁਮਲਾ ਉਸਦਾ ਹਾਕਮ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਈਆ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਲਈ। ਸੋ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਸੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ॥
ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ਬਾਝੁ ਸਚੇ ਨਾਹ॥

ਪੰਨਾ - 473

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਧੂ ਕਿਸੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਬੇ-ਪਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹਥਕੜੀਆਂ ਵੀ ਲਾਓ, ਬੇੜੀਆਂ ਵੀ ਪਾਓ ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਤੌਂਕ ਪਾਓ ਭਾਰਾ ਤਾਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜੀ ਰਹੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਫੇਰ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗਵਾਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਤੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਫਾਰਸ (ਈਰਾਨ) ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਦੂਤ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੌਦਾਂ ਸੌ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਬੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਲਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਭੇਜੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ 'ਸਬਰ' ਤੇ 'ਸ਼ੁਕਰ' ਦੇ ਮਾਇਅਨੇ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆ, ਤੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਮੈਂ ਪੁੱਛਣ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਸਭਾ ਲਾਈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 'ਸਬਰ' ਅਤੇ 'ਸ਼ੁਕਰ' ਦੇ ਅਰਥ ਕਰੋ। ਸਾਰੇ ਉਲਮਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕੈਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਪੀਰ ਹੈ - ਸਰਮੱਦ, ਉਹ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ। ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਲਈ ਤੇ ਉਹ ਸਰਮੱਦ ਦੇ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਸਰਮੱਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇੰਜ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਨ੍ਹਾਤੇ ਨੂੰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਦੋ ਗਜ਼ ਤਹਿਮਤ ਵਾਸਤੇ ਕੱਪੜਾ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਮਸ਼ਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਵੀ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਕੱਪੜਾ ਵੀ ਲੈ ਗਿਆ; ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਹਿਮਤ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਹਾਂ! ਹੁਣ ਪੁੱਛ ਕੀ ਪੁਛਦਾ ਹੈਂ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਜੀ! ਮੈਂ 'ਸਬਰ' ਤੇ 'ਸ਼ੁਕਰ' ਦਾ ਮਾਇਅਨਾ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ।" ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 3/18

ਜੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ 'ਸਾਬਰ' ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ- ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦੇ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਹੁਣੇ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।" ਕੁਝ ਦੇਰ ਚੁਪ ਰਹੇ, ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਕੋਰੜੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਸੌ ਕੋਰੜਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ ਦੇ ਮਾਰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਨਾਲੇ ਕੋਰੜੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲੇ ਗਿਣਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਉਂਗਲੀ ਉਪਰ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਹਿਲਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸਰਮੱਦ ਦੇ 50 ਕੋਰੜੇ ਲੱਗ ਲਏ। ਜੱਲਾਦ ਪਾਸੇ ਹਟ ਗਿਆ।

ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਰਾਜਦੂਤ ਨੂੰ, "ਤੇਰੇ ਸਮਝ 'ਚ ਆਏ ਅਰਥ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਨਾ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਰੜੇ ਲੱਗਦੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨੇ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਚੰਗਾ! ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿਆਂਗੇ, ਦਿਖਾ ਦਿਆਂਗੇ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ, ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਪਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ। ਕੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਸ ਤਖਤ ਦੇ ਉਤੇ ਔਰੰਗਜੇਬ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਤਖਤ ਉਲਟਾ ਦਿਆਂ, ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਮਹੱਲ ਗਰਕ ਕਰ ਦਿਆਂ। ਬੜੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇਖੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਂਹ-ਨਾਂਹ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੌ ਕੋਰੜਾ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ, "ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਅਰਥ ਸਮਝ 'ਚ ਆਇਆ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਨਾ ਜੀ!"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਦੇਖ! ਐਨਾ ਤਾਕਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਗਰਕ ਕਰ ਦਿਆਂ। ਐਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਸਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਂ ਤੇ ਆਹ ਕੋਰੜੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਸਬਰ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤਾਕਤ ਕੋਲ ਹੋਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਦੁਖ ਸਹੀ ਜਾਵੇ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਜੀ! 'ਸ਼ੁਕਰ' ਦਾ ਅਰਥ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।"

ਐਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਆ ਗਿਆ, ਨਮਕ ਹੀ ਨਮਕ ਪਾਇਆ ਹੋਇਐ ਪਾਣੀ ਵਿਚ। ਇਹ ਪੀ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਿਆ, "ਅੱਲ੍ਹਾ-ਤਾਲਾ ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਭੇਜਦਾ ਹੈਂ, ਚਾਹੇ ਨਮਕ ਵਾਲਾ ਹੀ ਭੇਜਦਾ ਹੈਂ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਪਦਾਰਥ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਫਕੀਰ ਸਾਈਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅੱਲ੍ਹਾ-ਤਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸਬਰ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ!

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 3/18

ਦੂਜਾ ਸਿਦਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵੜ ਗਏ ਤੇ ਉਥੇ ਭਾਈ ਨਿਹਾਲਾ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਪਿਛੇ ਮੁੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਅੱਗੇ ਸ਼ੇਰ ਵਗੈਰਾ ਬਹੁਤ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਹ ਉਚੇ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਹੋਰ ਰਸਤਾ ਹੈ ਉਧਰੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਚਲਦੇ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਲੈ ਭਾਈ ਨਿਹਾਲਾ! ਤੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਨਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਆਏ ਦੂਜੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਹੋ ਕੇ।"

ਉਥੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫਿਰ ਤੁਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਆ ਗਏ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਵੀ ਨਾ ਗਏ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਵੀ ਨਾ ਗਏ ਤੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਪੁਛਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਭਾਈ ਨਿਹਾਲਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹਾਇਆ ਸੀ, ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਸ਼ੇਰ ਖਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਭਾਈ ਨਿਹਾਲੇ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ -

ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ॥

ਜਿਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ, ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸੋ ਇਹ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਸੋਹਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਲੋਕ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਬੁਲਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਦੂਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਹਿਰਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ। ਲੋਭ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ। ਉਸ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਵੜ ਜਾਣਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵਪਾਰ ਚਲੇਗਾ।

ਤੀਸਰੀ ਸਿੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਿਛੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਦੇਖਦੀ। ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਬਣ ਗਿਆ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਝਾਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਮਾੜ੍ਹਾ-ਜਿਹਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਨੱਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਿਦਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ।

ਪੰਜਵੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵਨੀ ਦੀ।

ਸਿਦਕ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰ ਬੇਸ਼ਕ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸਿਦਕ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਵਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਮਝਣਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਦਕ ਤੇ ਭਾਵਨੀ ਦੀ ਸਿਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਬਹੁਤ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਮਾਈ ਕਰੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਇਥੇ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਘਰ-ਬਾਰ, ਬਾਲ-ਬੱਚੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬੜਾ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਦੇ ਫੁਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਪਿਛਲਾ। ਜਦੋਂ ਦਾ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਰਹਿ ਗਏ, ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਆਪ ਨੇ ਕਿ ਭਾਈ! ਜਾਓ, ਜੋ ਕਾਰਜ ਅਧੂਰੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਵਿਛੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਪਰ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ ਆਪ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿੰਨਾ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਨੇ ਓਨਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਅਖੀਰ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਹੁਣ ਘਰ ਆ ਕੇ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਹਰ ਵਕਤ ਖਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਉਹ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੀਊਣਾ ਔਖਾ ਹੈ,
ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ -2, 2.
ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ -4, 2.
ਜੀਊਣਾ ਔਖਾ ਹੈ, ... -2.

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਜੀਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ -

ਜਾਂ ਸਹੁ ਦੇਖਨਿ ਆਪਨਾ ਨਾਨਕ ਥੀਵਨਿ ਭੀ ਹਰੇ॥
ਪੰਨਾ - 1422

ਜਿਵੇਂ ਮੁਰਝਾਏ ਹੋਏ ਬੂਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੇ ਪਾਣੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਹਰਾ ਭਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦਾ ਤੇ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੀਊਂਦੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਜੀਊਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਸਿਖ ਮਰ ਜਾਵੇ,
ਬਾਝ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ ਤੋਂ -2, 2.
ਗੁਰਸਿਖ ਮਰ ਜਾਵੇ,
ਬਾਝ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ ਤੋਂ 4.

ਜਿਉ ਮਛੁਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥
ਬੂੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਿਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ॥
ਪੰਨਾ - 708

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਇਕ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣੀ, ਇਕ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣੀ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਦੋ ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਰੇ, ਜੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਰੇ। ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਦੂਰ ਦਰਾਜ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਰੂਰ ਕਰੇ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਰੇ। ਜੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਸਾਲਾਨਾ ਜਿਹੜਾ ਵੱਡਾ ਭੰਡਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਜਰੂਰ ਜਾਵੇ। ਸੋ -

ਝਖੜੁ ਝਾਗੀ ਮੀਹੁ ਵਰਸੈ ਭੀ ਗੁਰੁ ਦੇਖਣ ਜਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 757

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੀਂਹ ਪਵੇ, ਝੱਖੜ ਆਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ -

ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਹੋਵੈ ਬਹੁ ਖਾਰਾ
ਗੁਰਸਿਖੁ ਲੰਘਿ ਗੁਰ ਪਹਿ ਜਾਈ॥
ਜਿਉ ਧਰਤੀ ਸੋਭ ਕਰੇ ਜਲੁ ਬਰਸੈ
ਤਿਉ ਸਿਖੁ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਬਿਗਸਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 757

ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੀਂਹ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਹ ਸਾਰੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਜਾਏਗੀ, ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਅ, ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਸੇਵਕ ਕਾ ਹੋਇ ਸੇਵਕੁ ਵਰਤਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਿਨਉ ਬੁਲਾਈ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀ ਹਰਿ ਪਹਿ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਸੁਖੁਪਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 758

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਸਿੱਖ ਸਗੋਂ ਨਿਮਰਤਾ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਆ ਗਏ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਲੋਕ ਮਾਨਤਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਮਾਨਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੌਧਰੀ ਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਚੌਧਰੀ ਜੀ! ਏਧਰ ਆਓ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬੈਠੋ।"

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਹੁਣ ਮੈਂ ਚੌਧਰੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹੋ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਤੇ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਛੋਟਾਂ ਹਾਂ।"

ਸਭ ਪਾਸੇ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਘਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਪਰ ਆਪ ਦਾ ਮਨ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਾਣੀ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ ਪਰ ਉਧਰੋਂ ਹੁਕਮ ਕਰੜਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਐਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ। ਕੋਈ ਵੈਰਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਚੋਟ ਖਾਧੀ ਹੋਵੇ, ਉਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋਈ ਤਨ ਜਾਣੇ,
ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ -2, 2.
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ -2, 2.
ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋਈ ਤਨ ਜਾਣੇ,. -2.

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ॥
ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ॥ ਪੰਨਾ - 327

ਅਣੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਜਨ ਬੇਧਿਆ ਸੇ ਆਨ ਕਤ ਜਾਹੀ॥
ਪੰਨਾ - 1122

ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

ਮੀਨੁ ਬਿਛੋਹਾ ਨਾ ਸਹੈ ਜਲ ਬਿਨੁ ਮਰਿ ਪਾਹੀ॥
ਪੰਨਾ - 1122

ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਸਹਿੰਦੀ, ਪਾਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਰਹੀਐ ਦੂਖ ਕਿਨਿ ਸਹੀਐ
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੂੰਦ ਪਿਆਸਿਆ॥
ਪੰਨਾ - 1122

ਆਹ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ, ਹੁਣ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਓ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਪੀਹਾ 'ਪਿਰਓ-ਪਿਰਓ-ਪਿਰਓ' ਤੜਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਟਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੱਕ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੂੰਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ -

ਹਰਿ ਬਿਨ ਕਿਉ ਰਹੀਐ..........॥ ਪੰਨਾ - 1122

ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ, ਉਹ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਬ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਵੈ ਚਕਵੀ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ....॥
ਪੰਨਾ - 1122

ਚਕਵੀ ਲੋਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਖਤਮ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਕਦੋਂ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ -

.... ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ॥
ਹਰਿ ਦਰਸਿ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ਦਿਨਸੁ ਸਭਾਗਾ
ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਹੀ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਕਹੈ ਬੇਨੰਤੀ
ਕਤ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਾਣ ਟਿਕਾਹੀ॥ ਪੰਨਾ - 1122

ਕਿਥੇ ਪ੍ਰਾਣ ਟਿਕਾਈਏ ਹਰੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ। ਸੋ ਇਸੇ ਨਕਸ਼ੇ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਕਬ ਇਕ ਛਿਨ ਪਰਚਤ ਨਾਹੀ॥

ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵੀ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰਚਦੇ। ਉਦਾਸ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਹਰ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਮੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਵਿਛੋੜਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ -

ਕਬ ਆਂਙਨ ਕਬ ਬਾਹਰ ਜਾਹੀਂ॥

ਕਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰ ਪਦ ਪੰਕੁਜ ਢਿਗ ਮਨ ਛੋਰਾ॥

ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤਨ ਆਇਓ ਥੋ ਘਰ ਕੀ ਓਰਾ॥

ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਮਨ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਆਏ, ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਆਏ, ਦਿਲ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਆਏ -

ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਚੈਨ ਮਨ ਮਾਹੀ॥
ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਚੀਤ ਚਿਤ ਚਾਹੀ॥

ਜਿਵੇਂ ਚਕੋਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਲੋਚਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨ ਨੂੰ ਚੈਨ ਆ ਜਾਵੇ -

ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਰਹੇ ਅਲਸਾਏ॥

ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਿੱਲੇ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ -

ਬਿਨ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਵਿ ਪਾਏ॥
ਕਿਸ ਸੌਂ ਕਹੈ ਨ ਰਹੈ ਉਦਾਸਾ॥
ਕਰਤ ਨ ਸੁਧ ਉਰ ਕਾਜ ਅਵਾਸਾ॥
ਰਹੇ ਅਲਪ ਦਿਨ ਬਚੀ ਖਡੂਰੇ॥
ਮਨਿ ਚਹਿ ਚਲਯੋ ਨਿਕਟ ਗੁਰ ਪੂਰੇ॥

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜਿਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਖਡੂਰ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਹਰ ਵਕਤ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਰਤ ਉਥੇ ਗੱਡੀ ਹੋਈ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਰਤਾਂ ਉਸ ਦਿਸ ਗੱਡੀਆਂ ਜੀ,
ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਸਦਾ -2, 2.
ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਸਦਾ -2, 2.
ਸੁਰਤਾਂ ਉਸ ਦਿਸ ਗੱਡੀਆਂ ਜੀ,..... -2.

ਚੈਨ ਨ ਆਵੇ ਇਸ ਮਨ ਮੇਰੇ ਰਾਤੀ ਹੋਈਆਂ ਵਡੀਆਂ॥
ਵਤਨ ਵਿਦੇਸ਼ ਓਪਰ ਅੰਙਣ ਤਾਘਾਂ ਗੁਰ ਦਿਸ ਗਡੀਆਂ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਖੈਰ ਮਿਲੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਮੰਗਾ ਸਭ ਛਡੀਆਂ॥

ਸਭ ਮੰਗਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਮੰਗ ਮੰਗ ਲਈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ, ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਆਪ ਤੋਂ ਵਿਛੜਾਂ ਨਾ -

ਬਾਹ ਹੁਲਾਰਾ ਹਕਲਾਂ ਮਾਰਾਂ ਤਕਾਂ ਚਾ ਚਾ ਅੱਡੀਆਂ।
ਜਿਤ ਵਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਸੇ ਪਿਆਰਾ ਅੱਖੀਂ ਉਸ ਵੱਲ ਟੱਡੀਆਂ।
ਜਿਤ ਧਰਤੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਸਦਾ ਸੁਰਤਾਂ ਉਸ ਵੱਲ ਗੱਡੀਆ

ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹਰ ਵਕਤ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਏਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਆਹ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਹੁਣ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ -

ਚਲੋ ਸਹੀਓ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਚੱਲੀਏ ਮਾਰ ਉਲਾਂਘਾਂ ਵੱਡੀਆਂ।
ਜਾਨ ਜਾਨ ਵਿਚ ਤਦੋਂ ਆਵਸੀ ਚਰਨੀ ਜਾ ਜਦ ਲੱਗੀਆਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਚੋਟ ਖਾਧੀ ਹੈ, ਉਹ ਏਸ ਦਰਦ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਣ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਉਦਾਸ ਦਾ ਮਾਰਗ ਚਲਾਇਆ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿਚ ਰਹੋ ਪਰ ਪਕੜ ਕੋਈ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਜੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਪਕੜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਮੰਦੇ ਭਾਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਪਰਵਾਣ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਉਦਾਸ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਰਤਣ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਵੈਰਾਗ ਦੀ। ਹਰ ਵਕਤ ਬਿਸਤਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੱਦਾ ਆ ਗਿਆ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੰਮੇ ਝਗੜੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੇ -

ਜਿਨੀ ਚਲਣੁ ਜਾਣਿਆ ਸੇ ਕਿਉ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ॥
ਪੰਨਾ - 787

ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਲੜਾਈਆਂ ਝਗੜੇ ਫਸਾਦ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨੇ, ਵਰਤਣ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸੋ ਦੂਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੁਖ ਭਗਤੀ। ਭਗਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ, ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ, ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਅਰਚਣ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਪੂਜਾ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਮਿੱਤਰ ਭਗਤੀ ਹੈ,

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 54 ਤੇ)

ਹਿਮਾਲੀਅਨ ਯੋਗੀ ਦਾ ਸੰਗ
(Walking With Himalayan Master)

ਡਾ. ਜਸਟਿਨ ਓਬਰਾਇਨ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ

ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅਨੰਤ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਖੁਲ੍ਹ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਲਗਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸੱਚੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਸੰਜਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਅੰਤਰ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੋ। ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਉਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਿੱਖੋ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰੋ ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਪਰ ਰੱਖੋ, ਪਰ੍ਹੇ ਰੱਖੋ। ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਰੂਹਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸੰਸਾਰ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ, ਲੋੜ ਹੈ ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ, ਕਰਨੀ, ਕਥਨੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਵੀ ਮੋਹ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਲਗਾਓ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ, ਉਹ ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਭ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ'

ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਅਨੰਤ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਕਿੰਨਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਤੁਹਾਡਾ ਉਸ ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਆਤਮਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਹੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਕਿਰਨ ਫੁੱਟਦੀ ਹੈ।

ਆਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਹੀ, ਮਿਟਾ ਕੇ ਹੀ ਹਉਮੈ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਧਿਆਤਵਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰੂਹਾਨੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸਤਿ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣਾ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣਾ, ਉਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਸਤਿ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਅਮਰ ਹੈ।

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ

ਚੌਥਾ ਅਧਿਆਇ

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ

ਮੈਂ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਯੋਗੀ ਨਾਲ ਇਕ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਯੋਗੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ ਦੀ ਚੱਦਰ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਬੜੇ ਗੰਭੀਰ, ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਲ ਬਹੁਤ ਨਿਗ੍ਹਾ ਟਿਕਾ ਕੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਹ ਬੜੇ ਹੀ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਆਪਣੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਜਰਬੇ ਕਾਰਣ ਜਾਣੇ ਜਾਣਗੇ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਲਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ, ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨਣੀ, ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਰਹੀ। ਆਪਣੀ ਜੀਵਿਕਾ ਦੀ ਚਿੰਤਾ, ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਫਿਕਰ,

ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਸੋਚਾਂ ਇਹੀ ਸਾਰਾ ਵਕਤ ਘੇਰੀ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਕਿੰਨੇ ਸੀਮਤ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਮਨ ਪਰਚਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਦੱਬੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਚੀ ਉਚੀ ਗਾਣਾ ਲਗਾ ਲਿਆ, ਦੋਸਤਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰ ਲਈਆਂ। ਟੀ.ਵੀ. ਲਗਾ ਲਿਆ, ਟੈਲੀਫੂਨ ਕਰ ਲਏ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਸੀਂ ਅਮਰੀਕਨ ਬੜੇ ਹੀ ਅਜੀਬ ਲੋਕ ਹਾਂ।

ਫੇਰ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਉਹ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਰਹੇ, ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝ ਜਾਈਏ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕੱਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਏਥੇ ਦਾ ਵਿਦਿਅਕ ਤਰੀਕਾ, ਇਥੇ ਦੀ ਦੌਲਤ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਬਿਤਾਉਣਾ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਿਉਂ ਇਥੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸਥਾਈ ਗਿਆਨ ਲਈ ਅਤੀ ਉਪਜਾਊ ਹੈ, ਇਥੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਫੈਲਾਅ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਹਰ ਚੀਜ਼, ਹਰ ਗੱਲ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਰੁਚੀ ਨਾ ਰਖਦੇ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸੀ, ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਚੇ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਆਪ ਜੀ ਰੂਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਜਰਮਨੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਸਭ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਕੇਵਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਸੀ।

ਆਪਣੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਵੋ ਪਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਲਵੋ। ਇਹ ਗੱਲ ਆਪ ਜੀ ਆਮ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਆਸ਼ਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ, ਕਾਲਜ, ਯੋਗਾ ਕੇਂਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਅਣਥੱਕ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਮਨੋਵੇਗ ਹੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਛੋਟੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਪ ਜੀ ਕੇਵਲ ਵਿਸ਼ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਚੀ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਣ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਰਖਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਲਗਾਓ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਲੈ ਕੇ, ਸਿੱਖ ਕੇ ਨਿਕਲੇ ਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਜੰਗਲੀ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰੋ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਗੁਲਦਸਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਠਹਿਰ ਕੇ ਮੋੜ ਦਿਆਂ। ਉਹ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮੋੜ ਦਿੰਦੇ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਉਚਾ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖ਼ੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਚਿਹਰਾ ਹੱਸੂ ਹੱਸੂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਪਨ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਹੋਰ ਬੜੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਤਜਰਬੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੰਕਾਰ ਵੀ ਸੀ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਸੁਆਰਥੀ ਵੀ ਸੀ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪ ਮੰਨਿਆ ਵੀ ਹੈ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਵਾਨ ਸੀ, ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਕਮੀ ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਅਖੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਹੀ ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਹਿਮਾਲੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਾਂ ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੰਕਾਰ ਐਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਪਰ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨੋਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਵੇਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਪੜੇ ਧੋਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਕੰਮ ਉਸ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ, ਮੈਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਦਿਨ ਲੰਘਦੇ ਗਏ ਪਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਮੈਂ ਫੇਰ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਹੀ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਨਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਮੈਂ ਦਾਤਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇੜਿਓਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਾਲੇ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਬੰਦੇ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ,

ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਜਿਹੜੇ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਜਾਵੇ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਚਲੋ ਖਹਿੜਾ ਛੁਟਿਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਪਿਛੇ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰਕੇ, ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਮਿੰਨਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਚੀ ਸਾਰੀ ਕਿਹਾ, ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਉਚੀ ਸਾਰੀ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਦਾਤਣ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾ। ਮੰਨੋਗੇ, ਮੈਂ ਦੋ ਦਿਨ ਦਾਤਣ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦੇਖਿਆ, ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਦਾਤਣ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਮਸੂੜੇ ਸੁੱਜੇ ਪਏ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜਿਆ, ਮੈਂ ਉਸ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਉਥੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡਾ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਉਥੋਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਛੱਡਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੀ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਐਨੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਇਕ ਘਟਨਾ ਸੀ

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਗੜਵਾਲ, ਕੋਟਦਵਾਰ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਨੰਦਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦੇ ਉਤਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। 1984 ਵਿਚ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਏ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਬਾਰੇ ਸਭ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਦੱਸਿਆ।

ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਕਾਫੀ ਬਿਰਧ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਬਾਰੇ ਵੰਗਾਰ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਗੱਲ ਟਾਲ ਦਿਤੀ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਸੀ।

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁੱਝੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਤੀਰਥ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜਨਮ ਲਈ ਉਹ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਾ ਪਿਆ। ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਲਈ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਇਹ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਨੇ ਕੋਲ ਹੀ ਇਕ ਚਟਾਨ ਦੇਖੀ ਤੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਬੈਠ ਗਏ, ਕਾਫੀ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਲਗ ਪਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਜਨ ਤੋਂ ਉਠੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਕੋਲ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਉਹ ਪ੍ਰਾਣ ਛੱਡ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਬੱਚਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸੱਪ ਨੇ ਬੱਚੇ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਫਨ ਪਸਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਰੋਏ, ਸੱਪ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਸੱਪ ਮਲਕ ਦੇਣੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਲੇਜੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲਿਆ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਬੋਲਦੇ ਬੋਲਦੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਤੇ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਏ, ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬਰਾਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਲੰਮੇ ਉਚੇ ਨਿੰਮ ਦੇ ਦਰਖਤ ਵੀ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਚੀੜ ਤੇ ਦਿਓਦਾਰ ਵੀ ਉਚੇ ਲੰਮੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਾਵਲਾ ਸੀ ਇਹ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਇਆ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਇਕ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਇਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਸਨ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਸੀ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਇਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਅਡੋਲ ਹੀ ਘਰੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਏ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹ ਰਹੇ ਸੀ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਚਾਂਦੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਜੋ ਹਰਿਦਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਥੇ ਉਹ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਯੋਗੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲੀ ਬਾਬੂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਬੰਗਾਲੀ ਬਾਬੂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੂਰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰ ਤਿਆਗ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਾਵੇਂ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੀ ਪਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਪਰ ਬੰਗਾਲੀ ਬਾਬੂ ਨੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਉਹ ਬੱਚਾ ਮੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਅਨੋਖਾ ਬੱਚਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਗੁਰੂਦੇਵ ਆ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੰਗ ਲਿਆ। ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਰੋਣ ਲਗ ਪਏ ਪਰ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਅਦਾ ਜਿਤਾਇਆ। ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਚੰਗਾ ਠੀਕ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 60 ਤੇ)

ਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ
(ਭਰੋਸਾ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 17)

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਜਵਾਨ ਮੁੰਡਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਉਥੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਕਰਨਾ, ਪਸ਼ੂ ਵਗੈਰਾ ਚਾਰਦਾ ਸੀ, ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਵਿਚੋਂ ਵਕਤ ਕੱਢ ਕੇ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਥਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਸੁਣਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਥਾ ਹੋਣੀ, ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਇੰਜ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡਲੇਸ਼ਵਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲਵਾਂ, ਬੜੀ ਵਧੀਆ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ, ਸੈਣ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੌਂਕ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਦਵੀ ਵਧ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲ ਮੂੰਹ 'ਚ ਘਾਹ ਲੈ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ -

ਬਖਸੀ ਹਿੰਦੂ ਮੈ ਤੇਰੀ ਗਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 1166

ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗਊ ਜੀਉਂਦੀ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਮਾਰ ਹੋਇਆ, ਸਖਤ ਦਰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ! ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕਾਲੀ ਗਊ ਹਾਂ। ਸੋ ਐਡੀ ਪਦਵੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ,
ਨਾਮਾ ਅੱਧੀ ਦਮੜੀ ਦਾ - 2, 2.
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਨਾਮਾ ਅੱਧੀ ਦਮੜੀ ਦਾ -2, 2.
ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ,.... -2.

ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਿ ਨਾਮਦੇਉ ਮਨੁ ਲੀਣਾ॥
ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ॥
ਪੰਨਾ - 487

ਐਡੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਰੀਬ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਓਸ ਨੇ ਤਾਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇਹੁਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ, ਇਕਦਮ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮੰਦਰ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਖੜਤਾਲਾਂ ਕੋਲ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਮੌਜ ਆਉਣੀ, ਖੜਤਾਲਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ, ਵਜਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਣੀਆਂ ਤੇ ਭਜਨ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਣਾ। ਸੋ ਇਹ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਖੜਤਾਲਾਂ ਵਜਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਖੜਤਾਲਾਂ ਕੌਣ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਹੈ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਦਾ। ਆਪ ਦੱਖਣ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਕਿਰਤ ਹੈ, ਛਾਪੇ ਹੁਣ ਵੀ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਉਥੇ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੀਪੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੱਪੜੇ ਛਾਪਦੇ ਨੇ, ਠੱਪੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਲਗਦੇ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਿੱਲ੍ਹਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਜਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਛੀਪਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਦਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਛੀਪਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - ਚੰਦੇ ਛਾਪਣ ਵਾਲੇ।

ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ

ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਛੀਪਾ ਹੈ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਦਾ, ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆ ਵੜਿਆ। ਧੱਕੇ ਦੇਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਮਾਰਨ-ਕੁੱਟਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਬਹੁਤ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਆਏ ਤਾਂ ਸੀ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਹਸਤ ਖੇਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹੁਰੇ ਆਇਆ॥
ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਨਾਮਾ ਪਕਰਿ ਉਠਾਇਆ॥
ਪੰਨਾ - 1164

ਤੇ ਫੇਰ -

ਲੈ ਕਮਲੀ ਚਲਿਓ ਪਲਟਾਇ॥
ਦੇਹੁਰੈ ਪਾਛੈ ਬੈਠਾ ਜਾਇ॥
ਜਿਉ ਜਿਉ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਉਚਰੈ॥
ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਕਉ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰੈ॥ ਪੰਨਾ - 1164

ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਤੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤਾਂ -

ਛੀਪੇ ਕੇ ਜਨਮਿ ਕਾਹੇ ਕਉ ਆਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 1164

ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ। ਓਸ ਜਾਤ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਨੋ ਤਨੋ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਇਆ ਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਤੇ ਓਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇਹੁਰੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਘੁਮਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਂਡਿਆਂ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੀ ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਉਹ। ਸੋ ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਕਿ ਛੱਪਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਉਸ ਦੇ ਨੂੰ, ਤੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ; ਨਾਨਾ ਜੀ ਸੀ, ਪਿਓ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿ ਜਾਹ ਬੇਟਾ! ਜਾ ਕੇ ਛੱਪਰ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲਿਆ। ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਅੱਜ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਸਨ। ਅੱਗੇ ਸਾਧੂ ਬੈਠੇ ਸਨ ਭੁੱਖੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਆਪ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਬਾਹਰ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਚਾਹੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਖ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਹੈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪੈਣ ਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਜਿਹਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਕੁਝ ਵੀ। ਸੋ ਉਹ ਅੱਖ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ।

ਸੋ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਜਦੋਂ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਤ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਵੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਬੇਢੀ ਦਾ ਤੇ ਸਰਕੜੇ ਦਾ ਗੱਡਾ ਲੈ ਕੇ ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਛੱਪਰੀ ਬਣਾ ਆਏ। ਇਹ ਵੀ ਧੰਨੇ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਣ ਲਿਆ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ। ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਕੱਟੜ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ......, ਕੱਟੜਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਦੇ ਵੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦੇ ਨੇ, ਸੰਤ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਕੱਟੜ ਸਨ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਚਿੜਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਐਸੀ ਬਾਤ ਕਰੋ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਨਿੰਦਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਘਰ ਘਰ ਕਰਕੇ ਥੱਕ ਗਏ। ਨਿੰਦਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ, ਆਪ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਐਵੇਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਲੋਕ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾ ਲਈਏ -

ਬੁਲਿਆ ਉਥੇ ਵਸੀਏ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੰਨ੍ਹੇ।
ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣੇ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮੰਨੇ।

ਮੰਨਣ ਦੀ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਦੁਨੀਆ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਦੁਖ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਾਧੂ ਦਾ ਇਕ ਬੋਝ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਫ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬੀਬੀ! ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੱਕ ਕੰਮ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹਾ। ਕਰ ਦਏਂਗੀ ਸੇਵਾ?

ਕਹਿੰਦੀ, "ਬਾਬਾ ਜੀ! ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ।"

ਉਹ ਨਾਲ ਲੈ ਲਈ, ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ, ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਤੇ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਵਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਤੇ ਹਾਤ-ਹੂਤ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ, ਰਾਜਾ ਉਠਿਆ ਨਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਦੇਖ ਏਸ ਦੀ ਕੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਆਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਕਾਲੀਨ ਸੀ ਬੜਾ ਮਹਿੰਗਾ। ਉਸ ਤੇ ਬੋਤਲ ਟੇਢੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮੁਸ਼ਕ ਆਇਆ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਗੱਲ ਬੜੀ ਭੈੜੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਣੀ ਆ ਗਈ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਨਾ! ਮਹਾਰਾਜ! ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇੰਜ ਕਹੀਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕੌਤਕ ਹੈ। ਇੰਜ ਨਾ ਗੱਲ ਕਰੋ; ਸਿਆਣੀ ਸੀ ਉਹ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ?" ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਕਿਹਾ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਬੀਬੀ! ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਬੁਝਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਏਥੋਂ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੀ।"

ਉਹ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਘੋੜ ਸਵਾਰ

ਭੇਜ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰੋ। ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਭੇਜਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬੜਾ ਬੁਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਬੁਝ ਗਈ, ਅਚਾਨਕ ਬੁਝ ਗਈ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਸੋ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸਾਧੂ ਜਨਾਂ ਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਲੰਗਰ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਪਿਛੋਂ ਆ ਕੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ ਸੰਗਤ ਦਾ।

ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿੰਦਿਆ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਕਰੋ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾਮੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਲਾਹ ਬਣਾ ਲਈ ਤੇ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ, ਭੇਜ ਦਿਤੇ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਜੱਗ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦਾਨ ਦੇਣਗੇ, ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਦੇਣਗੇ। ਮੰਗਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਤੁਰ ਪਏ। ਜੱਗ ਦੀ ਤਰੀਕ ਨਿਯਤ ਹੋ ਗਈ।

ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਏ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਉਹ ਦੱਛਨਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਹੜਾ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਧੂ ਆਉਣਗੇ, ਮਹਾਤਮਾ ਆਉਣਗੇ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੇਖੀ ਜਿਹੇ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਥੇ ਤਾਂਤਾ ਹੀ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੰਗਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਲੰਗਰ ਅਸੀਂ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਰਤਾਉਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਹੋਇਆ ਕੀ, ਉਹ ਸਭ ਆ ਗਏ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੱਛਨਾ ਦਿਓ, ਪਿਛੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਫੇਰ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਚੰਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਓ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਹ ਸਭ ਬਿਠਾ ਲਏ ਕਿ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾਓ, ਦਛਨਾ ਵਗੈਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਿਛੋਂ ਦੇਣਗੇ ਤੇ ਲੰਗਰ ਛਕੋ ਪਹਿਲਾਂ। ਲੰਗਰ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਉਹ ਦੱਛਨਾ ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਪੰਦਰਾਂ ਲੱਗ ਹੋਈ, ਉਸ ਦਿਨ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਡਦੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਦੱਛਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਧਰ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਕਰਿਆ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦੱਛਨਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਦੇਣੇ ਨੇ। ਇਕ ਦਮ ਦੁਨੀਆਂ ਤੁਰ ਪਈ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ – ਸਾਡੇ ਘਰ ਵੱਲ ਨੂੰ? ਪਤਾ ਲਿਆ ਕਿ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਰ ਨਿਕਲੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਜੱਗ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਕਿ ਕਬੀਰ ਨੇ ਜੱਗ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਛਨਾ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਮੰਗਦੇ ਨੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਾਲੇ।

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਚੁੱਪ! ਆਪਾਂ ਚਲਦੇ ਹਾਂ। ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਜੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੰਮ ਨਾ ਆਉਂਦਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਚਲੋ, ਬਾਹਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਪੰਡਾਲ। ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਜੱਗ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਉਥੇ ਚਲੋ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਖੜ੍ਹਾਅ ਦਿਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੀ, ਜੱਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਵੇਰ ਦਾ ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਗਈ। ਨਾ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਮੁਕਣ, ਨਾ ਕੱਪੜੇ ਮੁੱਕਣ; ਧੰਨ ਕਬੀਰ, ਧੰਨ ਕਬੀਰ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਲਟੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਸੀ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲ ਪਿਆ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਸ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਐਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬਣਾ–

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥
ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ॥
ਪੰਨਾ – 1102

ਜਿਸ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਧਾਰਨਾ – ਉਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਹਾਰਦਾ,
ਜਿਹਦੇ ਹੋ ਜਾਏ ਵੱਲ ਪਿਆਰਾ –2, 2.
ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਹਾਰਦਾ –4, 2.
ਉਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਹਾਰਦਾ,........ –2.

ਸਾਰੇ ਕਿਤੇ ਮਹਿਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਜ਼ੋਰ ਤਾਂ ਏਸ ਕਰਕੇ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਏਸ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਲ ਹੈ, ਫੇਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇ।

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕਹਿ – ਜਲੇ ਹਰਨਾਖਸ਼, ਥਲੇ ਹਰਨਾਖਸ਼, ਈਹਾਂ ਹਰਨਾਖਸ਼, ਊਹਾਂ ਹਰਨਾਖਸ਼। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਗਲਤ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ। ਝਗੜਾ ਪਿਆ ਤੇ ਦੇਖ ਲਓ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਰ ਹਾਰ ਤਾਂ ਹੋਈ ਨਾ!

ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ॥
ਪੰਨਾ – 451

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ –

ਜਿਸ ਦੈ ਹੋਵੈ ਵਲਿ ਸੁ ਕਦੇ ਨ ਹਾਰਦਾ॥
ਪੰਨਾ – 519

ਸੁਣਿਆ ਉਸ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਜੱਗ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ! ਅੱਜ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੁਸੀਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਰਿਧੀ ਸਿੱਧੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤੀ, ਐਨਾ ਧਨ ਲੁਟਾਇਆ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਬੀਰ ਨਾ ਹਮ ਕੀਆ ਨ ਕਰਹਿਗੇ ਨਾ ਕਰਿ ਸਕੈ ਸਰੀਰੁ ॥
ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਕਿਛੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਭਇਓ ਕਬੀਰੁ ਕਬੀਰੁ ॥
ਪੰਨਾ - 1367

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਧੰਨਾ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ। ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ੌਕ ਸੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ। ਫੇਰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ, ਸੈਣ ਨਾਈ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਰਾਹ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ। ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਟੋਭੇ ਦੇ ਕੰਢੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਟੋਭੇ ਬੜੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਕਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਟੋਭੇ। ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਦੁਧ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਉਹ ਰੋਹੀ ਦਾ ਟੋਭਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਆ ਕੇ ਡੰਗਰ ਚਾਰਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਹੀ ਇਕ ਪੰਡਤ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ (ਪੰਡਤ ਨੂੰ) ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਕ ਦਿਨ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਚਲੋ! ਪੁਛ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਧੰਨਾ ਗਊ ਚਰਾਵਣ ਆਵੈ,
ਬਾਹਮਣ ਪੂਜੇ ਦੇਵਤੇ -2, 2.
ਬਾਹਮਣ ਪੂਜੇ ਦੇਵਤੇ -4, 2.
ਧੰਨਾ ਗਊ ਚਰਾਵਣ ਆਵੇ,.......... -2.

ਬਾਮ੍ਹਣੁ ਪੂਜੈ ਦੇਵਤੇ ਧੰਨਾ ਗਊ ਚਰਾਵਣ ਆਵੈ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਰੋਜ਼ ਆਉਣਾ, ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਝੁੰਗੜਮਾਟਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਨਾਲ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਟਾਰੀ ਜਿਹੀ, ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਖਿਰ ਇਹ ਕਰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂ ਦੇਖੇ ਕਿ ਠੀਕ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਵੜਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਕੁ ਮਿੰਟ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ ਅੱਜ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ। ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰੀ, ਉਸ ਨੇ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਪੁਛਣੀ ਹੈ -

ਧੰਨੈ ਡਿਠਾ ਚਲਿਤੁ ਏਹੁ.............॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪੁਛ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ?"

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦਾ, "ਵਾਹ! ਤੂੰ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਪੁਛ ਕੇ? ਤੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਪੁਛ, ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁਛ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਔਖ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਮੱਝ ਨਹੀਂ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦੀ, ਮੇਰੀ ਗਊ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੁਛ ਲੈ, ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ ਤੈਨੂੰ, ਪਰ ਤੂੰ ਆਹ ਕੀ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ?"

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਪੰਡਤ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਓ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ।"

ਕਹਿੰਦਾ, ਧੰਨਿਆ! ਮੈਂ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝ ਹੈ ਕਿ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਰੱਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ। ਪਹਿਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰਮ - ਕਰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਰਮਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਪਾਸ਼ਨਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਮ ਸ਼ੁਧ ਕਰੋ ਸਾਰੇ, ਨਿੰਦਿਆ ਨਾ ਕਰੋ, ਚੁਗਲੀ ਨਾ ਕਰੋ, ਈਰਖਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੋ, ਖਿਮਾ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਰਹੋ, ਦਇਆ ਕਰੋ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਮ ਤੇ ਨੇਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੋਲ੍ਹ-ਖੋਲ੍ਹ ਮੈਂ ਲਿਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ। ਸੋ ਕਰਮਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਫੇਰ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰੋ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ, ਤੜਕੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲੱਗ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕਾਈਦੀ ਹੈ। ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਬਾਹਰਲੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਜਿਵੇਂ ਆਹ ਫੁੱਲ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ ਨੇ, ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਦੇਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ। ਉਹ ਠਾਕੁਰ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਠਾਕੁਰ ਉਸ ਵੱਟੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਮਾ (ਮੂਰਤੀਆਂ) ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਫੇਰ ਦੁੱਧ ਪਾਉਣਾ, ਭਾਂਡੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣਾ, ਫੇਰ ਹੱਥ ਜੋੜਨੇ ਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਭੋਗ ਲਾਓ। ਆਪਾਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇਗ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ,

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੁਸੀਂ ਭੋਗ ਲਾਓ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣੇ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਰਸਮ ਬਣਾ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਦਿਲੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭੋਗ ਲਾਓ। ਜਿਥੇ ਦਿਲੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਲਗਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਵੀ ਥਾਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਦੇਗ ਦੇ ਉਤੇ ਪੰਜਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੋ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਧੰਨਿਆ! ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਬਾਹਰਲੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਅੰਦਰਲੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਬਾਹਰਲੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੁਧ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਧੰਨੈ ਡਿਠਾ ਚਲਿਤੁ ਏਹੁ ਪੁਛੈ ਬਾਮ੍ਹਣੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੈ॥
ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ................॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਧੰਨਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਜੇ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦਾ, "ਹੁਣ ਤੂੰ ਮਤਲਬ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁਛੀ ਹੈ। ਜੇ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ? ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।" ਇਉਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ–

ਧਾਰਨਾ – ਸੇਵ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਰਸਾਇਣ ਜੀ,
ਜੋ ਜੋ ਮਾਂਗੈ ਸੋਈ ਸੋਈ ਪਾਵੈ –2, 2.

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਧੰਨਿਆ! ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਵੀ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਤੂੰ ਮੰਗ ਲਈਂ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇੱਛਾ ਹੋਏਗੀ ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ, ਇਹ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਠਾਕੁਰ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਐਸਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ –

ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਏਕ ਫਲ ....॥

ਤੀਰਥ ਕੋਲ ਇਕ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਿਰਫ –

.... ਸੰਤ ਮਿਲੈ ਫਲ ਚਾਰ॥

ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਚਾਰ ਫਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ –

ਧਾਰਨਾ – ਜੇ ਤੈਂ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਲੈਣੇ,
ਸੇਵਾ ਕਰ ਲੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ –2, 2.
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਸੇਵਾ ਕਰ ਲੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ –2, 2.
ਜੇ ਤੈਂ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਲੈਣੇ,............. –2.

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਗੈ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ॥
ਜੇ ਕੋ ਆਪੁਨਾ ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਵੈ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਗਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ – 266

ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖਸ਼ – ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬੜੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੂੰ ਤੀਰਥ ਨੂੰ, ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਲੈ, ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਲੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ।

ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਏਕ ਫਲ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਫਲ ਚਾਰ॥
ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਫਲ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਬੀਚਾਰ॥

ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਫਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਕ ਬੜੀ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ – ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ, 1939–40 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਦੋਂ, ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਤੇ ਛੱਪਰੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਥੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਇਕ ਅੰਬ ਸੀ। ਉਸ ਅੰਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਛੱਪਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸ. ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਆਏ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਤੇ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕੁਝ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਜੀ! ਮੈਂ ਭੋਰਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਭਾਈ।"

ਭੋਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਮੋਮਬੱਤੀ ਜਗਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਅਜੇ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆ ਗਏ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ – ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਵਾਲੇ। ਜਦੋਂ ਆ ਕੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰੀ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ! ਤੂੰ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸਾਨੂੰ, ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਅਖੰਡ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜ ਕੇ ਬਹਿਣਾ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਟਿਊਬਵੈਲ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਇੰਜਣ ਆ ਗਏ ਸੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਧੁੱਕ–ਧੁੱਕ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਭੋਰਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਬੋਲ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਦਵਾਈਏ? ਉਸ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੂਸਰਾ ਬਚਨ ਹੈ, ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦਵਾਈਏ? ਉਹ ਹੋਰ ਝੁਕ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੱਥਾ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ, ਮੰਗਿਆ ਕੁਝ ਨਾ। ਆਪੇ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਚੰਗਾ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਰਾਬਾਂ–ਕਬਾਬਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚ ਜਾਓਂਗੇ, ਔਲਾਦ ਉਲਟੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਏਗੀ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਦੀਨ ਦਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਕੱਲੇ ਦੀਨ ਨੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ। ਰੋਟੀ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਾਂ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ –

ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਗ ਮਹਿ ਦੋਊ ਚਲੈ॥

ਦੇਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ prosperity (ਉਨਤੀ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ) ਨੂੰ, ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ – ਵਧੀਆ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚੱਲਣਾ। ਜੇ ਵਧੀਆ ਚਲੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਦਾਨ ਕੱਢਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਭੁਖਿਆਂ ਦੇ ਪੇਟ ਭਰਾਂਗੇ। ਜੇ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਾ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕਿਥੋਂ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਤੇਗ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਹੈ ਅੰਦਰਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ।

ਇਕ ਰਾਜਾ ਹੋਇਐ ਇਥੇ, ਪਾਰਸਨਾਥ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਫਤਹਿ ਕਰਕੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰਾਜਾ ਆਪਣੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ! ਮੈਂ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ। 'ਰਾਜ ਮੇਘ ਯੱਗ' ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਚਰਬੀ ਕੱਢ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਯੱਗ ਹੋਣਾ ਹੈ 'ਜੋਤ' ਜਗਦੀ ਰਹੇ। ਸੋ ਇਕ ਲੱਖ ਰਾਜਾ ਮੈਂ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਬੀ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਜੋਤ ਜਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਉਹ ਯੱਗ ਕਰੋ। ਵਜ਼ੀਰ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਲੱਖ ਰਾਜਾ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਰਾਜਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਕੈਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਫਤਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਉਸ ਰਾਜੇ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ? ਉਹ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕੀ ਸ਼ਸਤਰ ਹੈ? ਕਿਹੜੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ?"

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਤਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅੱਜ ਤੱਕ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹਾਰ ਗਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ।

ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ, "ਦੇਸ਼ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ?"

ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਿੰਦਾ, "ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ?"

ਕਹਿਣ ਲਗਿਆ, "ਮਨ ਰਾਜਾ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਯੱਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਫੌਜ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ?"

ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਿੰਦਾ, "ਫੌਜ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ।"

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ 63 ਲਿਖੇ ਨੇ 'ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਫੌਜਾਂ, ਨਾਲ ਸ਼ਸਤਰ ਵਗੈਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਥਿਆਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਇਹ ਸਾਰਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਅਜਿੱਤ ਹੈ, ਇਕੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ ਜਿਤਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਜਿੱਤੋ, ਨਹੀਂ ਜਿਤਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਕਾਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜਿੱਤ ਲਏਗਾ, ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਕੋਈਓ ਜਿੱਤੇਗਾ, ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਿੱਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਅਜਿੱਤ ਸੂਰਮੇ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਹੈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ –

ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗ ਜੀਤ॥

ਜੇ ਇਕ ਮਨ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਜਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਨਾ ਜਿੱਤਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਸੜ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ। ਹੁਣ ਮਨ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਿੱਤ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨ ਨੇ ਹਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਇਕ ਆਪਣੇ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੈਮਨੀ ਰਿਸ਼ੀ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਨਿਆਏ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁਕ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਨੇ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤੁਕ ਕੱਟ ਦੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਨਹੀਂ ਜੀ! ਜਿਹੜਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਹਾਰਦਾ।"

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਾ! ਮਨ ਬੜਾ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਕੇ ਹਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।"

ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਨਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕੰਮ ਬੜਾ ਗਲਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿਖਾ ਹੀ ਦੇਈਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਕਰਿਆ, ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਦਾ ਵਕਤ ਹੈ। ਆਪ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੋਂਦੇ-ਰੋਂਦੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆਸ਼ਰਮ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਪੁਛ ਲਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀ! ਰੋਂਦੀ ਕਿਉਂ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦੀ, "ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੁਣ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ ਮੈਂ ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਸੋਚ ਸੋਚ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਤਰੀ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਥੇ ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਚੰਗਾ! ਤੂੰ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਕੱਟ ਲੈ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਚਲੀ ਜਾਈਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲਗਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀ! ਇਥੇ ਜਿਹੜੇ ਜੰਗਲੀ ਆਦਮੀ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ

ਮਾਰਨਗੇ। ਤੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੀ, ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਚਾਹੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਗਈ ਤੇ ਟਿਕੀ ਰਾਤ ਵੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਤਾਂ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਬੋਲ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਸੁਣਦਾ-ਸੁਣਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਣ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ! ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ!!

ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, "ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਆਵੇ ਪਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੀ।"

ਉਸ ਨੇ ਬਥੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੈਮਨੀ ਰਿਸ਼ੀ ਹੀ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਖੋਲ੍ਹਾਂਗੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਗੱਲ ਕਰਿਓ। ਇਸ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੁਟੀਆ ਦੀ ਛੱਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਪਰੋਂ ਛੱਪਰ ਪਾੜ ਲਿਆ ਤੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਫਸ ਗਿਆ ਤੇ ਤੋਰੀ ਵਾਂਗ ਲਟਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲਟਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੇ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਪੁਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੈਮਨੀ! ਅੱਧ ਵਿਚਾਲੇ ਲਟਕਦਾ ਹੈਂ ਕੋਠੇ ਦੇ? ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੱਸ ਕੀ ਹੈ?"

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਹੋ ਪਹਿਲਾਂ। ਖਿੱਚ ਕੇ ਲਾਹਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਇਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।" ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੂੰ ਜਿਹੜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨਵਾਨ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਡੋਲਦਾ ਪਰ ਮਨ ਦਾ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਧੋਖਾ ਦੇ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੁੱਟੇ ਨੇ ਮਛੰਦਰ ਵਰਗੇ।"

ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੀ, ਦਾੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਸਫੈਦ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਲੰਘਦੇ ਸੀ, ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਘਰ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਕੁੱਤਾ ਸੀ ਚਿੱਟਾ। ਉਹ ਸੰਗਲੀ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੁਮਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਓਧਰ ਘੁੰਮਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਵੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੱਸ ਕੇ ਜਾਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਦੱਸ ਬੇਟਾ!"

ਕਹਿੰਦੀ, "ਤੁਹਾਡੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਸੋਹਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਸੋਹਣੀ ਹੈ?"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਚੰਚਲ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਾ, ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਦੱਸਾਂਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਲੰਘਣਾ, ਉਸ ਨੇ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ। ਅਖੀਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਓਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਓ। ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਵੇਸਵਾ ਹੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਓ ਭਾਈ! ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਲਿਆਓ, ਮੈਂ ਇਕ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਕੁੱਤਾ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ। ਉਹ ਗਏ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁੱਤਾ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲ, ਸੰਤ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹ ਆ ਗਈ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬੋਲੇ ਕਿ ਬੀਬੀ! ਹੁਣ ਉਹ ਸਵਾਲ ਕਰ ਮੇਰੇ ਤੇ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, "ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਚੰਚਲ ਮੱਤ ਸੀ, ਐਵੇਂ ਮੈਂ ਮੂੜ੍ਹ-ਮਤ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਭ ਪਤਾ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਾ! ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਆਲ ਕਰ।"

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਚੰਗੀ ਹੈ?

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, "ਬੀਬੀ! ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸੁਆਸ ਮੇਰੇ ਬਚਦੇ ਨੇ, ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁੱਚਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਰੀਸ ਕੋਈ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਤੇਰੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂੰਛ ਕੀ ਹੈ?"

ਕਹਿੰਦੀ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਵਾਬ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤਾ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਬੀਬੀ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਮਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਗਿਰ ਜਾਵੇ, ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਧੋਖਾ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੁਆਸ ਛੱਡ ਦੇਣੇ ਨੇ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅੰਤਲਾ ਸੁਆਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜਾਵੇ।"

ਸੋ ਉਹ ਵਜ਼ੀਰ ਪਾਰਸਨਾਥ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਨ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ ਜਿਤਿਆ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਤੋਂਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜਿੱਤ ਹੋਏਗੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਪਰ ਮਨ ਟਿਕਿਆ ਹੀ ਨਾ, ਬਥੇਰਾ ਟਿਕਾਵੇ ਪਰ ਟਿਕੇ ਹੀ ਨਾ। ਆਪਣਾ ਮਨ ਕਿਹੜਾ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਦੇਖ ਲਓ ਕਰਕੇ, ਵਾਹ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਮਨ ਨਾਲ। ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਾਂ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਦਾ, ਤੇ ਮਨ ਕਿਥੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ? ਭਜਨ ਕਰਨ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਤੇ ਮਨ ਨੇ ਮਾਰੀ ਛਾਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ ਲੋਕ ਮਨ ਤੋਂ। ਇਹ ਆਉਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਰਸਤੇ ਤੇ।

ਸੋ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਤੇ ਮਨ ਰੁਕਿਆ ਨਾ। ਪਰ ਈਮਾਨਦਾਰ ਸੀ ਰਾਜਾ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਚਿਖਾ ਚਿਣ ਲਈ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਆ ਗਈ ਕਿ ਲੈ ਬਈ! ਰਾਜਾ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕਿਆ ਮਨ ਨੂੰ, ਇਹ ਬੜਾ ਤਕੜਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ,

ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਸ਼ੰਕਾ, ਆਸ਼ਾ, ਅੰਦੇਸ਼ਾ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ –

ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਕਰੈ ਨਿਤ ਜੰਗ॥

ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਲੜਨਾ ਹੈ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਕਿ ਆ ਜਾਓ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰੋ ਕੋਈ? ਜੰਗ ਲਈ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਐਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ ਹਰ ਵਕਤ ਲੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ –

ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਗ ਮੈ ਦੋਊ ਚਲੈ॥

ਦੇਗ ਤਾਂ ਚੱਲੇ ਲੰਗਰ ਦੀ, ਦਾਨ ਦੀ; ਤੇਗ ਚਲੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ। ਸੋ ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲ ਬਣਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੰਗਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਕਾਬੂ ਹੋਣਾ। ਜਾਹ! ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚੋਂ ਸਿੱਖੀ ਵੀ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਉਹ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਪਾਠ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਹਮੇਸ਼ਾ। ਸੋ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ, ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਥੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀਵਾਨ ਲਾ ਕੇ ਗਏ ਤੇ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਠਹਿਰ ਗਏ, ਨੈਨੀਤਾਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਥੇ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀ ਖੇੜਿਆਂ ਵਾਲੇ, ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਾਹੂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾਓ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਹ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਕੁਝ ਮੰਗ ਲੈ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਰੱਬ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਮੰਗ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਸੋ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਥੋਂ ਚਾਰ ਵਜੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ, ਘਾਹ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਤੇ ਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਰਿਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਇਉਂ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਖੈਰ ਦਿਆਲੂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼। ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਤੇ ਵੀ ਨਾ ਦੇਣ, ਤੇ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਇਉਂ ਹੀ ਦੇ ਦੇਣ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੌਣ ਨੇ ਇਹ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਕੋਟ ਦੁਆਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਠੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਭਿਖਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਆਏ ਨੇ।"

ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਹਜ਼ੂਰ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਿਖਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ ਵਿਚ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਪਾ ਦਿਓ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲੜਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਵੀ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੁੜ ਕੇ ਨਰ ਓਲਾਦ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ; ਬੜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਹੈ, ਕੋਠੀਆਂ ਨੇ, ਬਜ਼ਾਰ ਨੇ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਵਿਚ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੀ ਕਰਿਆ ਤੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਜੀ! ਮੈਂ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਦਾਨ ਉਥੇ ਕਰਿਆ। ਜਗਰਾਤੇ ਕਰਾਏ ਨੇ, ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਜਗਰਾਤਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿਚ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਹੋਰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਜੀ! ਮੈਂ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ – ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੀ। ਇਥੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਦੁੱਧ ਵਗੈਰਾ ਲਿਆ ਕੇ ਭੋਗ ਲਗਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਅੱਛਾ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਨਹੀਂ ਪੁੱਤਰ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਨਹੀਂ ਜੀ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਸਾਹੂ! ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ!! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਏਸ ਵੇਲੇ, ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਤਾਂ ਕਰ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਕਰ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਮੂਰਤੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਫੋਟੋ ਰੱਖ ਲੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਤੂੰ ਵੀ ਕਰੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਲੜਕੇ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ।"

ਦਸ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਲੜਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਉਦੋਂ ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ –

ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵੈ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਮੰਗ ਲਓ –

ਰਸਨਾ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਨਿਧਿ ਗਾਇਣ॥
ਸਾਂਤਿ ਸਹਜੁ ਰਹਸੁ ਮਨਿ ਉਪਜਿਓ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਪਲਾਇਣ॥
ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਸੋਈ ਸੋਈ ਪਾਵਹਿ ਸੇਵਿ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਰਸਾਇਣ॥
ਪੰਨਾ – 713

ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ –

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਹੂ ਤੇ ਛੂਟਹਿ ਭਵਜਲੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਣ॥
ਪੰਨਾ – 714

ਭਵਜਲ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਅਨੰਦ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ –

ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਦਾਸ ਗੋਵਿੰਦ ਪਰਾਇਣ॥

ਅਬਿਨਾਸੀ ਖੇਮ ਚਾਹਹਿ ਜੇ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸਿਮਰਿ ਨਾਰਾਇਣ॥
ਪੰਨਾ - 714

ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਰਹਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਧੰਨਿਆ!

ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਇਕ ਤਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਵਾਸ਼ਨਾ ਤਾਂ ਹੈ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਚੀਜ਼ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਜੰਮਦੇ-ਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਕਦੇ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਛੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਦੀਆਂ ਹੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ – ਧੰਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਜਸ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਵਾਸ਼ਨਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਤਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਖਤਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆਦਮੀ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮੰਗਦੇ ਹੀ ਹਾਂ ਸਾਰੇ; ਕਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੰਗਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰੱਬ ਤੋਂ ਕੁਝ?

ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਧੰਨਿਆ! ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਥੋਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਧੰਨੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ –

ਧੰਨਾ ਕਰਦਾ ਜੋਦੜੀ ....॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ।

ਪੰਡਤ ਕਹਿੰਦਾ, "ਫੇਰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?"

ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਸੈਣ ਜੀ ਦੀ ਸੁਣੀ ਹੈ; ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਚਾਓ ਹੈ। ਮੰਗਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੈਂ ਕੁਝ ਵੀ। ਹੁਣ ਪੰਡਤ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਹੈ? ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਧੰਨਿਆ! ਤੂੰ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰੀ ਹੈ ਠੀਕ। ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਪੁੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ –

ਧਾਰਨਾ – ਜਿਥੇ ਮਿਲੇ ਨਾ ਸੌਦਾਗਰ ਪੂਰਾ,
ਗਠੜੀ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੀਂ ਨਾਮ ਦੀ -2, 2.
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਗਠੜੀ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੀਂ ਨਾਮ ਦੀ -2, 2.
ਜਿਥੇ ਮਿਲੇ ਨਾ ਸੌਦਾਗਰ ਪੂਰਾ,........ -2.

ਰਾਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ ਕੈ ਕਬੀਰਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਖੋਲ॥
ਨਹੀ ਪਟਣੁ ਨਹੀ ਪਾਰਖੂ ਨਹੀ ਗਾਹਕੁ ਨਹੀ ਮੋਲੁ॥
ਪੰਨਾ - 1365

ਪਿਆਰਿਆ! ਐਨਾ ਸਸਤਾ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤਾਂ ਸਿਰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ –

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ॥
ਪੰਨਾ - 1102

ਚਲ ਚੰਗਾ! ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਸਰ ਜਾਏਗਾ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਧੰਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਧੀਆ ਕਪਲ ਗਊ ਹੈ – ਕਾਲੇ ਥਣਾਂ ਵਾਲੀ, ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੋਕ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਨੇ। ਗਊ ਲਈ, ਜਾ ਕੇ ਪੰਡਤ ਦੇ ਘਰ ਬੰਨ੍ਹ ਆਇਆ ਤੇ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਲਓ ਦਾਦਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੀ ਗਊ ਬੰਨ੍ਹ ਆਇਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਦਿਓ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਇਸ ਨੇ ਤਾਂ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਅਣਘੜ ਪੱਥਰ ਇਕ ਚੁਕਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਲੈ! ਮੇਰੇ ਵਾਲਾ ਠਾਕੁਰ ਤਾਂ ਹੈ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ-ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਧੰਨੇ! ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਠਾਕੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਘੱਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹ। ਜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਉਂ ਕਰੀਂ –

ਧੰਨਾ ਕਰਦਾ ਜੋਦੜੀ ਮੈ ਭਿ ਦੇਹ ਇਕ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ॥
ਪਥਰੁ ਇਕ ਲਪੇਟਿ ਕਰਿ ਦੇ ਧੰਨੈ ਨੋ ਗੈਲ ਛੁਡਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਵੇਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਈਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਈਂ, ਭੋਗ ਲਗਵਾਈਂ, ਫੇਰ ਕੁਝ ਖਾਈਂ ਆਪ। ਇਉਂ ਨਾ ਕਰੀਂ ਕਿ ਤੜਕੇ ਉਠ ਕੇ ਆਪ ਖਾ ਲਿਆ ਤੇ ਠਾਕੁਰ ਭੁੱਖਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਓਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ। ਧੰਨਾ ਬੜਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਚਿਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਉਸ ਦਾ। ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ। ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਲ ਹੀ ਨਦੀ ਸੀ, ਨਦੀ ਤੇ ਗਿਆ ਤੇ ਖੂਬ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ, ਆਪ ਵੀ ਕਰਿਆ। ਲਿਆ ਕੇ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ – ਕੱਪੜਾ ਹੇਠਾਂ ਵਿਛਾ ਕੇ, ਤੇ ਆਪ ਲੱਗ ਗਿਆ ਧਾਰਾਂ ਵਗੈਰਾ ਕੱਢਣ, ਦੁਧ ਰਿੜਕਣ। ਫੇਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲਾਹਿਆ, ਭੁੱਖ ਲੱਗ ਆਈ। ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਠਾਕੁਰਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾ ਦਿਆਂ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਆਪ ਖਾਵਾਂਗਾ। ਓਸ ਵੇਲੇ –

ਠਾਕੁਰ ਨੋ ਨ੍ਹਾਵਾਲਿਕੈ ਛਾਹਿ ਰੋਟੀ ਲੈ ਭੋਗੁ ਚੜ੍ਹਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਰੋਟੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ। ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੀ ਬਾਤ ਦੱਸੀ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ – ਭਰੋਸੇ ਦੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ 1% ਵੀ ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪੱਥਰ ਦੇ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਹੀ ਨਹੀਂ,

ਰੋਟੀ ਕਿਥੋਂ ਖਾਏਗਾ ਤੇ ਭੋਗ ਕਿਥੇ ਲਗਵਾਵਾਂ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਪੰਡਤ ਨੇ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਉਹ ਯਾਦ ਸਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ। ਪੱਥਰ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਧਿਆਨ, ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਹੈਂ, ਮੇਰੇ ਗਰੀਬ ਦੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਭੋਗ ਲਾ ਜਾਓ। ਮੈਂ ਭੋਜਨ ਲੈ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਹ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਮੇਰਾ ਛਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ –

ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਮਿਨਤਾਂ ਕਰੈ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤੁ ਮਨਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਇਉਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ – ਅਧੋ-ਅੱਧ –

ਧਾਰਨਾ – ਪੈਰੀ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤ ਮਨਾਵੈ,
ਹੱਥ ਜੋੜ ਕਰੇ ਮਿੰਨਤਾਂ -2, 2.
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕਰੇ ਮਿੰਨਤਾਂ -2, 2.
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤ ਮਨਾਵੈ,............ -2.

ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਮਿਨਤਾਂ ਕਰੈ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤੁ ਮਨਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਇਕੱਲਾ ਪੈਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਨਾਲ ਰੋਂਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦੁਧ ਪੀ ਲਿਆ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਜਗ ਕਰਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੈਰ ਘੁੱਟੇ, ਮਾਲਸ਼ ਕਰੀ – ਭਗਤ ਬੇਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ–

ਹਉਂ ਭੀ ਮੁਹੁ ਨ ਜੁਠਾਲਸਾਂ ਤੂ ਰੁਠਾ ਮੈ ਕਿਹੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਗਰੀਬ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਣਜਾਣ ਬੱਚਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਐਨਾ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ। ਫੇਰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਬੇਹੀ ਰੋਟੀ ਹੀ ਮੈਂ ਖਿਲਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਉਠ ਕੇ ਗਿਆ, ਤਾਜ਼ਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਦੁਪਹਿਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਡੰਗਰ ਗੇੜੇ ਕੱਢਦੇ ਨੇ ਕਿੱਲਿਆਂ ਤੇ, ਨਾ ਅਜੇ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ, ਨਾ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਨੇ। ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਕੰਮ ਆਪ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਸਾਰਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਹਿੰਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੁਛ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਇਹੋ ਛਕ ਲੈ, ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕਹੇਂਗਾ, ਓਹੀ ਬਣਾ ਦਿਆਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਯਾਨਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਹਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਖਾਣਾ ਤਾਂ ਕਿਥੋਂ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਬਚਨ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੈ, ਹੁਣ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੋਈ ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਜੜ੍ਹ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਸਾਡਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ। ਜੇ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਦਮ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅੱਗੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਭੋਗ ਲਾਓ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਕਾਫੀ ਪਏ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਛਕਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਦੋਂ ਕਾਫੀ ਛਕ ਲਏ ਤਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਫੁਲਕਾ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਮੁਕਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਵੀ ਸਵੇਰ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਜੋਗਾ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਓ ਤੁਸੀਂ।" ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਭੋਲਾ ਹੈ, ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ–

ਧਾਰਨਾ – ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਬਈ ਰੱਬ ਪਰਤੱਖ ਹੋ ਗਿਆ -2
ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ ਧੰਨੇ ਦੀ ਆ ਕੇ -2, 2.
ਬਈ ਰੱਬ ਪਰਤੱਖ ਹੋ ਗਿਆ -2, 2.
ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਬਈ ਰੱਬ ਪਰਤੱਖ ਹੋ ਗਿਆ -2.

ਗੋਸਾਈ ਪਰਤਖਿ ਹੋਇ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ਛਾਹਿ ਮੁਹਿ ਲਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਰੋਟੀ ਵੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਤੇ ਲੱਸੀ ਵੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ?

ਭੋਲਾ ਭਾਉ ਗੋਬਿੰਦੁ ਮਿਲਾਵੈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ 10/13

ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸੀ ਭੋਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ। ਜੇ ਚਲਾਕ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੀਹ ਗੱਲਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਿਥੇ ਪੱਥਰ ਨੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈਣੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਭੁੱਖਾ ਮਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪਾਂ ਏਵੇਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭੋਗ ਲਾਓ ਮਹਾਰਾਜ। ਲਾਵੇ ਨਾ ਲਾਵੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾ ਲਿਆ ਹੋਏਗਾ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ –

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ॥
ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ॥ ਪੰਨਾ – 283

ਐਨਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਉਹ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਆਪ ਵੀ ਤਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਆਪਾਂ ਨੇ ਕਰੀਆਂ ਨੇ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਕਰੀ ਸੀ – ਨਾਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੇ ਅੱਜ ਕਰੀ ਹੈ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਬਾਤ। ਜੇ ਆਪਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਰਾਹ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜ਼ਾਜਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇਥੇ ਹੀ ਮੈਂ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

(ਪੰਨਾ 40 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਪਤੀ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਦਾਸਾ-ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਪਰ੍ਹਾ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰਾ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਵੀ ਤੇਰੇ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਵੀ ਤੇਰੀ, ਸਰੀਰ ਵੀ ਤੇਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਅਪਰਾ ਭਗਤੀ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਆਪਣਾ ਆਪ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜਿਧਰ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਇਹ ਮੁਖ ਭਗਤੀ ਹੈ।

ਤੀਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿਹਚੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰਹਿਣਾ। ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੀ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਧੇ। ਬੇਇਮਾਨੀ, ਠੱਗੀ, ਛਲ, ਫਰੇਬ ਧੋਖੇ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਖੇਤੀ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਕਰ ਲੈਣੀ, ਅਨਾਜ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣਾ। ਲੰਗਰ ਹੀ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੇਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦੇ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਮਾਇਆ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ! ਤੈਥੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਦੂਰ ਰਹਿਣੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਤਖਤ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਇਕ ਮੀਲ ਦੂਰ ਰਹਿਣੀ ਹੈ ਤੇ ਚੌਥੇ ਵੇਲੇ ਦਰਵਾਜਾ ਭੰਨ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜਨਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਬਥੇਰਾ ਕੁਝ ਹੋਏਗਾ, ਸਵਰਨ ਮੰਦਰ ਵੀ ਬਣਨਗੇ, ਫੌਜਾਂ ਵੀ ਆਉਣਗੀਆਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਏਗਾ।

ਸੋ ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣਾ, ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖੀਏ। ਉਹ ਕਿਰਤ ਦਾ ਅਸੂਲ ਸਾਨੂੰ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਤਿਆਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਚੀਜ਼ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦਿਲ ਕਰੀ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਛੱਡੋ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ।

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਧਨ ਕਰੋ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਰਸ ਹੋਵੇ। ਰਸ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗੋ, ਲਿਵ ਵਿਚ ਬੈਠੋ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਾਰਜ ਵੀ ਕਰੋ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਾਣ ਕੇ ਕਰੋ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਜੀਵਨ ਜੀਉ ਕੇ ਦੱਸਿਆ, ਜੋ ਵੀ ਕਰਿਆ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਿਆ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਹਿ ਨਾ ਸਕੇ ਉਥੇ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ। ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਜਾਣੇ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਏਸ ਗੱਲ ਵਿਚ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਾ ਕੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਐਨੇ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆਏ, ਮਾਨੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਰਨ ਹੀ ਧੋ ਦਿੱਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਪੁਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੁਰਖਾ! ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਦਿਓ। ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਆ ਗਈ ਦੂਰ ਦਰਾਜ ਤੋਂ- ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ, ਇਰਾਨ ਤੋਂ, ਏਧਰ ਲੰਕਾ ਤੱਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਆ ਗਈ ਤੇ ਏਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਐਸੀ ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਕਿ ਕੋਠੇ ਚੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਲੰਗਰ ਵਾਲਾ ਕੋਠਾ ਵੀ ਚੋਂਦਾ ਹੈ, ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵੀ ਚੋਂਦੀ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਬਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਾਰਾ ਬਾਲਣ ਗਿੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਗਤ ਤਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਭੁੱਖੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਦੱਸੋ ਪਿਤਾ ਜੀ!"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਬੇਟਾ! ਸੰਗਤ ਭੁੱਖੀ ਹੈ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਫੇਰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਲੱਕੜਾਂ ਤਾਂ ਜਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਭੁੱਖੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਜੋ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਸੀ ਉਹ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਐਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇਈਏ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪੇਟ ਭਰ ਜਾਏ। ਉਹ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ - ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਕੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੀਏ? ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।"

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਸ ਦਰਖਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਓ, ਹਲੂਣਾ ਦਿਓ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰਿਜ਼ਕ ਭੇਜੇਗਾ, ਮਠਿਆਈ ਆ ਜਾਏਗੀ, ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਆ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਛਕਾ ਆਓ।

ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਉਮਰ ਸੱਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਫਰਕ ਪਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਪੁੱਤਰ! ਸੰਗਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਜਾਹ ਤੂੰ।"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ? ਕਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਠਿਆਈਆਂ ਝੜਦੀਆਂ ਨੇ?"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਖਮੀਦਾਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਟਾ ਲਖਮੀਦਾਸ!

ਤੂੰ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ ਹੀ ਲਈ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਲੋਕ ਹੱਸਣਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋ? ਫਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ ਦਰਖਤ ਤੇ ਤਾਂ ਹਲੂਣਾ ਦਿਤਿਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਝੜਦਾ - ਮਸੋਂ ਝੜਦਾ ਹੈ ਇਕ ਦੋ। ਬੇਰ ਲੱਗੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤੇ ਝੜਦੇ ਨੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਲੱਡੂ, ਜਲੇਬੀਆਂ, ਬਰਫੀਆਂ, ਪੇੜੇ ਵਗੈਰਾ ਝਾੜ, ਹੋਰ ਮਠਿਆਈਆਂ ਝਾੜ। ਉਹ ਉਥੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ? ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੇ ਨੇ?"

ਜਵਾਬ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਨੇ। ਪੁੱਤਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਨਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਿੰਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇਖ ਲਓ, ਪੁੱਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਓ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਥੋਂ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੋ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰਤੀਤ ਦੀ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪਰਤੀਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਨਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਬਣਦੀ। ਇੰਜ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ ਜੀ,
ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਭਾਈ -2, 2.
ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਭਾਈ -2, 2.
ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ ਜੀ,............ -2.

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ॥
ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ॥ ਪੰਨਾ - 283

ਸੋ ਪਰਤੀਤ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਵੀ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ! ਸੰਗਤ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖੀ ਹੈ। ਰਾਜ਼ਕ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ, ਸਭ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਜੀਉ ਦੀਆ ਸੁ ਰਿਜਕੁ ਅੰਬਰਾਵੈ॥
ਸਭ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਹਾਟੁ ਚਲਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ - 794

ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰੋ।"

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਉਠੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਹਲੂਣਿਆਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ, ਜਿੰਨੀ ਜਿੰਨੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ ਪਦਾਰਥ ਚੁੱਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਗਏ ਨੇ, ਉਥੇ ਰੀਠੇ ਮੰਗੇ। ਰੀਠੇ ਖਿਲਾਅ ਦਿੱਤੇ, ਕੌੜੇ ਰੀਠੇ ਮਿੱਠੇ ਬਣ ਗਏ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਚੱਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਆਹ ਖਾ ਲੈ ਅੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਕੜੀਆਂ, ਪੱਲੇ ਨਾ ਬੰਨ੍ਹੀ। ਉਸ ਖਾ ਲਈਆਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਿਜ਼ਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਭਾਈ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਉਤੇ। ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਜਿਸਨੂੰ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਨੇ, ਪੰਛੀ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਨੇ, ਪਸ਼ੂ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਤੇ ਹਲ ਚਲਦੇ ਨੇ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ?

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੰਛੀ ਆਏ ਤੇ ਆ ਕੇ ਚੁਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਥੇ ਚੋਗਾ ਕੌਣ ਪਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਰੱਜ ਗਏ, ਖੰਭ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਜਾ ਕੇ ਦਰਖਤਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਧ੍ਰਿਗ ਹੈ ਬੰਦਿਆ! ਤੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਪੰਛੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੰਕਰ ਚੁਗਦੇ ਥਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦੇ,
ਕੰਕਰ ਚੁਗਦੇ -2, 2.
ਰੱਬ ਦੀ ਨਾ ਆਸ ਛੱਡਦੇ ਪੰਛੀ-ਪੰਛੀ -2, 2.
ਰੱਬ ਦੀ ਨਾ ਆਸ ਛੱਡਦੇ ਕੰਕਰ ਚੁਗਦੇ -2.
ਫਰੀਦਾ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ੍ ਪੰਖੀਆ ਜੰਗਲਿ ਜਿੰਨ੍ਾ ਵਾਸੁ॥
ਕਕਰੁ ਚੁਗਨਿ ਥਲਿ ਵਸਨਿ ਰਬ ਨ ਛੋਡਨਿ ਪਾਸੁ॥
ਪੰਨਾ - 1383

ਸੋ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ - ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ -

ਆਗਿਆ ਸਮ ਨਹੀ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ॥

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਫਰਕ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅਗਲੀ ਵਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ, ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਲਓ -

-ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ-

-ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ-

-ਅਰਦਾਸ-

ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ

PERENNIAL PSYCHOLOGY OF THE BHAGVAD GITA

ਮੂਲ ਲੇਖਕ – ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ – ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ – 64)

22. ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ ਇਕ ਹੀ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮਝੇ, ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ, ਅਸਲੀ ਤੱਤ ਨੂੰ ਨਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਮਸੀ ਗਿਆਨ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਕ ਸਾਤਵਕ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਮਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਬਦਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਹੜਾ ਜਗਿਆਸੂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੰਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਅਧੂਰੇ ਤੇ ਅੱਧੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਰਨਾ ਜੰਮਣਾ ਕੋਈ ਦੁਖ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ।

ਉਹ ਗਿਆਨ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਨੂੰ ਕਈ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਦੇਖੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਜਸਿਕ ਤੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਮਸਿਕ ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ। ਤਾਮਸਿਕ ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਦਮ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਮਸਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਝੱਟਪੱਟ ਲਾਭ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਮਸਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੌਜ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕੀ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰਾ ਮੰਨ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਸੁਆਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੰਦ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

23. ਜੋ ਨੀਅਤ ਕਰਮ ਸੰਗ, ਰਾਗ ਅਤੇ ਦ੍ਵੈਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬਿਨਾਂ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਉਹ ਸਾਤਵਿਕ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

24. ਜੋ ਕਰਮ, ਕਾਮਨਾ, ਅਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਰਾਜਸਿਕ ਹੈ।

25. ਜੋ ਕਰਮ, ਨਤੀਜਾ, ਹਾਨੀ, ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਨਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਅਨ੍ਹੇਵਾਹ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਮਸਿਕ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਤਵਿਕ ਕਰਮ ਉਹ ਕਰਮ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਰਪਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯੋਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਭਿਆਸ ਸਰੀਰਕ ਵਿਯਾਮ ਹਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਸਾਤਵਿਕ ਹੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣੇ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਜੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਿਸੁਆਰਥ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਇਹ ਸਾਤਵਿਕ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮ ਰਾਜਸਿਕ ਕਰਮ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਆਰਥੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਆਕੁਲ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਰਾਜਸਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੇ ਅੱਜ ਦੇ ਚਿਕਿਤਸਕ ਢੰਗ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਾਤਵਿਕ ਬਣਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਦਬਾਅ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ।

ਤਾਮਸਿਕ ਕਰਮ ਉਹ ਕਰਮ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਤਾਮਸਿਕ ਮਨੁੱਖ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਤਬਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੀ ਕਮੀਆਂ ਹਨ, ਕੀ ਉਸ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਕਿਥੇ ਉਸ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਜੋ ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸੁਸਤ ਪੈ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਗੱਲ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬੜੇ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਤਬਾਹੀ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

26. ਸੰਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਾਲਾ, ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਅਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਰਹਿ ਕੇ ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਤਵਿਕ ਹੈ।

27. ਰਾਗੀ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਲੋਭੀ, ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਅਪਵਿੱਤਰ, ਹਰਖ ਸੋਗ ਰੱਖਣ

ਵਾਲਾ ਰਾਜਸਿਕ ਹੈ।

28. ਯੁਕਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਜਾਹਲ, ਹਠੀ, ਸੱਠ, ਕੁਕਰਮੀ, ਆਲਸੀ, ਵਿਖਾਧੀ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਐਸਾ ਕਰਤਾ ਤਾਮਸੀ ਹੈ।

ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਤਵਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਉਹ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਉਹ ਹੌਂਸਲੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਮ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਤਵਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਡੀਊਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਮਾਚਿਤਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਅਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਚਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜ ਲਈ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਠੋਸ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿਖਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪੂੰਜੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜਸਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਬੜੇ ਹੀ ਚੁਸਤ, ਸੁਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਲੋਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਪੈਸੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੁਖ ਦੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਸੁਆਰਥੀ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤਾਮਸਿਕ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸੁਸਤ, ਆਲਸੀ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਕੇ ਤੇ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਉਹ ਕੋਈ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗੁਨਾਹ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੁੱਧੀ ਵਿਵੇਕ ਹੈ, ਨਿਰਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਣਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਜਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਠੀਕ ਗਲਤ ਵਿਚ ਫਰਕ ਦਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿਥੋਂ ਡਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਥੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਨਾ, ਕਿਥੋਂ ਤੇ ਕਿਸ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਨਾ, ਇਹ ਸਾਤਵਿਕ ਬੁੱਧੀ ਦਸਦੀ ਹੈ। ਸਾਤਵਿਕ ਬੁੱਧੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਤੇ ਸੂਖਮ ਉਚਾਈ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵਿਚਾਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ।

ਸਾਤਵਿਕ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਕੁਝ ਗੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ –

1. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. 2. ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਜਿਹੜੀ ਆਤਮ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਦ ਦਸਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕੀ ਹੈ? ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ? ਐਸੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਮੋਹ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 3. ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬੁੱਧੀ ਇਕਾਗਰ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 4. ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬੁੱਧੀ ਸ਼ਾਂਤ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਸਥਿਰ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਨਿਰਮਲ, ਇਕੱਠਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ। 5. ਇਹ ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ। 6. ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬੁੱਧੀ ਠੀਕ ਅਤੇ ਗਲਤ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਦਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। 7. ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਆਸ ਨਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। 8. ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਰਖਦੀ ਹੈ। 9. ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਇਕ ਸੰਕੇਤਕ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 10. ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ।

29. ਹੇ ਧੰਨਜਯ! ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੇਦ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਸੁਣ।

30. ਹੇ ਪਾਰਥ! ਜਿਸ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਦੋਂ ਨਿਵਿਰਤਣ ਹੈ? ਕੀ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ ਕੀ ਅਯੋਗ ਹੈ? ਭੈ ਕੀ ਹੈ, ਅਭੈ ਕੀ ਹੈ, ਬੰਧਨ ਤੇ ਮੋਖ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਸਾਂਤਵਿਕ ਹੈ।

31. ਹੇ ਪਾਰਥ! ਜਿਸ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਧਰਮ ਅਧਰਮ, ਕਰਨ ਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਰਾਜਸੀ ਹੈ।

32. ਹੇ ਪਾਰਥ! ਅਗਿਆਨ ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਅਧਰਮ ਨੂੰ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਉਲਟਾ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਮਸੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ।

ਰਾਜਸਿਕ ਬੁੱਧੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੀ, ਠੀਕ ਅਤੇ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੀ, ਸੱਚ ਤੇ ਝੂਠ, ਅਸਲ ਅਤੇ ਨਕਲ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੀ ਪਰ ਰਾਜਸਿਕ ਬੁੱਧੀ ਬਾਹਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਵਪਾਰ ਦਾ

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਗਿਆਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਇਸ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਸਾਰੇ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਸਿਕ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਾਜਸਿਕ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਤਾਮਸਿਕ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਅਗਿਆਨੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭੋਗ ਭੋਗਦੇ ਹਨ, ਤਾਮਸਿਕ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਤਵਿਕ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੀ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਤਾਮਸਿਕ ਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਸਤ, ਸਥਿਲ ਅਤੇ ਉਚਾਟ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਤਿੰਨੋ ਗੁਣ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਐਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਣ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਗੁਣ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਤਵਿਕ ਗੁਣ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇ, ਜੀਵਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਨੰਦਮਈ ਹੋਵੇਗਾ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ; ਜੇ ਰਾਜਸਿਕ ਗੁਣ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇਗਾ ਮਨੁੱਖ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਚੁਸਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਨੋਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਮੋ ਗੁਣ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਨਖਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਸਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਨੰਦ, ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਗੁਣ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਜਦੋਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਬੜੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਰੋਜ਼ ਦੇ ਅਚਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਹੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਚੇ ਉਠ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਤਮਕ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਿਚਰਦੇ ਦਿਸਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਲਿਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀਆਂ ਲਿਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਹਸਤੀਆਂ ਸਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਵੰਡਦੀਆਂ ਹਨ, ਗਿਆਨ ਵੰਡਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਮਨਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

33. ਹੇ ਪਾਰਥ! ਯੋਗ ਨਾਲ ਇਕਾਗਰ ਹੋਈ ਬਿਰਤੀ (ਧੀਰਜ, ਧਾਰਨਾ) ਕਰਕੇ ਜੋ ਮਨ, ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਤਵਿਕ ਹੈ।

34. ਹੇ ਅਰਜਨ! ਜਿਸ ਧ੍ਰਿਤੀ ਕਰਕੇ, ਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ, ਧਰਮ, ਅਰਥ ਅਤੇ ਕਾਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਪਾਰਥ! ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ।

35. ਹੇ ਪਾਰਥ! ਜਿਸ ਧ੍ਰਿਤੀ ਕਰਕੇ ਮੂੜ੍ਹ ਆਦਮੀ ਸੁਫਨਾ, ਭੈ, ਸ਼ੋਕ, ਦੁਖ ਅਤੇ ਮਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਿਰਤੀ ਤਾਮਸੀ ਹੈ।

ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਗੁਣ ਜੋ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਧ੍ਰਿਤੀ (ਧੀਰਜ ਧਾਰਨਾ)। ਕਈ ਐਸੇ ਸਾਧਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆਨ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਕਦੋਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅੰਦਰ ਦਾ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ, ਧ੍ਰਿਤੀ ਨਹੀਂ, ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕਈ ਸਾਧਕ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗੂੜ੍ਹਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਸਾਤਵਿਕ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਸਾਤਵਿਕ ਧ੍ਰਿਤੀ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹਨ। ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਧ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ, ਅਲੱਗ ਹੈ। ਧ੍ਰਿਤੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਦਮ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ, ਇਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਯੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਹਿਰਦਤਾ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ, ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਸਾਧਕ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਯੋਗੀ, ਸਾਧਕ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।

ਧ੍ਰਿਤੀ (ਧੀਰਜ) ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਲਿਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਖਮਨਾ ਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਪੱਖੋਂ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ - ਉਹ ਹੈ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ। ਮਾਨਸਿਕ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਵੀ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਉਖਾੜਦੀ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਅਤੇ ਮਨ ਦੋਨੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਨਖੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਮਰਦੇ ਦਮ ਤਕ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਅਧਿਅਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਯੋਗੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਸੂਖਮ ਕਰਤਵ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣੂੰ ਹਨ ਕਿ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਇਕਸਾਰ ਨਾ ਚੱਲਣਾ, ਮਨ ਵਿਚ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਸਥਿਰ ਹੋਣ, ਜਦੋਂ ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਟਕਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਮਨ ਅਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਮਨ ਉਦੋਂ ਤਕ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨ ਤੇ ਸੁਆਸ ਸੰਤੁਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਧ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧ੍ਰਿਤੀ ਉਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨ ਤੇ ਸੁਆਸ ਸੰਤੁਲਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਧ੍ਰਿਤੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਤੇ ਮਨ ਇਕਸਾਰ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਧਕ ਮਨ ਤੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਧਕ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਦੀ ਵੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਭਾਵੇਂ ਸਾਧਕ ਕਿੰਨੇ ਘੰਟੇ ਵੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬੈਠਾ ਰਹੇ।

36. ਹੇ ਭਰਤਰ-ਸ਼ਭ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੁਖ ਸੁਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਦੁਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

37. ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਉਹ ਸੁਖ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਤਵਿਕ ਸੁਖ ਹੈ।

38. ਜੋ ਸੁਖ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਬਿਖ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਖ ਰਾਜਸੀ ਸੁਖ ਹੈ।

39. ਜੋ ਸੁਖ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਮੋਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਨੀਂਦ, ਆਲਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਦ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਮਸੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਅਨੰਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੋਹਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕੌੜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਆਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਦੀ ਸੂਖਮਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਐਨਾ ਸੂਖਮ ਅਨੰਦ, ਐਨਾ ਡੂੰਘਾ ਅਨੰਦ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁੱਖ ਮਾਨਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌੜੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੌੜੀ ਦਵਾਈ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੀ ਹਾਲ ਸਾਤਵਿਕ ਅਨੰਦ ਦਾ ਹੈ।

ਅਨੰਦ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਇਕ ਸਥਾਈ ਅਨੰਦ, ਇਕ ਸਥਾਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੁਖ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੜੇ ਹੀ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਖ ਛੇਤੀ ਹੀ ਦੋ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗ ਵਸਤੂ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਈ ਚਲਾਇਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਤਾਂ ਸਥਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੁਝ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਲਈ ਹੋਵੇ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਜੀਵ ਹਨ ਉਹ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅਜਰ, ਅਮਰ, ਅਟੱਲ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਸਦੈਵੀ ਅਨੰਦ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਚਲਾਇਮਾਨ ਅਸਥਾਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਅੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਕਦੀ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅੰਦਰ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਢੂੰਡਦੇ ਹਨ, ਲਭਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸਭ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਲਵੇ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਰੋਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਰੋਤ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਹੀ ਆਤਮ ਸਥਾਈ ਅਨੰਦ ਦਾ ਝਰਨਾ ਫੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਸ਼ਾਂਤੀ, ਪੀੜਾ, ਦੁਖ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ, ਇਕ ਦਮ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਚਲਾਇਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੋਜ ਬੇਅਰਥ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਖੋਜ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ, ਫਲਦਾਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹੈ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਅਰੰਭਦਾ ਹੈ। ਗੀਤਾ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਤੇ ਉਚਾ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨਾਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਾਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਔਕੜ ਤੋਂ ਸਿਮਰਨ ਸਾਧਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਾਤਵਿਕ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਅਨੰਦ ਕੇਵਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਆਪਾ ਚੀਨਣ ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਕੇਵਲ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੈ, ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਸਿੱਧੀ ਨਾਲ ਜੋ ਗਿਆਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਥਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਦੈਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਸੰਤਾਪ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ।

ਰਜੋ ਗੁਣੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗ ਭੋਗਣ ਨਾਲ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਭਾਂਤੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਮਸਿਕ ਭੋਗ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਲਝਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਸੁਸਤੀ ਤੋਂ, ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਅਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

40. ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ।

ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੈ, ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਹੈ, ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਲਿਪਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਾਤਵਿਕ ਹਨ, ਕੋਈ ਰਾਜਸਿਕ ਹਨ, ਕੋਈ ਤਾਮਸਿਕ ਹਨ, ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਕਰਤੱਵ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

41. ਹੇ ਪਰੰਤਪ! ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕਸ਼ਤਰੀ, ਵੈਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਹਾਂ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ ਗੁਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ।

42. ਸਮ, ਦਮ, ਤਪ, ਸਫਾਈ, ਖਿਮਾ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ, ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ, ਆਸਤਕਤਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਕਰਮ ਹਨ।

43. ਬਹਾਦਰੀ, ਤੇਜ, ਧੀਰਜ, ਚਤੁਰਾਈ, ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਨਾ ਭੱਜਣਾ, ਉਦਾਰਤਾ ਤੇ ਈਸ਼ਵਰੀ ਭਾਵ, ਕਸ਼ਤਰੀ ਦਾ ਸੁਭਾਵਕ ਕਰਮ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ 43 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਕਰੋ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਉਦੋਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ।

ਇਹ ਪੂਰੀ ਗਾਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਇਸਾਈ ਮੱਤ ਦੀ ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਅਮੀਰ ਈਸਾਈ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਚਰਚ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਉਚੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪਹਿਲੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚਰਚ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਦਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਚਰਚ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਥੌਮਸ ਐਕੀਓਨਸ ਜੋ ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਪਾਦਰੀ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਨੀਡਿਕਟਾਈਨ ਮੱਠ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸੀ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਲੰਮੀ ਜਿਹੀ ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੁਝ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਅਸੀਂ ਚਾਹ ਲਈ ਰੁਕ ਗਏ। ਉਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਮਸਾਲੇ ਪਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਇਹ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਦੁਕਾਨ ਸੜਕ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੀ ਸੀ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਚਾਹ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਦੋਨੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੱਸਣ ਲਗ ਪਏ, ਮੈਂ ਸੜਕ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੇਠ ਵਗਦੀ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਸਟਿਨ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਆ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਲੈ ਲੈ।

ਅਸੀਂ ਸੜਕ ਤੇ ਪਏ ਬੈਂਚ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਬੜੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ?

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੇ ਬੈਗ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਕੱਢਿਆ, ਮੇਰੇ ਵਲ ਉਛਾਲ ਦਿਤਾ। ਪਾਸਪੋਰਟ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਫੋਟੋ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਾ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਘੀਆਂ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਾਫੀ ਗੰਭੀਰ ਲਗ ਰਹੀਆਂ ਸੀ। ਫੋਟੋ ਦੇ ਥੱਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਤਰੀਕ ਜਿਹੜੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹ ਸੀ 1925 ਉਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸੰਤ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਮੈਂ ਕਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਤਰੀਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਸਟਿਨ ਇਹ ਮੈਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਬਣਾਈ ਸੀ।

ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿੰਨੀ ਉਮਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ।

ਮੈਂ ਹੁਣ 67 ਸਾਲ ਦਾ ਹਾਂ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਕਈ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ।

ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੀ ਕਹਾਂ, ਸੋ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ? ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਬਾਰੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲੀ ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ Self-Realization ਸੰਸਥਾ ਵਾਲੇ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬੰਗਾਲੀ ਬਾਬਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯੋਗੀ ਬੰਗਾਲੀ ਬਾਬਾ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਭਾਈ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰਭਾਈ ਸਨ, ਉਹ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਖਿਆ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਚਲੇ ਗਏ।

"ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ"

ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਟ ਲਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਇਨਸਾਨੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਲਖਸ਼ ਹੈ, ਮਕਸਦ ਹੈ।

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥ ਪੰਨਾ - 176

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਸੱਚ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਏ, ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ, ਨਿਰ-ਇੱਛਤ ਹੋ ਗਏ। ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਲਈ ਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਏਕੁ ਆਧੁ ਜੋ ਜੀਵਤ ਮਿਰਤਕੁ ਹੋਇ॥
ਪੰਨਾ - 1364

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ ਤਾਂ ਹਜੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਸ਼ਹੀਦ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮੇਰੇ ਸੰਤ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਜੰਗੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਖਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਤਆਦਿ।

ਜਿਸ ਦੀ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇ, ਮਨੋਨਾਸ਼ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਦੇਹ ਹੰਗਤਾ, ਦੇਹ ਮਮਤਾ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ, ਆਤਮ ਹੰਗਤਾ, ਆਤਮ ਮਮਤਾ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਦੀ 'ਹਉ' ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਵਧਾਈ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੋ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਸਰੀਰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਬਾਬਤ ਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥ ਪੰਨਾ-273

ਐਸੇ ਅਚਾਰੀਯ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹੁਤ ਉਚਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਲੋਚਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਦੇ ਕੀ ਲੱਛਣ ਹਨ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਤ ਤਾਂ ਦਰਅਸਲ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਕੋਈ ਲਿਬਾਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਤ ਦੀ ਸਮਾਈ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰੇ ਭੇਖ ਧਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਐਸੋ ਸੰਤ ਨ ਮੋ ਕਉ ਭਾਵਹਿ॥
ਡਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ॥ ਪੰਨਾ - 476

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ -

(ਇਥੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

Annual/Life Membership Form - Atam Marg

ਸਾਲਾਨਾ/ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ - ਆਤਮ ਮਾਰਗ

(ਇਹ ਫਾਰਮ ਭਰ ਕੇ 'ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ : ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਜ਼ਿਲਾ ਰੋਪੜ 140901 ਨੂੰ ਭੇਜੋ ਜੀ)

1. ਜੇ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਲਿਖੋ ਜੀ........................
2. ਨਾਮ/ Name..
3. ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ/Father's Name..
4. ਪੂਰਾ ਪਤਾ/Full address..

....

....

PINCODE.......................Telephone..............

ਮੈਂ .... ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.........................ਮਿਤੀ.............................ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ **ਸਾਲਾਨਾ/ਲਾਈਫ** ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਦਰ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿਆ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੈ।

ਦਸਤਖਤ................................

ਨਾਮ.................................

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਨ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥
(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਪਾਸ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ। ਵਸਤੂ ਇਕੋ ਹੈ ਪਰ ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਦਿਸਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕੋ ਵਸਤੂ ਇਕ ਨੂੰ ਰੱਸੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੱਪ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੀਏ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਔਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗਿਆਨੀ ਔਰ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਜਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਗਿਆਨੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨੀ ਦੀ ਕੁੱਤਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਸ਼ੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਦਿਸਣੋ ਹੀ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥ ਪੰਨਾ - 846

ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦਵੈਤ ਦਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ 'ਮੈਂ' 'ਤੂੰ' ਦੋਨੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਲਈ ਹਜੂਰ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੇਹਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 397

ਇਕ ਦਫਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੋਲੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਨਾ ਕਿਹੋ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਜੋ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਲਵੋ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਦਾਅ ਭਰ ਗਿਆ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬੜੇ ਹੀ ਹੱਸੇ ਔਰ ਬੜੇ ਹੀ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਨੂੰ ਪਰਖ ਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਡੇ ਤੇ ਬੜੇ ਹੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਖ-ਪਰਖ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੱਚਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੱਕਾ ਹੈ, ਅਧੂਰਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੂਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸੀ -

ਕਬੀਰ ਜਾ ਦਿਨ ਹਉ ਮੂਆ ਪਾਛੈ ਭਇਆ ਅਨੰਦੁ॥
ਮੋਹਿ ਮਿਲਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਨਾ ਸੰਗੀ ਭਜਹਿ ਗੋੁਬਿੰਦੁ॥
ਪੰਨਾ - 1364

ਸਬਰ ਅੰਦਰਿ ਸਾਬਰੀ ਤਨੁ ਏਵੈ ਜਾਲੇਨ੍ਹਿ॥
ਹੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੈ ਭੇਤੁ ਨ ਕਿਸੈ ਦੇਨਿ॥
ਪੰਨਾ - 1384

ਜੇ ਕਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਨਾ ਮਿਲੇ!!!

ਆਪ ਜੀ ਸਭ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਕਿ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਸੁਚੱਜੇ ਅਤੇ ਸੁਥਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ **ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ** ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਸਤੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਾਰਨ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ 10 ਤਰੀਕ ਤਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ -

ਦਫਤਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਫੋਨ ਨੰਬਰ -

01888-255002

01888-255009 (ਫੈਕਸ)

ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਹੋਰ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕੰਪਿਊਟਰ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੋਨ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ (ਸਕੂਲ) ਦੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ - 01888-255003

ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਈਨ ਇਨਸਟੀਚਿਊਟ ਔਫ਼ ਟੈਕਨਾਲੌਜੀ - 01888-255004, 255005, 255006. 255007

ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿਘੀ ਯਾਦ ਵਿਚ.....

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਨਵੰਬਰ 2001 ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਰਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਭਾਅ ਜੀ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੀਰ ਵਹਿ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਸੇਜਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਲਿਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਜਨ ਵੀ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਹੀ ਜਿਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖਿਮਾਂ ਕਰਨਗੇ। 12 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ 7 ਜਨਵਰੀ 2002 ਤੱਕ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਫਰਵਰੀ 2002 ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ।

19 ਜਨਵਰੀ 2002 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਕੁੰਭੜਾ ਸੋਹਾਣਾ ਵਿਖੇ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ, ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਏ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੇ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ।

20 ਜਨਵਰੀ 2002 ਨੂੰ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਨਿਘੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਏ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਵਖਿਆਨ ਹੋਏ।

21 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਪੁਰਬ ਦੇ ਸ਼ੁਭਦਿਵਸ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅਸਥਾਨ ਬਨੂੜ ਵਿਖੇ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬਚਿਆਂ ਨੇ ਤੋਤਲੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਮੋਹ ਲਏ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਬਖਾਨ ਹੋਇਆ।

22 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ 26 ਜਨਵਰੀ 2002 ਤੱਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਧਮੋਟ (ਪਾਇਲ) ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਸਜੇ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਸਨ। ਏਥੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਿਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ, ਸਟੇਡੀਅਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸਾਰਿਆ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਸਨੇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਕਈ ਪੱਖ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ। ਸੰਤ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਬੰਧੀ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਝਲਕ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਮੋਅ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਈਏ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੇ ਵੀ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਰਸਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈਆਂ।

30, 31 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ 1 ਫਰਵਰੀ 2002 ਨੂੰ ਨਗਰ ਮੁੰਡੀਆਂ, ਨੇੜੇ ਮੁਰਿੰਡਾ ਵਿਖੇ ਅਤੇ 2 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਝਾਮਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਏ, ਉਪਰੰਤ ਕੀਰਤਨ ਵਿਖਿਆਨ ਹੋਏ।

4 ਤੋਂ 9 ਫਰਵਰੀ ਤੱਕ ਇਕ ਹਫਤਾ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਸਤਾਰਗੰਜ, ਗਉਠੀਆਂ ਫਾਰਮ ਮਕਰੋਟੀ, ਮੈਗਲਗੰਜ ਅਤੇ ਪਲੀਆ ਵਿਖੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਗਏ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

18 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਹਾਫਜਾਬਾਦ ਅਤੇ 18, 19, 20 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਗੜ੍ਹ ਮੰਡੀ (ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਘੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਅਖੰਡਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਏ, ਉਪਰੰਤ ਦੀਵਾਨ ਸਜੇ। ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਲਾ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਜਾਂ ਰੀਨੀਊਅਲ ਜਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭੇਜਣ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ –

(ਪਹਿਲੀ) ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਭੇਜੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਨਾਮ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

(ਦੂਜੀ) ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਭੇਜੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਅੱਡ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਭੇਜੀ ਰਕਮ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

(ਤੀਜੀ) ਮਾਇਆ ਚੈਕ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਡਰਾਫਟ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ ਰਾਹੀਂ ਹੋਵੇ, ਬਾਹਰਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨਾ ਭੇਜੇ ਜਾਣ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਐਤਵਾਰ – – 3, 10, 17, 24, 31 ਮਾਰਚ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ – 28 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ।

ਸੰਗਰਾਂਦ – 14 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ।

(ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ – ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ 17 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਇਸ ਖੂਬੀ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰਦੇ ਸਨ, ਕਾਜ਼ੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਆਪਣੇ ਜੰਗਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ – ਕਿ ਜ਼ਨਾਹ ਹਮ ਨ ਬਾਸ਼ਦ ਮਿਯਾਨੇ ਸਗਾਂ। ਨ ਦੁਜਦੀ ਬਵਦ ਕਾਰੇ ਆਂ ਬਦਰਕਾਂ। ਕਿ ਜ਼ਾਨੀਓ ਸਾਰਕ ਨ ਦਾਰੰਦ ਦੋਸਤ...। ਅਰਥ – ਸਗਾਂ (ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ) ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਭਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਦਰਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਭਚਾਰੀ ਤੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਏਹ ਮਿਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ...। 'ਸਗ' ਦੇ ਅਰਥ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਭੀ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਅਸਬ ਨਾਲ 'ਸਗ' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਆਪੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਗ' ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਠੀਕ ਸਿੰਘ (ਸ਼ੇਰ) ਹਨ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਆਚਰਨ ਦੀ ਆਪ ਅਤਿ ਉਚੀ ਸਾਖ ਭਰਦਾ ਹੈ।)

ਇਹ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਸੀ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿਖਾਈ ਸੀ। ਕੌਮ ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ 'ਆਪਾਵਾਰ' ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਤੀ ਪਈ ਸੀ ਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜੀਉਂਦੀ ਸੀ।

ਜਦ ਦੀਵਾਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਟਹਿਲਾ ਕੀਤਾ ਅਰ ਸਭ ਨੇ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸ ਧਰਮੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ।

(ਪੰਨਾ 20 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਪੇਖੇ ਪਠਨ ਕੀਤੇ ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਚਿਤ੍ਰਤ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਗੁਰੂ' ਅਤੇ 'ਵਾਹੁ' ਪਦ ਜੇ ਆਏ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਭੀ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਹ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, 'ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ' ਅਤੇ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ' ਦਾ ਜਾਪ ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਰਮਜ਼ੀ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤਰ ਜੇ ਕਰ ਏਹ ਹੁਕਮ ਆਇਆ, 'ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਮਨ ਮੋਰ॥ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਮੈ ਨਾਹੀ ਹੋਰੁ॥' ਤਦ ਇਹ 'ਗੁਰੂ' ਪਦ ਸੰਪੂਰਨ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜਾਪ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਆ ਗਿਆ – ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਦ ਕਰੀਐ॥ ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਸਫਲੁ ਗੁਰਿ ਕੀਆ ਦਰਸਨ ਕਉ ਬਲਿਹਰੀਐ॥ ਤਦ ਭੀ ਇਹ ਹੁਕਮ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰਥਾਇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਧਾਰਨਾ ਧਾਰ ਕੇ ਚਿਤਵਨੀ ਚਿਤਵਦਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਲ ਧਾਈ ਕਰੀ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।